

Voruta

... O Mindaugas susiruošė ir sumanė sau nesikauti su jais atvirai,
bet pasitraukė į pilį, vardu Voruta...

Iš Hipatijaus metraščio 1251 m. įrašo

Nr. 17 (659) 2008 m. rugsėjo 6 d. Lietuvos istorijos laikraštis ISSN 1392-0677 Kaina 1 Lt

Šiame numeryje

4

Kas buvo
ir kas yra
Martynas
Jankus

7-16 Viktoras JENCIUS

Suvalkijos
nacionalinis
parkas: už ir
prieš

PRENUMERUOKITE !!!

2008 METAMS

„Vorutą“

1 mėn.	–	3.00 Lt
3 mėn.	–	9.00 Lt

Indeksas 0135

„Vorutą“ galima prenumeruoti internetu, adresu: www.post.lt skyrelyje „prenumerata“ pasirinkti laikraštį „Voruta“

Lietuvos Prezidentas V. Adamkus: „Europos Sąjunga turi suteikti Gruzijai skubią politinę ir ekonominę pagalbą“

Pirmadienis, rugsėjo 1 d. (Brukselis). Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus dalyvavo Europos Sąjungos Vadovų Tarybos (EVT) neeilinėje sesijoje, kurioje buvo svarstoma padėtis Gruzijoje, ES pagalba šiai šaliai, ES ir Rusijos santykių perspektyva.

Prezidentas V. Adamkus kalbėjo pirmas iš visų ES narių vadovų ir pasisakė už visokeriopą pagalbą Gruzijai. Lietuvos Prezidentas pažymėjo, kad Gruzijoje buvo pažeisti gyvybiniai demokratinio pasaulio principai, o Rusijos veiksmai, paneigiantys tarptautinės teisės normas, kelia didelį susirūpinimą.

„Gruzijos valstybines sienas yra pripažinusi tarptautinė bendruomenė, ir niekas neturi teisės vienašališkai jas koreguoti karine jėga“, – sakė Prezidentas V. Adamkus.

Lietuvos vadovas paragino ES aktyviai prisidėti prie konflikto suregulavimo Gruzijoje ir prie šios šalies atstatymo.

„Reikia priimti skubios pagalbos priemonių paketą, kuris padėtų Gruzijai atkurti sugriautą infrastruktūrą, sustiprinti investuotojų pasitikėjimą ir padėtų jai priartėti prie ES. Dar šiandien turime pritarti vizų palengvinimo ir laisvos prekybos sutarčių su Gruzija sudarymui. Lietuva sveikina pasiūlymus surengti valstybių donorų konferenciją, o Tbilisye – aukščiausio lygio vadovų susitikimą Rytų kaimynystės klausimu“, – sakė Prezidentas V. Adamkus.

Lietuvos vadovo teigimu, ES turi sustiprinti ryšius su kitomis Rytų kaimynėmis.

Prezidentas Valdas Adamkus ir Vokietijos Kanclerė Angela Merkel

„Šiandien pasiųskime aiškų ir nedviprasmišką signalą Ukrainai, suteikdami jai narystės ES perspektyvą. Pagal šį modelį būtina peržiūrėti ir savo santykius su Moldova“, – kalbėjo Prezidentas V. Adamkus.

Prezidentas pasiūlė Europos Sąjungai politiškai įvertinti santykius su Rusija. „Derybos dėl naujos sutarties yra vieno dalyko svarbios Europos Sąjungai ir Rusijai. Tačiau siekdam šio strateginio tikslo, negalime nepaisyti tų vertybių, kurių pagrindu kuriami mūsų santykiai“, – sakė Lietuvos vadovas, siūlydamas kol kas atidėti šias derybas. Prezidento

V. Adamkaus nuomone, derybų ateitis priklausys nuo to, ar Rusija laikysis savo įsipareigojimų vykdyti šešių punktų planą dėl kariuomenės išvedimo iš Gruzijos teritorijos.

Lietuvos vadovas pabrėžė, kad įvykiai Gruzijoje liudija apie būtinybę kurti vieningą ir stiprią ES energetinę politiką. „Tikiu, kad spartesnė alternatyvių energijos tiekimo plėtra ir mūsų partnerystė su transatlantiniais partneriais ilgainiui garantuos Europos energetinį saugumą“, – sakė Prezidentas V. Adamkus.

Prezidento spaudos tarnyba

© 2006 Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija

Gerbiami mokiniai, mokytojai, tėveliai,

naujų mokslo metų – Lietuvos tūkstantmečio, Skaitymo bei Europos kūrybingumo ir inovacijų metų – proga sveikinu Jus ir linkiu pirmą kartą peržengusiems mokyklos slenkstį sutikti visada gero linkinčius mokytojus, aukštyn kopsiantiems – pažinimo medį – jėgų ir noro įgyvendinti savo svajones, mokyklą bebaigiantiems – panaudoti įgytas žinias pasirenkamojoje srityje, mokytojams ir tėvams – kantrybės ugdant savarankišką, kūrybingą, mylintį savo gimtąjį kraštą ir pasaulį jaunąjį pilietį.

Linkiu darnos namuose, bendruomenėse.

Kartu dėkoju mokytojams už aktyvų dalyvavimą projektinėje veikloje Rytų Lietuvos švietimui ir kultūrai remti.

Antanas PETRAUSKAS
Tautinių mažumų ir išeivijos departamento
prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
generalinis direktorius

Martyno Jankaus premija – rašytojai Editai Barauskienei

Mažosios Lietuvos patriarchas Martynas Jankus ir majoras S. Narušis. (Bitėnai, 1937 m.)

Ieva Jankutė ir Edita Barauskienė

Ieva Jankutė prie Jankų šeimos kapų

Rugpjūčio 22 dieną ant Rambyno kalno (Pagėgių sav.) iškilmingai įteikta Martyno Jankaus premija, kurią įsteigė Mažosios Lietuvos patriarchas vaikaitė Ieva Jankutė. Premija skirta už Mažosios Lietuvos kultūros paveldo puoselėjimą. Reikia

Aušrininkai: dr. Jonas Šliūpas, Martynas Jankus ir generolas Jonas Bulota prie nežinomo kareivio kapo. Kaunas, 1935 m.

pridurti, kad Ieva Jankutė yra sugrįžusi iš užsienio į Lietuvą ir gyvena Klaipėdoje. Ji rūpinasi Martyno Jankaus palikimo išsaugojimu ir populiarinimu. Jos įsteigta Martyno Jankaus premija skiriama tiems,

Nukelta į 3 p.

Mažoji Lietuva

„Rambynas“ pradeda kelionę po Mažąją Lietuvą*

Birutė ŽEMAITAITYTĖ, Vilnius

Žurnalo „Rambynas“ viršelis

2008 m. rugpjūčio mėnesį pasirodė Pagėgių krašto kultūros draugijos „Sandūra“ žurnalo „Rambynas“ pirmasis numeris. Jis skirtas Martyno Jankaus 150-osioms gimimo metinėms. Redakcinę kolegiją sudaro: vyriausioji redaktorė Diana Milašauskienė, leidinio sudarytojas Eugenijus Skipitis, atsakingoji sekretorė Giedrė Skipitienė, Drąsutis Brazauskas, Ieva Jankutė, Marytė Gečienė, Birutė Žemgulienė, Juozas Vercinkevičius.

Šiame numeryje siūlome skaityti J. Vercinkevičiaus įdomų interviu „Du prasmingi veiklos metai“ su 2006-2008 m. projekto „Baltųjų gandrų apsauga Rambyno regioniniame parke ugdant gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir telkiant kaimo bendruomenę“ vadovę, Rambyno regioninio parko direkcijos direktore D. Milašauskiene. Tai pokalbis apie projekto darbų pradžią, tikslus, kaimo bendruomenių gyventojų

aktyvumą bei galimybes plėsti akiratį, santyki su švietimo įstaigomis, projekto rezultatus ir neišsipildžiusius lūkesčius.

Eugenijaus Skipičio meniškame straipsnyje „Rambyno legendų vėjas“ rašoma apie legendomis apipintą paslaptingą Rambyno kalną, apie jo galingą praeitį ir dabartį. Minima, kad ant Rambyno kalno susirenka įvairiausi žmonės iš visų Lietuvos kampelių, deginami Joninių laužai. Taip pat rašoma, kad liepos pabaigoje visada vyksta sueiga K. ir B. Žemgulių sodyboje, Lumpėnuose atsirastis atminties ženklas spaustuvininkui Endziui Jagomastui, minima šamais paskaninta „Sueiga pas Martyną Jankų“. Paminimas Bitėnuose gimęs poetas Vytautas Bakaitis, gyvenantis Amerikoje, trupinantis duoną balandžiams tartum mėtytų raides į savo kaimui dar neparašytą eilėraštį.

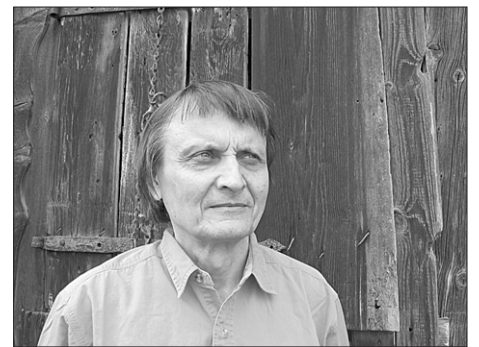
Skyriuje „Susitikimai“ kitame savo straipsnyje „Poeto portretas Bitėnų peizaže“ E. Skipitis išsamiau pristato neeilinį personažą – Bitėnų poetą Vytautą Bakaitį. Jis studijavo literatūrą Bostono universitete ir galėjo susipažinti su žinomais Amerikos poetais. Tai paveikė poeto požiūrį į marginalinį bei provincialų lietuvių išeivių gyvenimą Amerikoje. V. Bakaitis išsiskyrė iš senosios lietuvių emigrantų kartos bei atsiduria tam tikrose paraštėse su Jonu Meku, Jurgiu Mačiūnu. Suprato, kad lietuviškos kaimo vertybės ir tradicijos jam, deja, yra svetimos. Iš lietuvių į anglų kalbą ėmė versti viską: nuo Kristijono Donelaičio iki Arno Ališausko. Paminėta jo pažintis su Jurgiu Mačiūnu. Pateikti ir Gedimino Kajėno parengti įdomūs prisiminimai apie J. Mačiūną. Taip pat išspausdinti trys iš anglų kalbos Vaidos Kelerienės versti V. Bakaičio eilėraščiai „Kaip aš suprantu kur einas“, „Atmintis“, „Laiškas namo“.

Skyrelyje „Laikas ir datos“ Vydūno draugijos pirmininkas dr. Vaclovas Bagdonavičius savo straipsnyje „Vydūnas Pirmojo pasaulinio karo verpete“ rašo apie vieną sudėtingiausią žymaus filosofo gyvenimo tarpinį – karą.

Norėdamas parodyti, kokią bedugnę sau kasa tie, kurie nori praryti kitas tautas, Vydūnas parašė savo didžiausius pokario veikalus – tragedijas „Pasaulio gaisras“ (1928) ir vokišką knygą „Vokiečių ir lietuvių santykiai per septynis šimtmečius“. Abiejų knygų neišplatintos tiražo dalys 1934 m. buvo konfiskuotos policijos.

Minimi Vydūno leisti žurnalai. Išsakomas jo požiūris į karą, to meto politinę lietuvių ateitį. Pabaigoje įdėta šiek tiek Vydūno minčių apie Jonines.

Rambyno regioninio parko direkcijos vyr.

Vytautas BAKAITIS

Marija ir Martynas Purvinai savo bute, Kaune, 2006 m. Danos BUINICKAITĖS nuotr.

kultūrologė Giedrė Skipitienė savo straipsnį „Kaip ažuols drūts prie Nemunėlio“ skiria Mažosios Lietuvos patriarchui Martyno Jankaus 150-osioms metinėms paminėti. Pristatomas M. Jankaus biografinis gyvenimas; jo gyvenimas ir veikla – ištisa epocha ir kiekviename jos laikotarpyje randama dirva veiklai. Gimęs Bitėnuose, Ragainės apskrityje, Martynas Jankus buvo atkaklus Mažosios Lietuvos patriotas, aušrininkas, spaustuvininkas, draudžiamos lietuviškos spaudos leidėjas ir platintojas.

Skyrelyje „Mūsų etnokultūros palikimas“ straipsnyje „Gandras tautosakoje ir gyvenime“ kultūrologė rašo apie Lietuvos nacionalinį paukštį – gandrą. Tautosakoje jam skirta svarbi pareiga – atnešti kūdikį į namus. Taip pat jo elgesys lemia daugelį gamtos reiškinių. Gandrinės dar vadinamos Bičių diena.

Kitame savo straipsnyje „Kuo patrauklus Rambyno regioninis parkas“ G. Skipitienė pristato šį parką, kaip vieną iš mažiausių Lietuvos saugomų teritorijų, reprezentuojantį Mažosios Lietuvos regiono gamtinį bei etnokultūrinį paveldą. Paminėtas Bitėnų kaimas su pušynėliu, kuriame puikuojasi gandrų kolonija. Taip pat pristatomas ir Vilkyškių miestelis.

Skyrelyje „Kultūros paveldas“ dr. Martynas Purvinas, „Būdingi tradiciniai pastatai ir sodybos Rambyno apylinkėse“ rašo apie savitus pastatus. Kiekviena vietovė pasižymėjo savo išskirtinumu. Lentelėje išdėstyti Opstainių, Bitėnų, Bitėnų-Šilėnų, Bitėnų-Užbičių, Bardėnų, Keleriškių, Lumpėnų, Vilkyškių įvairaus dydžio sodybų santykinis kiekis Rambyno apylinkių kaimuose XX a. pr. Paminimi atskirų sodybų rūšims būdingų pastatų dydžiai, jų planų schemas. Įvairovę lemdavo daugelis veiksnių. Toliau pateikti M. Purvino surinkti senųjų sodybų Rambyno regioninio parko apylinkėse pavyzdžiai su nuotraukomis bei trumpu aprašymu.

Iš Vokietijos Martin Buddrus ir M. Purvinas straipsnyje „Iš Plaškių praeities“ aprašo praeities klestėjusį bei sovietinės okupacijos dešimtmečiais žiauriai suniokotą Plaškių bažnytkaimį. Užsienyje besidarbuojantiems „Mažosios Lietuvos enciklopedijos“ talki-

ninkams Vokietijos archyvuose pavyksta aptikti vis naujų žinių apie Plaškių senovę.

Chronologiškai pateikiama ir šio kaimo istorija. Sovietų sunaikintos bažnyčios, deja, niekas nežada atstatyti. Nuotraukos žurnalistės Danos Buinickaitės labai įtaigiai parodo, kas yra likę iš Plaškių bažnyčios...

Skyriuje „Iš krašto istorijos“ VDU docentas Vytenis Almonaitis „Bitėnų kaimo gyventojai 1736 metais“ pateikia vokiečių tyrinėtojo Horsto Kenkelio 1972 m. paskelbtą „Lietuvos provincijos“ paprastų valstybinių valstiečių ir privilegijuotų ūkininkų sąrašus. Juose matoma tautinė Mažosios Lietuvos sudėtis, susidariusi po didžiojo maro ir masinio vokiečių kolonistų atsikraustymo. Šaltinyje nurodyta, kad 1736 m. egzistavo du formaliai atskiri kaimai: Bitėnai-Šilėnai, Bitėnai-Užbičiai. Pateiktos 1736 m. šių kaimų ūkių valdančiųjų pavardės.

Atskirai reikėtų paminėti iliustracijas. Ypač vertingos ir pirmąkart publikuojamos nuotraukos iš Ievos Jankutės asmeninio archyvo bei iš Lietuvos centrinio archyvo fotodokumentų skyriaus. Ne maža dalis jų skelbiama pirmą kartą. Iš nuotraukų galima susidaryti vaizdą, kaip atrodė Martyno Jankaus sodyba, nes kai kurių pastatų dabar nebeliko.

Norisi atkreipti dėmesį ir į fotografo bei žurnalisto Eugenijaus Skipičio nuotraukas. Jis tikras Bitėnų metraštininkas ir jo nuotraukos įeis į Bitėnų aukso fondą.

Žurnalas išleistas vykdant projektą „Baltųjų gandrų apsauga Rambyno regioniniame parke ugdant gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir telkiant kaimo bendruomenes“, kurio rėmėjai yra Pasaulio aplinkos fondo Mažųjų projektų programa, LR Aplinkos ministerija ir Rambyno regioninio parko direkcija.

* Rambynas: Pagėgių krašto kultūros draugijos „Sandūra“ leidinys 2008 rugpjūtis Nr. 1. leidžiamas kartą per metus. Vyr. redaktorė Diana Milašauskienė. Leidinio sudarytojas Eugenijus Skipitis. Spaudai rengė Juozas Vercinkevičius leidykla „Voruta“. Spausdino AB Standartų spaustuvė, Dariaus ir Girėno g. 39, Vilnius. Tiražas 1000 egz. 86 p.: iliustr. ISSN 2029-0756

Leidinyje skirtas Martyno Jankaus 150 gimimo metinėms, išleistas vykdant projektą „Baltųjų gandrų apsauga Rambyno regioniniame parke ugdant gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir telkiant kaimo bendruomenes“

Rambyno šventė. Moterų šaulių tautiniai šokiai M. Jankaus sodyboje. Bitėnai. XX a. 4 dešimtmetis

Kariai svečiuojasi Martyno Jankaus sodyboje Bitėnuose. 1937 m.

Mažoji Lietuva

Martyno Jankaus premija – rašytojai

Editai Barauskienei

Ieva Jankutė ir bitėniškė Eneida Karklelienė

Atkelta iš 1 p.

kurie rūpinasi ir puoselėja Mažosios Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimu ir jo populiarinimu, rašo ir leidžia knygas apie Mažąją Lietuvą.

Šios premijos laureatais 2006 tapo architektai Marija ir Martynas Purvinai, Birutė Žemgulienė, Giedrė ir Eugenijus Skipičiai. 2007 m. premija įteikta Junonai ir Vyteniui Almonaičiams ir M. Jankaus atminimą bei Amžinąją Rambynų kalno knygą sovietmečiu saugojusiai Algirdo Šarausko šeimai. Šiais metais premija suteikta priekuliškei, Pamario rašytojai Editai Barauskienei už knygą apie Martyną Mažvydą „Žodi nekrišk ant akmenų“. E. Barauskienė už savo kūrybą jau yra pelniusi Ievos Simonaitytės vardo premiją.

Rašytoja sulaukė ne tik Bitėnų kaimo gyventojų dėmesio, bet ir gausaus savo kūrybos gerbėjų bei sveikintojų būrio. Prie Rambynų kalno aukuro, kurį įžiebė Kazimieras Žemgulis, Ieva Jankutė ir patys jauniausi Bitėnų kaimo „vyrai“ Kostas Karklelis ir Lukas Gudaitis, rašytoją sveikino buvusi jos mokytoja Birutė Žemgulienė, Pagėgių savivaldybės vicemeras Remigijus Špečkauskas,

Šilutės rajono tarybos narys Arvydas Jakas, Lietuvos istorijos laikraščio „Voruta“ vyr. redaktorius Juozas Vercinkevičius, „Tauragės kurjerio“ redaktorius Renaldas Malychas, Bardinų pasienio užkardos vadas Bronislovas Burzdžius, premijos steigėja Ieva Jankutė, kuri kalbėjo:

- Aš atsimenu pirmąją p. Editos Barauskienės knygą, kurią mes gavome ir skaitėme Niujorke. Tai buvo „Vyžikių karalienė“. Ta knyga mums buvo toks stebuklas. Lietuvoje išleista knyga pas mus ėjo iš rankų į rankas. Visi klausinėjo, kas turi tą knygą.

- Džiugu, kad kultūrinės mūsų krašto atminties įprasminimui pasirinktas Rambynų kalnas, nuo kurio iki Ragainės, kur kunigavo Mažvydas - tik per Nemuno plotį. Ši Lietuvos vieta tiek pat svarbi tiek Tauragei, tiek Pagėgiams, tiek Šilutei. Man smagu, kad Martyno Jankaus premijos laureatė, priekuliškė Editą Barauskienę šiandien sveikina trijų savivaldybių atstovai, dabar arčiausiai gyvenantys šalia buvusios Mažvydo katekizmo versmės, - sakė Šilutės rajono tarybos narys A. Jakas.

Bitėnų kapinaitėse svečiai pagerbė M. Jankaus atminimą, padėję gėlių ant Martyno Jankaus kapo.

Martyno Jankaus premijos įteikimo dalyviai

Projekto koordinatore Neda Leonavičiūtė (antra iš kairės)

Bikavėnų liaudiškos muzikos kapela „Lolytėlė“, kurios vadovė Violeta Gaižauskaitė groja armonika

VSAAT Pagėgių rinktinės ryšių su visuomene specialistė Asta Šimkuvienė ir jos atžalos - dukra Martyna ir sūnus Paulius

Eugenijus Skipitis prie savo parodos

Birutės ir Kazimiero Žemgulių sodyboje įvyko tradicinės gandrų palydėtuvės. Čia Bitėnų kaimo gyventojai ir svečiai susipažino su „Tauragės kurjerio“ laikraščio žurnalisto Eugenijaus Skipičio fotografijų paroda „Gyvenimas po Bitėnų dangumi“. Patyręs fotografas šventės dalyviams pristatė 50 įremtų fotografijų, kuriose užfiksuoti jauni ir seni bitėniškiai, jų darbai ir dienos.

Rambynų regioninio parko direktorė D. Milašauskienė apibendrino Pagėgių krašto draugijos „Sandūra“ ir Rambynų regioninio parko direkcijos įgyvendintą, du metus trukusį, projektą „Baltųjų gandrų apsauga Rambynų regioniniame parke ugdant gyventojų aplinkosauginį sąmoningumą ir telkiant kaimo bendruomenes“. Projekto koordinatore Neda Leonavičiūtė vertindama rezultatus sakė:

- Atrodo, jog startavote puikiai. Joks projektas be bendruomenės konsolidacijos nebus vaisingas. Tik šiltame ir jaukiame avilyje būna darbingos bitės. Gražus jūsų kaimo pavadinimas, Dievo duotos gamtos dovanos leidžia keisti gyvenimo vertės suvokimą. Nebijokite savęs. Neuždarykite savyje idėjų, net, jei jos atrodo beprotiškos. Jeigu turėsite idėjų, pinigai pas jus visuomet ateis.

Visuomenei buvo pristatytas Mažosios Lietuvos kultūros paveldo ir aplinkosaugos žurnalo „Rambynas“ pirmasis numeris (sudarytojas Eugenijus Skipitis), kurį išleido Pagėgių krašto draugija „Sandūra“. Gausiai nuotraukomis

ilustruotame leidinyje daug vietos skirta ne tik projekto atspindžiams, bet ir Mažosios Lietuvos kultūros paveldui. Bene pirmą kartą, pristatytas Bitėnuose gimęs poetas Vytautas Bakaitis. Ir kaip rašo Eugenijus Skipitis: „Bitėnai, pagaliau, turi savo poetą“. Labai įdomiai parašytą publikaciją „Poeto portretas Bitėnų peizaže“ perskaitęs kiekvienas Mažosios Lietuvos mylėtojas ras naujų, iki šiol nežinomų dalykų...

Gandrais persirengę Bitėnų vaikai, kaip iš gausybės rago, dalino dovanas, o Bitėnų kaimo šeiminkės, griežiant Šilutės r. Bikavėnų liaudiškos muzikos kapelai „Lolytėlė“ (vadovė Violeta Gaižauskaitė), visus vaišino pyragais, sūriais, burnoje tirpstančiu Zofijos Zubrickienės keptu kugeliu ir Petronėlės Tolvaišienės gintarine gira.

Martyno Jankaus premijos įteikimas ir naujo žurnalo „Rambynas“ išleidimas ženklina naujus kultūros pokyčius Mažojoje Lietuvoje. Prasminga, kad žurnalo išleidimas sutapo su Martyno Jankaus premijos paskyrimu ir įteikimu ir kad „Rambynas“ atgaivina Martyno Jankaus leidybines tradicijas Bitėnuose. Visi tie, kas sumanė leisti „Rambyną“ žurnalą, yra verti didelės pagarbos ir visokeriopo visuomenės palaikymo.

Rasa JUNEVIČIŪTĖ.

Aukšė KEKYTĖ,

Aleksandras ADAMKAVIČIUS,

Juozas Vercinkevičiaus nuotr.

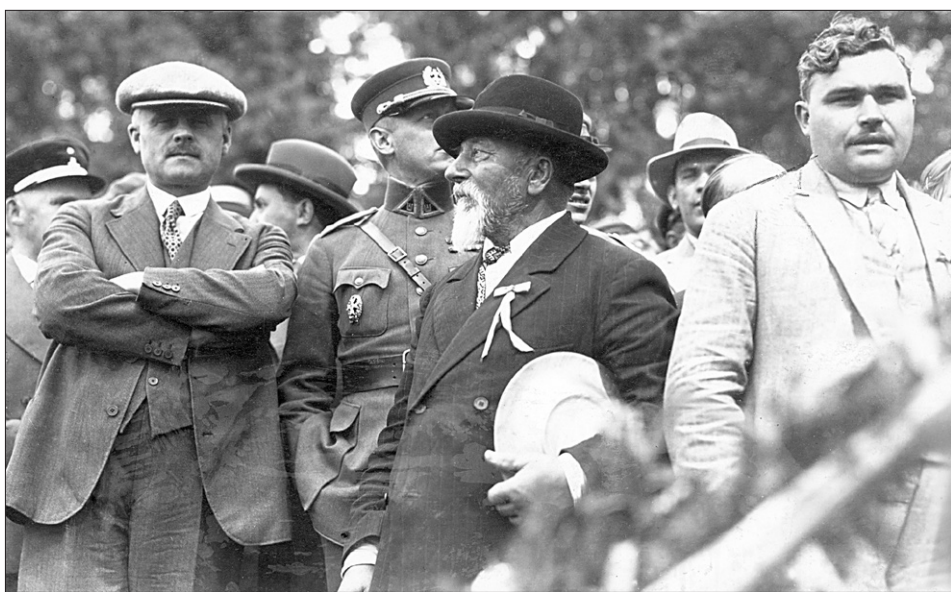
Kas buvo ir kas yra Martynas Jankus

Devynioliktojo amžiaus antrosios pusės tautinio atgimimo ir sąjūdžio epocha Lietuvoje ir kitose Baltijos šalyse buvo daug kuo panaši ir skirtinga. Tai lėmė priklausomybė carinės Rusijos imperijai, jos ekonominės, politinės ir teisinės sistemos dominavimas, ne rusų tautų diskriminavimas, šių tautų sparti kultūrinė, socialinė ir politinė branda, savarankiškumo siekis. Panašios gyvenimo sąlygos ir interesai jas artino ir jungė. Tačiau lietuvių tautos padėtis buvo sudėtingesnė. Ją komplikavo po 1863–1864 metų sukilimo numalšinimo caro vyriausybės įvestas lietuviškos spaudos draudimas ir etninės teritorijos priklausymas skirtingoms valstybėms. Didesnioji jos dalis buvo valdoma Rusijos, mažesnioji, vadinama Mažąja Lietuva – Vokietijos. Jų suartėjimas buvo apsunkintas ne tik susipriešinusios imperijų sienos. Mažosios Lietuvos išskirtinumą lėmė priklausymas vakarietišškai, didesnės ekonominės ir kultūrinės pažangos valstybei, nesuvaržytas gyventojų judėjimas po Europos ir kitas šalis, šimtametės kitos tikybos (liuteronų) tradicijos.

Mažąją Lietuvą atsigręžti į Didžiąją Lietuvą paskatino lietuviškos spaudos draudimas ir jaunos nacionalinės inteligentijos pastangos suartinti perskirtas tautos dalis. Mažosios Lietuvos miestai tapo draudžiamos spaudos leidimo ir gabenimo per sieną baze, sąjūdžio veikėjų tarpine stotimi tarp Rytų ir Vakarų. Čia gimė visų srovių ir spalvų lietuviškoji politinė periodika, pasiekusi ne tik skaitytojus tėvynėje, bet ir lietuvių išeivių telkinius Rygoje, Tartu, Sankt Peterburge, Maskvoje, Varšuvoje, Berlyne, Berne, Londone, Čikagoje, Niujorke, Toronte ir daugelyje kitų pasaulio vietų. Tautos konsolidacijos procese aktyviai dalyvavo daug Mažosios Lietuvos visuomeninio ir politinio sąjūdžio veikėjų. Tarp iškiliausių minėtinas gydytojas Vilius Bruožis, Prūsijos landtago deputatas kunigas Vilius Gaigalaitis, Vokietijos reichstago deputatas ūkininkas Jonas Smalakys, verslininkas Jonas Vanagaitis, rašytojas Vydnas, dvarininkas Dovas Zauinis.

Martyno Jankaus (1858–1946) visuomeninė veikla prasidėjo 1885 m. steigiant pirmąją kultūros draugiją „Birutė“. Jam teko būti ir jos organizatoriumi, ir vadovu. Tačiau politinė veikla buvo nesėkminga. Rinkimuose į vokiečių parlamentus M. Jankus laimėjo nedaug balsų. Priešasčių buvo kelios: vokiečių partijų priešiškas lietuvių sąjūdžiui, finansiška pranašesnių konkurentų spaudimas, išsilavinimo stygius, aštrus charakteris, atsidavimas spaudos leidybiniam darbui. Šis darbas buvo itin produktyvus, truko daugiau kaip ketvirtį amžiaus ir apėmė leidybą, spausdinimą ir spaudinių prekybą. Nuo 1889 iki 1923 metų M. Jankaus spaustuveje, su pertrūkiais veikusioje net penkiose vietovėse, pasirodė apie 400 knygų ir brošiūrų ir 25 periodiniai leidiniai. Jie skirti Mažajai ir Didžiąjai Lietuvai, lietuvių išeivijai, vokiečių ir kaimyninių šalių tautoms. Spaustuvininko ir leidėjo veikla pasižymėjo demokratiškumu, orientacija į pasaulietines organizacijas, tautinius, visuomeninius ir revoliucinius judėjimus. Jo įmonė ir namai Bitėnuose tapo viena svarbiausių carinės valdžios draudžiamos lietuviškos spaudos gamybos ir transportavimo į Didžiąją Lietuvą centrų Vokietijos valstybėje. Neatsitiktinai po jo stogu yra lankęsi ir gyvenę praėjusių amžių sąvartos žymiausi lietuvių kultūros ir politikos veikėjai, dešimtys pavojingiausio užsiėmimo atstovų – slapta per sieną spaudą gabenusių knygnešių.

Aktyvus spaudos verslas, tautinė, tikybinė ir politinė tolerancija skatino M. Jankaus aplinkos ir ryšių internacionalizavimą. Jis leido ir spausdino ne tik vietas – lietuvių ir vokiečių – kalbomis. Spaustuvininkas XIX a. pabaigoje palaikė glaudžius ryšius su revoliucine lenkų užsienio grupe „Wąska Kłask“. Jos atstovo M. Abramowicziaus užsakymu išspausdino keletą politinių knygų lenkų ir baltarusių kalba. Greičiausiai M. Jankaus spaustuveje išėjo baltarusių nacionalinio poeto Fr. Bahuszewicziaus eilėraščių rinkinys Baltarusijos smuikininkė (Skrypačka Bielaruskaja). Jis neišliko – nelegaliai gabenant per sieną, knygą konfiskavo ir sunaikino caro žandarai. Baltarusiškus leidinius M. Jankus spausdino

Iškilmės ant Rambyno kalno. Iš kairės: 1-as Klaipėdos krašto gubernatorius Antanas Merkys, 2-as Klaipėdos krašto komendantas, pulkininkas Raimundas Liormanas, 3-as Mažosios Lietuvos patriarchas Martynas Jankus, 4-as Klaipėdos krašto veikėjas Kristupas Paura. (1931 m.)

lotyniškų šriftu. Būta ryšių ir su latvių knygos veikėjais. Iš laiškų žinoma, kad tartasi dėl spausdinimo latviškai, tačiau tokių leidinių kol kas nenustatėme. Jų atradimai galimi – M. Jankaus vaidmuo spaudos kaimyninių tautų kalbomis leidyboje iki šiol tebėra neištirtas.

Po Pirmojo pasaulinio karo M. Jankus atsidėjo Lietuvos valstybingumo įtvirtinimui ir stiprinimui. Jis 1918 m. pasirašė žinomąjį Tilžės aktą apie Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimą, 1920 m. buvo kooptuotas į Lietuvos valstybės tarybą, 1923 m. vadovavo Vyriausiajam Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetui, įvykdžiusiam ginkluotą Klaipėdos krašto prijungimą prie Lietuvos Respublikos. Politiniuose sprendimuose buvo nuoseklus ir ryžtingas, visada tikėjo Lietuvos valstybės ateitimi. Jos interesams atstovavo kelionėse į Amerikos ir Skandinavijos šalis. Atpildė sulaukę garbioje senatvėje. Buvo apdovanotas aukštais Lietuvos ir užsienio šalių ordiniais, pelnė visuomenės pripažintą Mažosios Lietuvos Patriarcho titulą, dar gyvam (vieninteliu) laikinojoje sostinėje Kaune buvo pastatytas paminklas. Deja, dėl nacistinės Vokietijos invazijos į Klaipėdos kraštą teko palikti gimtinę, vėliau bėgti nuo antrosios sovietinės okupacijos. Mirė perkeltųjų asmenų stovykloje, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę palaikai perlaidoti tėviškės kapinėse.

Mokslui vertingą palikimą sudaro M. Jankaus leidyklos ir spaustuvės archyvas, sudarytas ne tik iš raštvedybos dokumentų, bet ir iš gausybės laiškų, adresuotų tiek jam, tiek ir jo leistų laikraščio redaktoriams. Saugoti savo rankraščius M. Jankui buvo patikėję kai kurie tautinio sąjūdžio veikėjai. Dabar didžioji archyvo dalis laikoma Vilniaus universiteto bibliotekoje, kai kas per revoliucinius 1905–1906 metus buvo išvogta iš paties M. Jankaus ir atsidūrė Maskvoje, nedidelė dalis netikėtai 2008 m. gegužę atrasta ardant medinio namo stogą Kaune. Išliko kone visi spaustuvės leidiniai. Šis paveldas sudaro palankias sąlygas M. Jankaus gyvenimo ir veiklos tyrimams, tačiau padaryta dar nedaug. Pirmą kartą būtų monografijos apie jį, publicistikos rinkinio ir svarbiausių rankraščių publikacija.

Konferencijos organizatoriai tikisi įžvalgių pranešimų ir dalykiškų diskusijų, aktyvios ir gausios klausytojų auditorijos. Šis mokslo renginys gali ir turi skatinti rankraštinio ir knygos kultūros paveldo tyrimus, jį aktualinti ir sureikšminti. Įvairiapusis iškilios M. Jankaus asmenybės ir veiklos įvertinimas yra gera prielaida perspektyvių praeities spaudos ryšių ir tradicijų atodangai ir jų pritaikymui dabarties Lietuvos ir kaimyninių šalių bendradarbiavimui.

Organizatoriai

PROGRAMA

Rugsėjo 25 d., ketvirtadienis

Vilniaus universitetas, Senato posėdžių salė, Universiteto g. 3
8.30–8.50
 Dalyvių registracija ir informacija
 Pirmoji sekcija

MARTYNAS JANKUS EPOCHOS PERSPEKTYVOJE
 Vadovauja prof. habil. dr. Daiva Kšanienė ir doc. dr. Aušra Navickienė
9.00–9.25
 Prof. habil. dr. Domas Kaunas
 Vilniaus universitetas
 Martyno Jankaus spaudos ir leidybinės veiklos vaidmuo tautiniame sąjūdyje
9.25–9.50
 Prof. habil. dr. Daiva Kšanienė
 Klaipėdos universitetas
 Martyno Jankaus indėlis į Mažosios Lietuvos muzikinę kultūrą
9.50–10.15
 Prof. habil. dr. Jonas Aničas
 Vilniaus pedagoginis universitetas
 Martyno Jankaus ir Petro Vileišio ryšiai
10.15–10.40
 Dr. Nailja V. Bekšanova
 Rusijos Mokslų akademijos biblioteka
 Rytų Prūsijos lietuviškieji leidiniai Rusijos mokslų akademijos bibliotekoje
10.40–11.05
 Prof. dr. Osvaldas Janonis
 Vilniaus universitetas
 Iš bibliografinės informacijos apie Martyną Janką sklaidos istorijos
 Antroji sekcija
 SPAUDA IR SPAUDOS VEIKĖJAS TAUTINIA-ME SĄJŪDYJE
 Vadovauja doc. dr. Larisa Dovnar ir prof. habil. dr. Krzysztof Migoń
11.35–12.00
 Prof. habil. dr. Krzysztof Migoń
 Vroclavo universitetas
 XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Europos tautinė (etninė) knyga
12.00–12.25
 Signe Jantson
 Talino universitetas
 Estijos XIX a. pabaigos – XX a. pradžios knyginkai, leidėjai ir spaudos darbuotojai
12.25–12.50
 Doc. dr. Viesturs Zanders
 Latvijos universitetas
 Pirmųjų latvių knygų leidėjų veikla paskutiniaisiais XIX amžiaus dešimtmečiais
14.00–14.25
 Ināra Klekera
 Latvijos nacionalinė biblioteka
 Kokybinės permainos Latvijos literatūros ir knyginkystės procese pradiniam tautinio atgimimo etape (XIX a. šeštasis – septintasis dešimtmetis)
14.25–14.50
 Doc. dr. Larisa Dovnar
 Baltarusijos kultūros ir menų valstybinis universitetas
 Vilniaus vaidmuo baltarusių spaudos atgimime XX a. pradžioje: idėjiniai ir asmeniniai ryšiai
14.50–15.15
 Tatjana Sapiega
 Baltarusijos nacionalinė biblioteka
 XX a. pradžios Baltarusijos atgimimo epocha Baltarusijos nacionalinės bibliotekos Knygos muziejuje
15.15–15.40
 Dr. Bożena Koredczuk
 Vroclavo universitetas
 Lenkų knyga nepriklausomybės atkūrimo išvakarėse 1918 m.: politinės, kultūrinės ir teisinės aplinkybės
15.40–16.05
 Doc. dr. Remigijus Misiūnas
 Vilniaus universitetas
 Kitakalbės išeivių spaudos vieta tautinio išsivadavimo judėjime XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje
 Trečioji sekcija
 SPAUDOS MEDIJOS INFORMACIJOS SISTEMOJE
 Vadovauja prof. dr. Osvaldas Janonis ir doc. dr. Remigijus Misiūnas
16.35–17.00
 Prof. habil. dr. Algirdas Ažubalis
 Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija
 Knygnešio uždavinys (Petro Mikolainio 140-osioms gimimo metinėms)
17.00–17.25
 Doc. dr. Aušra Navickienė
 Vilniaus universitetas

Knygos istorijos samprata Lietuvos tyrėjų darbuose: tyrimų problematikos formavimasis ir kaita

17.25–17.50

Iveta Jakimavičiūtė

Vilniaus universitetas

Knygotyrinės biografistikos tyrimai Lietuvoje po 1990 metų

17.50–18.15

Doc. dr. Julija Zinkevičienė, Erika Buivydienė

Vilniaus universitetas

Leidėjų profesinės spaudos samprata

Rugsėjo 26 d., penktadienis

Išvažiuojamoji sesija į Šilutę ir Bitėnus

Vadovauja Vilniaus universiteto profesorius Domas Kaunas

Išvykstama 7.00 val. autobusu iš Gedimino aikštės, grįžtama rugsėjo 27 d. 22.00 val.

11.00–11.30

Atvykimas į Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešąją biblioteką, Tilžės g. 10.

Ketvirtoji sekcija

MARTYNAS JANKUS IR JO PAVELDO AKTUALINIMAS

Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešoji biblioteka, Tilžės g. 10

Vadovauja Dalia Užpelkienė ir doc. dr. Silva Pocyte

11.40–12.05

Doc. dr. Silva Pocyte

Klaipėdos universitetas

Martyno Jankaus veiklos atspindys „Varpo“ puslapiuose

12.05–12.30

Dr. Vaclovas Bagdonavičius

Kultūros, filosofijos ir meno institutas

Martyno Jankaus ir Vydnio kultūrinis bendradarbiavimas

12.30–12.55

Prof. habil. dr. Ona Tijiūnienė

Klaipėdos universitetas

„Varpo“ vaidmuo tautinio tapatumo savimonei stiprinti XIX–XX amžių sandūroje

14.00–14.45

Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešosios bibliotekos ir parodų apžiūra

Vadovauja bibliotekos direktorė Dalia Užpelkienė

14.45–15.10

Danutė Česnulevičiūtė, Danutė Steponavičiūtė

Klaipėdos universiteto biblioteka

Medžiaga apie Martyną Janką Klaipėdos universiteto bibliotekos rinkiniuose

15.10–15.35

Roza Šikšnienė

Šilutės muziejus

Martyno Jankaus gyvenimo ir veiklos tyrimo šaltinių telkiniai Šilutės regiono atminties institucijose

15.35–16.00

Virginija Veiverienė

Šilutės rajono savivaldybės Fridricho Bajoraičio viešoji biblioteka

Martyno Jankaus atminimo įamžinimas ir sklaida Šilutės regione

16.00–16.25

Saulius Sodonis

Šilutės laikraštis „Šilokarčema“

Martyno Jankaus dalyvavimas regiono politiniuose įvykiuose

16.25–16.50

Šilutės laikraštis „Šilokarčema“

Martyno Jankaus dalyvavimas regiono politiniuose įvykiuose

16.50–17.15

Atvykimas į Martyno Jankaus muziejų

Penktoji sekcija

MARTYNAS JANKUS IR TĖVIŠKĖ

Martyno Jankaus muziejus Bitėnuose, Lumpėnų seniūnija, Pagėgių savivaldybė

Vadovauja Liudmila Burzdžiuvienė ir doc. dr. Žavinta Sidabraitė

11.00–11.25

Darius Barasa

Klaipėdos universitetas

Martynas Jankus ir Bitėnai

11.25–11.50

Doc. dr. Žavinta Sidabraitė

Klaipėdos universitetas

Martyno Jankaus asmenybė prisiminimuose

11.50–12.15

Liudmila Burzdžiuvienė

Martyno Jankaus muziejus

Martyno Jankaus muziejus Bitėnuose: paveldo aktualinimas

Ekskursija po Martyno Jankaus paveikslų sodą

Ekskursija po Rambyno kraštovaizdžio draustinį.

Informacija teikiama

Knygotyros ir dokumentotyros institutas

Komunikacijos fakultetas

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 3

LT-01513 Vilnius, Lietuva

Tel.: (+370) 2366 111, (+370) 616 18970

(mob.), faksas (+370) 2366 104

El. paštas: domas.kaunas@kf.vu.lt

ausra.navickiene@kf.vu.lt

iveta.jakimaviciute@kf.vu.lt

Lietuvos parapijų istorija

Jubiliejinei šventei Dusmenyse pasibaigus

Onutė VIRGINAVIČIENĖ, Dusmenys, Trakų r.

Vyskupas Juozapas Matulaitis pašventino susirinkusiuosius

Bendra šventė pasiteisino

Anksčiau Šv. Onos atlidai ir Oninių šventė vykdavo atskirai. Šiais jubiliejiniais metais po ilgų kalbų, diskusijų ir svarstymų buvo nutarta surengti bendrą šventę ir kartu paminėti bažnyčios 190 metų jubiliejų ir kaimo atsiradimo 515-ąsias metines. Kad šventė vyktų sklandžiai ir apie ją būtų informuota kuo daugiau žmonių, buvo parengti lankstinukai bei sudaryta bendra jubiliejinė renginių programa. Nors buvo baimintis, kad iki vakaro žmonės išsiskirstys ir šventė pasibaigs anksčiau negu numatyta, kad nebus kam stebėti fejerverkų, bet būkštavimai nepasitvirtino. Po Šv. Mišių bažnyčioje visi suėjo į mokyklos aikštelę ir šventė tęsėsi toliau. Čia visą dieną grojo muzika, skambėjo dainos, vyko šokiai, šurmuliavo žmonės. Artėjant vakarui žmonių netgi padaugėjo, prisirinko daug jaunimo, todėl skambant dainai „Ilgiausių metų“ ir danguje sužibus fejerverkams, aikštelė buvo pilnutėlė.

Pasiruošimas bažnyčios jubiliejui sutelkė parapijiečius ir kraštiečius

Mintis surengti iškilmes parapijos administratoriui, mons. V. Baubliui ir parapijiečiams kilo prieš trejetą metų. Tai sutelkė parapijiečius bendram darbui. Ruošiantis tinkamai paminėti jubiliejų, parapijiečių, kraštiečių ir Trakų rajono savivaldybės lėšomis buvo atnaujinta bažnyčia bei įrengti parapijos namai. Prieš pat šventę buvo baigtas restauruoti Šv. Jurgio paveikslas, sutaisyti vargonai.

Į pasiruošimo darbus aktyviai įsijungė visų

aplinkinių kaimų gyventojai. Vainikus bažnyčiai papuošti pynė Dusmenėlių, Jurgionių, Varlių ir Dusmenų kaimų moterys, bendruomenės „Dusmena“ narės. Daug parapijiečių iš visų kaimų, tarp jų nemažai ir jaunimo, dalyvavo talkose, kurių metu buvo kruopščiai tvarkoma bažnyčia, šventorius ir teritorija aplink parapijos namus. Ypač daug darbo atliko I. ir A. Radzevičiai, kurie keletą kartų pjovė žolę visame bažnyčios šventoriuje ir aplink jį. Talkas ir visus pasiruošimo darbus organizavo parapijos Caritas pirmininkė J. Lekevičiūtė ir aktyviausios narės A. Norinkevičienė ir O. Stadalnykienė. Šiemet Caritas iniciatyva pirmą kartą po Šv. Mišių buvo surengta Agapė – suneštinės vaišės. Aplinkinių kaimų moterys kepė pyragus, slėgė sūrius, raugė girą, o šventės dieną paruošė puikų stalą ir visus vaišino gardžiais naminių valgiais.

Pasiruošti jubiliejui padėjo kraštiečių E. ir R. Černiauskų šeima, atostogavusi Dusmenyse. Įrengiant parapijos namus daug padėjo kraštiečiai A. Burneika ir D. Narkevičius. Buvusios dusmeniškės, šiuo metu gyvenančios Marijampolėje, D. Vaitulionienė ir M. Jarmalavičienė padovanojo vaikiškas sukneles procesijai.

Padėka šventės organizatoriams, rėmėjams ir dalyviams

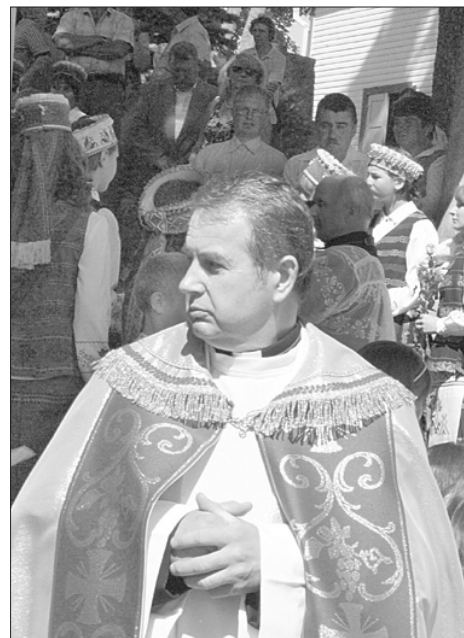
Dusmenų krašto gyventojai dėkingi visiems, prisidėjusiems organizuojant tokią gražią šventę. Ypač dėkingi savo parapijos administratoriui, mons. V. Baubliui už iniciatyvą, rūpestį, kantrybę ir organizacinį darbą ruošiantis jubiliejui ir kultūros namų

administratoriui R. Karsokienei už turiningą šventinę koncertinę programą.

Parapijiečiai dėkoja Jo Ekscelencijai Kaišiadorių vyskupui Juozapui Matulaičiui ir visiems kunigams, dalyvavusiems jubiliejinėje bažnyčios ir kaimo šventėje, Eičių koplyčios vaikų chorui ir Elektrėnų bažnyčios chorui, giedojusiems Mišių metu.

Dusmeniškiai ypač dėkingi maestro Virgilijui Noreikai, kuris nepasididžiavo ir koncertavo mažo miestelio gyventojams be jokio atlygio. Taip pat dėkoja visiems kolektyvams, koncertavusiems šventėje – Onušio kaimo kapelai, Rūdiškių pop grupei „Svajonėlė“, Lentvario šokių kolektyvui „Gija“, Eičių merginų grupei, Paluknio vokaliniam ansambliui, Vilniaus poezijos ir romanų kolektyvui „Elena“, Trakų kaimo kapelai „Linksmoji armonika“.

Šventės organizatoriai dėkingi LR Seimo narei D. Mikutienei už jubiliatų bei gražiai ir pavyzdingai tvarkomų sodybų šeiminių pagerbimą, o svarbiausia už fejerverkus, kurie apvainikavo visą šventę. Taip pat dėkoja J. ir A. Stravinskams už dovanas Onutėms. Organizatoriai dėkoja Trakų kultūros rūmų direktoriui J. Kanaševičiui už pagalbą atvežant kolektyvus ir kokybišką įgarsinimą, kavinės „Svetainė“ direktoriui R. Tamašauskui už kultūringą prekybą, Trakų seniūnijai už komunalines

Monsinoras Vytautas Baublys vyskupo belaukiantis...

žemė“ ir vyr. redaktoriui J. Vercinkevičiui už geranorišką pagalbą reklamuojant renginį ir nuolatinį bendradarbiavimą, leidyklai „Voruta“ už atviruko „Dusmenų bažnyčiai -190 metų“ išleidimą, o Trakų savivaldybei už šios leidybos finansavimą bei finansinę paramą šventei.

Vėliavas ir šventus altorėlius procesijos metu nešė pasipuošusios dusmeniškės

Dusmenų kultūros namų ansamblis atliko dainas skirtas gimtims namams

Gausų vaišių stalą suruošė dusmeniškiai

paslaugas (biotualetus), Onušio seniūnijai už pagalbą tvarkant aplinką, Onušio girininkijai už medieną suolams įrengti. Taip pat dėkoja rašytojui kraštiečiui J. Laurinavičiui už pagalbą redaguojant ir išleidžiant brošiūrą apie Dusmenis, o leidyklai „Printėja“ už šios brošiūros spausdinimą, rajono laikraščiui „Trakų

Už finansinę paramą organizatoriai dėkingi ir II „Supergiftas“ vadovui K. Narkevičiui bei UAB „Trakų vartotojų kooperacija“. Taip pat dėkoja renginio vedėjams: Trakų seniūnui K. Vilkauskui ir dusmeniškei V. Sindaravičiūtei.

Vytauto Žemaičio ir Juozo Vercinkevičiaus nuotr.

Atlaidai Elektrėnuose

Jaunimas taip pat dalyvavo atlaiduose

Didžiulė Švč. Mergelės Marijos Kankinių Karalienės bažnyčia vos sutalpino visus maldininkus (Elektrėnų bažnyčios kertinis pamatų akmuo pašventintas 1989 metais, o bažnyčia – 1996 metais. 1997 metais spalio 5 d. nuo smarkaus vėjo ir sniego nugriuvo 4 bažnyčios frontono dekoratyviniai pilonai). Čia tradiciškai buvo švenčiami Švenčiausiosios Mergelės Kankinių Karalienės atlaidai.

Šv. Mišioms vadovavo kunigas, teologas, Naujamiesčio (Panevėžys) parapijos klebonas Algirdas Dauknys. Jam talkino Vilniaus Šv. Mykalojaus parapijos klebonas Medardas Čeponis, Semeliškių bažnyčios klebonas Antanas Gintautas Jančiauskas, Elektrėnų parapijos kunigas Marius Talutis, klebonas dekanas Jonas Sabaliauskas.

Kunigas Algirdas Dauknys pasakė ilgą ir turtingą pamokslą apie žmonių materialėjimą, socialinę nelygybę ir blogybę, finansinės sistemos gėdingą praktiką, dvasinių vertybių stoką. Tai tikintiesiems sukėlė audringą ir didžiulį susidomėjimą.

Sakralinės muzikos kūrinius atliko suaugusiųjų ir jaunimo chorai (vadovės Regina Bartkienė ir Laima Mažuolytė), vargonais grojo žinomas Vilniaus vargonininkas Bernardas Vasiliauskas, trimitavo Dominykas Vyšniauskas.

Graži, iškilminga, išpūdinga buvo šventė.

Viktoras KIERAS, Elektrėnai
Autoriaus nuotr.

Kunigai procesijos metu

Išpūdinga procesija

Muziejus laikraštyje (Nr. 36)

Dedikacija kunigui A.Petraičiui

Trakų istorijos muziejus 2007 metais įsigijo sidabrinę ažurinę vazą ir 16 stalo įrankių komplektą. Vaza yra XIX a. pabaigoje vyrausio neobaroko stiliaus su klasicizmo elementais. Neobarokiniam stiliui būdingas banguotas vazos kraštas, puoštas subtiliu ažuoliniu augaliniu ornamentu, o griežta dekoru elementų simetrija turi klasicizmo bruožų. Dugne – spaudai: liūtas (nelabai ryškus – tikriausiai Anglijos naudoto iki 1896 m. tipo), STERLING (pilnaverčio sidabro) ir gaminio numeris – 3404.

Vaza ir stalo įrankiai su kunigo A.Petraičio monograma. Foto V.Neliubinas

Indas, sveriantis 557 g, pagamintas Anglijoje, yra kruopštus darbo ir aukšto meninio lygio auksakalystės pavyzdys. Tačiau istorikui daug reikšmingesnis dedikacinis įrašas. Vazos dugne išgraviruota: 1887-1912 1 SIERP CHICAGO IL W 25 R KAPLANSTVA KS. ANTONIEMU PETRAJTYOSOWI (Kunigui Antanui Petraičiui 25 metų kunigystės proga Čikaga Iliojus). Dugne – puošni monograma KAP (kunigas Antanas Petraitis). Vazos krašto trapezijos formos segmentuose – 12 donatorių pavardžių, tarp kurių nemažai Lietuvos tautiniam atgimimui nusipelnusių asmenų.

Kunigo A.Petraičio monograma „KAP“ pažymėti ir stalo įrankiai – šakutės ir šaukšteliai, gaminti Anglijoje. Tai liudija sidabro spaudas „žingsniuojantis liūtas“ – tokio tipo naudotas iki 1896 metų, bei Birmingemo miesto spaudas, vaizduojantis inkarą. Puošnūs, neoklasicistinio stiliaus stalo įrankiai, dekoruoti antikinių mitologinių sužetų motyvais, gausiai ornamentuoti.

Antanas Petraitis (1861-1933), kuriam dedikuota ši vaza – žymus lietuvių tautinio atgimimo veikėjas. Gimė Skirsnemunėje, baigė Kauno kunigų seminariją ir 1887 metais išventintas į kunigus, Skaudvilėje buvo vikaru. Caro valdžios persekiojamas kaip nepatikimas asmuo, 1905 metais išvyko į JAV. Lietuviškoje Čikagos Šv. Juozapo parapijoje 25 gyvenimo metus atidavė pastoriaus darbui. Kunigas domėjosi astronomija. Jis už milžinišką tais laikais 6000 dolerių sumą įsigijo teleskopą, didinantį daugiau nei 1000 kartų. A.Petraičio svajonė buvo įkurti

observatoriją Lietuvoje. Vyriausybė po ilgų dvejonių ir derybų jam lengvatinėmis sąlygomis pardavė Gelgaudų pilies griuvėsius prie Vytėnų su sąlyga, kad kunigas atsiveš savo teleskopą ir įrengs patalpas žvaigždėms stebėti. A.Petraitis grįžo į Lietuvą 1930 metais, bet observatorijos statyba užtruko. Išlaidos pasirodė didesnės, nei tikėtasi. A.Petraitis kreipėsi finansinės pagalbos į Švietimo ministeriją ir Kauno Vytauto Didžiojo universitetą, tačiau paramos nesulaukė, nes ten manyta, kad numatyta vieta yra per toli ir sunkiai pasiekama iš mokslo centrų. Įtampa palaužė astronomijos entuziasto sveikatą. Mirdamas visą savo turtą jis testamentu paliko greta įsikūrusiems vienuoliams saležiečiams, kartu prašydamas pasirūpinti jo gyvenimo reikalu. Vytėnų saležiečių vienuolija pasistengė, kad Gelgaudų griuvėsius savo globon paimtų Kauno Vytauto Didžiojo Kultūros muziejus. Pilis buvo apsaugota nuo išnykimo ir numatyta iš dalies atstatyti. Deja, darbus sustabdė sovietinė okupacija 1940 metais ir 1941 metais prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas.

Taigi Trakų istorijos muziejuje saugoma vaza bei stalo įrankių komplektas yra ne tik puošnūs savo laikotarpio auksakalystės dirbiniai, bet ir vertingas duomenų apie Lietuvos šviesuolį A.Petraitį, kurio 75-sias mirties metines minime šiemet, šaltinis.

Muziejininkas Saulius Zalyš

Ekspонатų pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

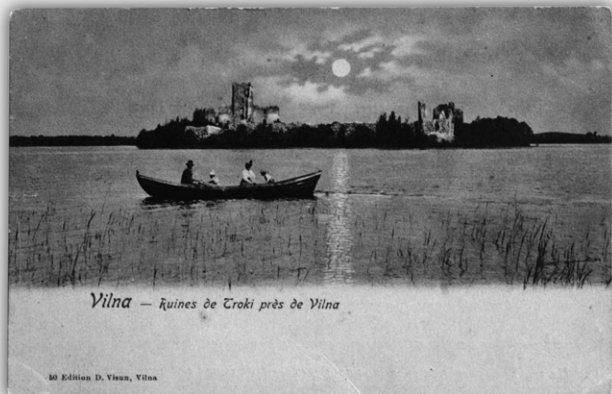
Muziejus laikraštyje (Nr. 35)

Trakų vaizdų atvirukai 1899–1905 m.

Trakų istorijos muziejus yra sukaupęs gausią per 7000 atvirukų kolekciją. Rinkinyje yra įvairių atvirukų, turinčių ir meninę, ir istorinę vertę, tačiau įdomiausi – atvirukai su Trakų vaizdais.

Pirmieji atvirukai datuojami XIX a. antrąja puse. Šie atvirukai perteikė atvirą informaciją bei atpigino korespondencijos kaštus. Spausdinto lapelio vienoje pusėje buvo rašomas adresas, kitoje – pranešimas. Pirmąjį atviruką išleido Austrijos-Vengrijos pašto žinyba Vienoje. 1870 m. pasirodė pirmieji iliustruoti atvirukai.

Atvirukų leidyba sparčiai plito. Nuo 1870 m. jie buvo spausdinami

Atvirukas. Trakų pilies griuvėsiai. Vilnius, 1902 m. Foto V.Neliubinas

Vokietijoje, Liuksemburge, Belgijoje ir Didžiojoje Britanijoje. 1871 m. atvirukai pradėti spausdinti Danijoje, Olandijoje, Šveicarijoje, Suomijoje, 1872 m. – Švedijoje, Norvegijoje, 1873 m. – Prancūzijoje, Ispanijoje, Rumunijoje, Serbijoje, JAV ir Čilėje. Pirmieji neženklinti atvirukai Rusijos imperijoje pasirodė 1871 metų pabaigoje.

Pirmieji Vilniaus vaizdų atvirukai pasirodė po 1894 metų. Vienas tokių Vilniaus atvirukų saugomas Trakų istorijos muziejaus fonduose.

Pirmieji atvirukai su Trakų vaizdais pasirodė XIX a. pabaigoje, juose dominavo Trakų salos pilies griuvėsiai.

Leisti atvirukus su Vilniaus ir Trakų vaizdais 1897 m. pradėjo pirkle Klara Rio. Ji šių atvirukų leidybai naudojo S.F.Fleury, J.Čechovičiaus fotografijas. Iki 1904 metų, tarpininkaujant leidėjui, atvirukus spausdino A.Sala Berlyne, Granberg akcinė bendrovė Stokholme, Stengel kompanija Drezdene.

1899–1900 m. išleistos bent keturios atvirukų laidos su Trakų salos pilies griuvėsių vaizdais. Atvirukai stačiakampiai, 95x142 mm dydžio. Pusę atviruko užima žalsvos spalvos Trakų salos pilies griuvėsiai bei raudonos spalvos užrašas prancūzų kalba: „Ruines de Troki en Lithuanie“.

Gausiausiai atvirukus Vilniaus ir Trakų vaizdais 1900–1915 metais leido Davidas Vizūnas. Šis leidėjas yra išleidęs net 75 serijas atvirukų. 1901–1902 m. D.Vizūnas išleido keturias laidas su 8 atvirukais, kuriuose pavaizduota Trakų salos pilis. Didžioji dalis atvirukų melsvos spalvos su tekstu prancūzų kalba: „Ruines de Troki pres de Vilna“. Šalia atvirukų su Trakų salos pilies griuvėsiais atsiranda naujas atvirukas su pilies centrinių rūmų griuvėsių vaizdu.

1902–1905 metais D.Vizūnas išleidžia dar 9 laidas atvirukų su Trakų vaizdais. Visi atvirukai buvo su Trakų salos pilies vaizdais. Atvirukus pagyvina išskylautojai valtyse pilies fone.

1902–1915 metais atvirukus leido ir Abraamas Fialko. Per šį laikotarpį

išleista 31 atvirukų serija. A.Fialko per 1902-1904 metus išleido 10 atvirukų serijų, iš kurių keturiose yra Trakų salos pilies griuvėsių vaizdai.

Taigi tokia trumpa saugomų Trakų istorijos muziejaus fonduose atvirukų, leistų 1899–1905 metais, kuriuose dominuoja Lietuvos pasididžiavimo objektas – Trakų salos pilis – apžvalga. Po 1905 m. leistuose atvirukuose atsiranda įvairesni Trakų vaizdai, bet apie tai rašysime kitą kartą.

Trakų istorijos muziejaus direktorius Virgilijus Poviliūnas

Atvirukas. Trakų pilies griuvėsiai. Drezdenas, 1899 m. Foto V.Neliubinas

Ekspонатų pamatysite „Sakralinio meno“ ekspozicijoje, Kęstučio g. 4, Trakuose, Pusiasalio pilies teritorijoje buvusio Dominikonų vienuolyno koplyčioje. Darbo laikas: 10.00-18.00. Išeiginė-pirmadienis ir antradienis.

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

Kam priklauso privati žemė Lietuvoje?

*Suvalkijos nacionalinis parkas: už ir prieš*Viktoras JENCIUS, Vilnius

Donatas Malinauskas

Konfliktų kilmės beiėškant

Kai kurie konfliktai dėl nacionalinių parkų ribų išplėtimo jau pasiekė teismus. Jei savininko teisės pažeidžiamos, jis privalo kreiptis į teismą. Teismai neįsivaizduoja parko teritorijos plėtimo be žemės savininko sutikimo. O savivaldos struktūrų vaidmuo plečiant parkus yra antraeilis. Nėra abejonių, kad bet koks savininko teisių į turtą suvaržymas be jo sutikimo yra teisių pažeidimas. Todėl civilizuotoje visuomenėje plečiant parkus turi būti pirmiausiai gautas savininko sutikimas. Tačiau Lietuvoje, matyt, dar gyvos bolševikinės tradicijos, ir savininko teisės yra išvedamos iš valdininkų interesų bet kokiais būdais gauti Europos Sąjungos paramą „draugų“ grupei. Ar žino Europos Sąjunga, kieno sąskaita Lietuvoje norima išplėsti nacionalinius parkus?

Manau, kad Suvalkijos nacionalinis parkas taip pat kuriamas iš kito galo. „...Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos užsakymu rengiamas Suvalkijos nacionalinio parko (įskaitant esamo Vištyčio regioninio parko transformaciją) ir jo zonų ribų planas“. Tokius laiškus 2008 metų liepos mėnesį gavo visi privačių žemės sklypų savininkai, kurių žemių sąskaita sumanyta praplėsti Vištyčio regioninį parką.

Informaciniu laišku VĮ Valstybinio žemėtvarkos instituto kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyrius, matyt, bebaigias savo darbą, 2008 07 10 dieną nutarė informuoti ir žemės savininkus, kviesdamas nuo 2008 m. liepos 23 d. iki rugpjūčio 12 d. susipažinti su parengto planavimo dokumento sprendimais, kurių „grafinė ir tekstinė dalys bus eksponuojamos: Vilkaviškio rajono savivaldybės administracijos Architektūros ir urbanistikos skyriuje (...); Šakių rajono savivaldybės administracijos Architektūros ir urbanistikos skyriuje (...); Kalvarijos savivaldybės administracijos skelbimų lentoje... Keistas požiūris į privačią nuosavybę. Akivaizdu, kad negavus žemės savininkų sutikimo pradėti kurti planai, kaip ją valdyti.

Žemės savininkas ir Konstitucija

Tai kas gi, vis dėlto, Suvalkijoje yra žemės savininkas? Rašte kažkodėl bandoma įbauginti žemės savininkus, matyt tuos, kurie nepritaris Suvalkijos nacionalinio parko steigimui. Kitaip, kaip bauginimu geriausiomis bolševikinėmis tradicijomis, šios ištraukos iš minimo informacinio laiško nepavadinai: „Privati nuosavybė. Nacionaliniame parke galima privati ir valstybinė žemės nuosavybė. Nesikėsinama į privačią nuosavybę, t.y. – nesiruošiama atimti, nusavinti piliečių turimos žemės. Bet kuriuo atveju, kaip ir visoje Lietuvoje, pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją žemė gali būti paimama

visuomenės poreikiams tik teisingai atlyginant.“ Apie apribojimus nacionaliniame parke, nenaudingus savininkams, kalbėti net neverta, kai savininkams aiškinama nacionalizavimo anatomija. Šitoks valdininkų nesiskaitymas su privačios žemės savininkais verčia kovoti už savo nuosavybę ir siekti, kad apgaule ir klasta privati žemė nebūtų įtraukta į Suvalkijos nacionalinį parką. Keistokai skamba cituojama ši laiško vieta: „Bet kuriuo atveju, kaip ir visoje Lietuvoje“. Kad Suvalkija nėra Lietuva, tai daugeliui žinoma tiesa, kitaip joje galiotų Lietuvos Respublikos įstatymai ir savavališki AB „Alvito žemdirbys“ priestatai svetimoje žemėje seniai būtų nugriauti ir Marijampolės viršininko administracijos priestato prie Alvito dvaro ūkinio pastato, padidinančio užstatymo plotą, nevadintų stogeliu ir neteigtų, kad jam pastatyti žemės savininko sutikimo nereikia.

Keista, kai kam 50 metų sovietų okupacijos neužteko, kad įsitikintų, kur veda visuomeninio intereso dominavimas prieš privatų. Keista, kad nacionaliniai parkai kuriami pirmiausiai neinformuojant savininkų ir dar negavus jų sutikimo pradedamas viešas parko projekto pristatymas. Tai kuo šių parkų kūrėjai geresni už komunistus...

Aš, Viktoras Jencius, beveik dešimt metų kovoju, kad būtų išsaugotas Donatui Malinauskui priklausęs Alvito dvaras, kurio pastatus išsidalino istoriškai su dvaru nesietina AB „Alvito žemdirbys“ ir kiti fiziniai asmenys, padedami Vilkaviškio valdininkų. Taigi, iki šiol Alvito dvaro pastatai nesugrąžinti teisėto savininko vaikiaičiui T. Stomma. 2008 07 08 kreipiausi dėl Alvito ežero teršimo nutekamaisiais vandenimis, tačiau prašymas taip ir liko, iš esmės, neištirtas. Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija 2008 08 08 d. raštu informavo, kad „šalia Alvito ežero yra 4 sodybos ir 2 pieno surinkimo punktai. Sodybų ūkiniai pastatai ir pieno surinkimo punktai nuo ežero pakrantės linijos nutolę apie 40 metrų atstumu. Dviejose

paveldo išsaugojimo. Toliau pašaipų nebuvo nenuėita. Netikiu, kad atsirado poreikis išsaugoti Alvito dvarą. Šiuo metu matau, kaip su valdžios struktūrų pritarimu naikinami Alvito dvaro likučiai. Ūkiniuose Alvito dvaro pastatuose įkurta lentpjūvė, nelegaliai ant svetimos žemės pastatytas ciklonas, klesti nelegali veikla po valdžios sparnu ir taip griūna senieji Alvito dvaro ūkiniai pastatai. Sovietmečiu buvo toks posakis, jeigu nori ką nors sunaikinti, tai užkabink ant jo lentelę su užrašu, kad kultūros paminklas saugomas valstybės.

Pirmą kartą apie parko steigimą išgirdau neoficialiai beveik prieš šešis mėnesius ir tik likus 20 dienų iki svarstymo gavau oficialų pranešimą. Keistas valdžios požiūris į privačią nuosavybę: pirmiausiai kalbama apie parko steigimą ne su žemės valdų savininkais, o, pagal seną paprotį, su biurokratais. Aš esu įsitikinęs, kad valstybės pareiga yra sugrąžinti neteisėtai sovietų užgrobtą turtą ir netrukdyti teisėtiems savininkams saugoti kultūros paveldą, o jeigu yra galimybė, tai ir finansiškai paremti. Noriu priminti, kad signataro J. Vailokaičio palikuonys Paežerių dvaro, kuriame šiuo metu yra valdžios paskubomis įsteigtas beveik nelankomas muziejus, natūra taip ir neatgavo. Tačiau, kiek man žinoma, Europos Sąjungos pinigai Paežerių dvaro rekonstrukcijai jau gauti. Susidaro įspūdis, kad siekiama prie Europos Sąjungos pinigų neprileisti svetimų. Tai ar tik nėra noro už Europos Sąjungos pinigus valyti ir Alvito ežerą. Norom nenorom apie tai pagalvoji, kai prisimeni užsakytą straipsnį apie augančias nendres Alvito ežere („Ežero savininko sąžinė užpelkėjo“ Lietuvos žinios. 2008 07 20)“.

Svarstymas pagal sovietinius papročius

Kaip teigia 2008 08 19 d. Santa-

Alvito dvaras 1939 metais, dešinėje toluomoje dvaro centrinis pastatas, kairėje karvidės (dabar valdomos, išimties tvarka, AB „Alvito žemdirbys“

sodybose, kaip ir pieno surinkimo punktuose, yra įrengtos vandentiekio ir kanalizacijos sistemos. Susidariusios buitinės nuotekos kaupiamos rezervuaruose ir vėliau išvežamos į Vilkaviškio miesto valymo įrengimus“. O kur leidžia nutekamuosius vandenis kitos dvi sodybos, iš atsakymo taip ir lieka neaišku. O gal reikia iškasti griovius aplink ežerą, kad gamtosaugininkai pamatytų srutas?

Toks gamtosaugininkų požiūris į akivaizdų ežero teršimą ir nenoras jo likviduoti, kaip ir nenoras išsaugoti Alvito dvaro paveldą, paskatino kovai, kad Suvalkijos nacionaliniame parke nebūtų galutinai sunaikintas Alvito dvaras. Priežastis, kodėl nepritariu Suvalkijos nacionalinio parko steigimui, nurodžiau laiške VĮ Valstybiniam žemėtvarkos institutui kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyriui.

„Aš, Viktoras Jencius, Alvito ežero (32 ha) savininkas, kategoriškai nepritariu Suvalkijos nacionalinio parko steigimui mano žemės valdose. Manau, kad minimas parkas yra tik būdas Europos sąjungos pinigams gauti. O gaus juos tik „draugų“ grupelė. Aš beveik 10 metų kovoju, kad būtų įamžintas 1918 metų Nepriklausomybės akto signataro Donato Malinausko atminimas Suvalkijoje. Kreipiausi ne tik į Vilkaviškio savivaldybę, kad būtų sugrąžinti Alvito dvaro pastatai teisėtam savininkui, bet ir į Kultūros ministeriją dėl

kos korespondentė Kristina Vaitkevičienė straipsnyje „Parko kūrėjai susidūrė su aršiu pasipriešinimu“, 2008 08 13 d. „Vištyčio kultūros namuose vykęs Suvalkijos nacionalinio parko ir jo zonų ribų plano bei Vištyčio regioninio parko tvarkymo plano sprendinių viešas svarstymas su visuomene daugiau buvo panašus į žemių savininkų ir projekto autorių kautynes. Planuojamose įtraukti į Nacionalinį parką teritorijose žemių turintys žmonės kaltino įvairiais nešvariais susitarimais ne tik šalies, apskrities, rajono valdžią, bet kažkodėl ir spaudą“. Kad korespondentė atstovauja Vilkaviškio rajono valdžios interesams, suderinusios savo interesus su Nacionalinio parko projekto rengėjais, įrodo ir pats straipsnis. Skaitančiam straipsnį skaitytojui taip ir lieka neaišku, kiek gi žmonių pasisakė už parko steigimą. Tiesa, korespondentė užsimena, kad „pajevoniečiai seniūnui Gediminui Bisikirskiui atnešė didžiulę šūsnį nepasitenkinimo laiškų. Visi jie buvo atiduoti plano rengėjams.“ Keista, kad korespondentė nenurodo, kiek tų nepatenkintų pajevoniečių buvo, nes faktai kartais akis bado. Tokių nepasitenkinimo laiškų daugiau nei 50 gavo ir Šeimenos seniūnija, kiek man žinoma, „už“ nebuvo nė vieno. Vištyčio kultūros namų salėje pradėti rinkti parašai prieš parko steigimą dingo, vienaip ar kitaip korespondentė nieko apie tai nerašo. Šeimenos seniūnijos atsakingi

darbuotojai taip pat nežinojo, kiek gi vis dėlto žemės savininkų buvo prieš ir kiek už Nacionalinio parko steigimą.

Sovietai varė į kolchozus, dabar varo į nacionalinius parkus

Iš minėto Kristinos Vaitkevičienės straipsnio liko neaišku, kiek savininkų pateks į naujuosius kolchozus. Anot korespondentės, Valstybės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktorė R. Baškytė sakė, jog „visiems beveik trims tūkstančiams žemės savininkų buvo išsiuntinėti aiškinamieji laišškai“. Tačiau korespondentė nepateikė suminio rezultato, kiek gi savininkų pasisakė už parko steigimą.

Nacionalinio parko projektų steigėjų taikytos balsų skaičiavimo metodikos primena žemės savininkams rinkimus į sovietinius valdžios organus, nes anekdotu tai nepavadinai. Atsakingų Šeimenos seniūnijos darbuotojų teigimu, tie žemės savininkai, kurie nepateikė raštu savo nuomonės apie Nacionalinį parką, kaip to prašė VĮ Valstybinio žemėtvarkos instituto kraštotvarkos ir teritorijų planavimo skyrius, buvo skaičiuojami kaip sutinkantys su Nacionalinio parko steigimu. Todėl sudėjus pasisakiusius už Nacionalinio parko steigimą ir neatsakiusius raštu (buvo atostogų metas ir labai trumpas laikotarpis skirtas atsakymui parašyti), skaičius buvo didesnis negu pasisakiusių prieš. Konkretūs skaičiai šiandien plačiai visuomenei dar nežinomi, negi jie slepiami ir nuo korespondentų?

Ar reikalingas Nacionalinis parkas Suvalkijai?

Korespondentė Kristina Vaitkevičienė cituotame straipsnyje rašo, kad „vietinės ir apskrities valdžios nuomone, tokias vietoves reikėtų išsaugoti ir parodyti turistams. Įkūrus Suvalkijos nacionalinį parką būtų lengviau apsaugoti etninius ir istorinius objektus bei pritraukti daugiau lankytojų.“ Korespondentė konkrečių valdininkų, išsakyusių tokią nuomonę, kaip nebūtų keista, nenurodo.

Pažvelgus į Šeimenos seniūnijos žemėlapi, krinta į akis tai, kad į Nacionalinio parko teritoriją patenka Alvito ežeras ir dar keli maži ežerai, o didžiulis Paežerių ežeras su savo pakrantėmis į Nacionalinio parko teritoriją nepatenka. Kas gali paneigti, kad tokiam pasirinkimui neturėjo įtakos Vilkaviškio rajono, Marijampolės apskrities ir kai kurių esamų ir buvusių LR Seimo narių turto buvimo vieta.

Apie kokius istorinius objektus kalba valdininkai, ar tik ne apie tuos, kurių net nėra Nacionalinio parko projekte. O nėra įtraukti 1918 metų signatarų Donato Malinausko ir Jono Vailokaičio dvarai, kaip vientisi kompleksai. Ką ruošiasi rodyti turistams Vilkaviškio valdininkai: ar pasakos apie tai, kad J. Vailokaičio dukroms nesugrąžino dvaro; ar pasakos kaip nesugrąžino Alvito dvaro į Altajų ištremto signataro Donato Malinausko anūkui T. Stomma; ar pasakos apie tai, kad, matyt, išimties tvarka Alvito ežero apsaugos zonoje leidžia prekiauti trašomis AB „Alvito žemdirbys“, kad leidžia ne tik savavališkas statybas Alvito ežero apsaugos zonoje, bet ir svetimoje žemėje; ar pasakos apie tai, kaip be Aplinkos ministerijos sutikimo Alvito ežero apsaugos zonoje buvo pakeista pastatų gamybinė paskirtis ir ten įsikūrė G. Urbšio medžio apdirbimo įmonė, drebinanti savo pjūklais senojo dvaro ūkinius pastatus, ar pasakos apie tai, kad užmiršo įtraukti į Nacionalinio parko teritoriją poeto Kazio Bradūno gimtojo namo pamatus...

Manau, kad valdininkams rūpi ne kultūros ir istorijos objektų apsauga, o tik Europos pinigai. Jeigu būtų kitaip, tokia savivalė buvusiam Alvito dvarė neklestėtų. Nežiūrint visko tikiu, kad Lietuvoje dar yra žmonių, kurie brangina mūsų praeitį ir kultūrą, ir prisidės prie išsaugojimo ateities kartoms senojo Alvito dvaro, kaip vientiso komplekso su pastatais ir žemės valdomis, ir man nereikės Vilkaviškio policijoje aiškinti, kodėl savo asmeniniame ūkininko antspaude padariau teisėtą pagal LR įstatymus įrašą „ALVITO DVARAS“, o ne „Alvito kaimas“.

Nukelta į 16 p.

Vilniaus dienoraštis

(1915.XII.26 – 1919.XI.26)

Kun. Pranas BIELIAUSKAS

Tęsinys. Pradžia Nr. 23 2007

Geležkelio darbininkai įsiveržė į Geležinkelio direkciją Pohuliankoje reikalaudami duonos.

Avižų pūdas – 200 rub.

Balandžio 5 diena. Bolševikams aršiai nagais draskant ir griauinant visuomeninį gyvenimą ramiai praleidau šią dieną. Vakare klausiau išpažinčių „streikininkų kursisčių“, kurios, pasinaudodamos laisvu laiku, atliko trijų dienų rekolekcijas ir Velykinę išpažintį.

Balandžio 6 diena. O. Žebrauskaitė aplankė kalinius. Jų dabar susidarė nemaža kompanija – 10 žmonių Gavo užtekinai laiko su jais išsikalbėti. Jų ūpas neblogas.

Vakare buvau Zitiečių draugijoje. Jos visai gerai nusiteikusios. Sako, mūsiškiai jau Panerių kalnuose, „Jeva“ (Vievis) jau seniai lietuvių kariuomenės rankose.

Lenkė Šmidtienė, kuri priklausė lenkų karinei organizacijai, nori išvažiuoti į Varšuvą, bet negauna leidimo.

Visi gyvename, kaip žirnis prie kelio.

Balandžio 7 diena. Eidamas iš Komiteto pietų pastebėjau du neįprastus elgetas. Vienas ties buvusią Lavinsko krautuve stovi atsirėmęs į sieną, išblyškęs, akys įbėstos į vieną tašką žemėje. Praeivių nieko neprašo, jam niekas nieko ir neduoda. Kitas ties valdžios namais šaligatvy parvirtęs guli. Jo žila barzda purvina, suskretusi. Žieminė kepurė, rūbai sudrįskę. Kojos apsuktos autkojais ir virvelėmis. Maniau, jog jau miręs. Stabtelėjęs net pasižiūrėjau. Sunkiai galvą pakėlęs iš lėto apsidairė ir vėl ją nuleido. Žmonės nekreipdami į jį dėmesio praeina. Žydukai susikibę poromis eidami juokauja, o nuo jų drabužių dvelkia kvėpalais. Nėra vargšams prieglaudos!

Balandžio 8 diena. Antradienis. Štai saulutė jau gerokai pakilusi spindulius gausiai beria į žemę, gaivina atbudusią iš žiemos miego gamtą. Jau ir paukšteliai sutūpę ant medžių šakelių linksmai čyrena. Medžių šakų pumpurėliai jau pasiruošę sprogti, tik, rodos, laukia, kol dar aukščiau pakilusi saulutė tars savo paskutinį žodį – ir visa sužaliuos, pražydės. Tik kada gi žmonija atsipeikės ir nusikratys karo baisių?

Visuomenės veikėjai ir daug kitų nekaltų žmonių sėdi uždaryti kalėjimuose; geležinėmis grotomis ir mūro sienomis atskirti nuo mūsų. Atimta laisvė ir galimybė dirbti žmonių gerovei. Saulė–močiutė labai mažai tegali pažvelgti į jų kameras pro mažyčius langelius.

Visos draugijos, įtemptai dirbusios, nustojo veikusios.

Liaudies virtuvės, tiekusios tūkstančiams vargšų pigesnius ar visai nemokamus pietus, uždarytos.

Knygynus uždarė ir užantspaudavo, kad su kūno skurdu smuktų ir žmogaus dvasia.

Mūsų jaunimas, užuot kultūringai dirbęs, suka autus ant blauzdų, griebia šautuvus ir eina į karo žudynes.

Rasų kapinių varpelis vis dažniau ir dažniau atsiliepia sutikdamas atlydėtąjį į poilsio vietą. Viešpatie, sutrumpink vargo dienas.

Gavau iš draugo P. raštą, kokį balandžio 4 d. įteikė Pedagoginių kursų mokytojai Švietimo komisariatui.

„Vilniaus lietuvių pedagoginių kursų mokytojai, susirinkę balandžio 4 d. ir pasvarstę kursų mokinių streiko aplinkybes, pripažino:

1) streiko priežasties reikia ieškoti visų pirma netikėtame Komisariato kursų tvarkos prieš pat mokslo metų pabaigą pakeitėme, labiausiai nesuprantamame kursantams stai-giame vedėjų pakeitime;

2) susidariusią gi tarp mokinių karštą atmosferą būtų buvę galima išsklaidyti taktišku vedėjo pasielgimu;

3) naujas Komisariato skirtas vedėjas pil. Vasiliauskas atėjęs į kursų parodė, jog jis nepažįsta lietuvių kultūrinio gyvenimo savybių, mūsų jaunuomenės jautriosios sielos ir net paprastų pedagogikos dėsnių, kreipdamasis į gimnazijos sargus ir net kai kuriuos mokytojus rusų kalba, susirinkusiems kursų mokiniams sakydamas apie tikybos jiems nereikalingumą, žadėdamas susekti tarp jų kurstytojus ir suteikti duonos ir drabužių tiems, kurie bus klusnūs;

4) taip dalykams susiklosčius mokytojai negali dirbti su pil. Vasiliausku, nepasitikėdami jo taktu ir nesutinka eiti į bendrą su juo posėdį;

5) mokslui atgaivinti prašo Komisariatą leisti jiems patiems iš savų išsirinkti vedėją, kuris kartu su Komisariatu vykdytų kursų gyvenime naujosios mokyklos darbą;

6) negalima nutylėti, jog ištikęs streikas susidariusią atmosferą yra labai įkaitinęs ir tam likviduoti nebėra daug laiko;

7) Komisariatui ši raštą įteikti ir visų mokytojų vardu pasikalbėti su komisarų pavesta dr. Mykolui Biržiškai. Vilnius, 1919 m. balandžio 4 d. Vilniaus Lietuvių Pedagoginių kursų mokytojai: (–) B. Biržiškienė, M. Biržiška, P. Galaunė, S. Kairiūkštis, T. Mašiotienė, B. Mėginaitė, A. Suduikienė“.

Balandžio 9 diena. Lietingas, bet jau gerokai šiltesnis oras. Tokiu ore „paukščiams“ iš Kauno sunkiau atskristi, jų nesimato ir nesigirdi.

Sako – lietuviai su vokiečiais Kaune pešasi. Lietuviai juos nori nuginkluoti, – tie nepasiduoda. Kalėjime kun. M. Reinys su L. Gira vienon kameron suleisti. Bus jiems linksniau. Zavalinėje g. dvi skalbyklos užsidarė dėl malkų stokos ir darbininkų brangumo.

Mirė dr. Antanas Vileišis. Jis lankė ligonius ir ir užsikrėtė šiltine. „Išgelbėjo mano sielą nuo mirties, akis mano nuo ašarų, kojas mano nuo suklupimo“. Mirė tikinčio žmogaus mirtimi priėmęs Švč. Sakramentus. Išgelbėjo savo akis nuo šių laikų ašarų, nes šis karas suteikė jų gausiai. Išsigelbėjo jo kojos nuo suklupimo, nes kiekvienas gyvenantis žmogus nėra laisvas nuo klaidų. Pasibaigė laikas kaip geriems darbams, taip ir nuopoliams. Clausa est iam ianua. Kas įvyko, jau nebeapsikeis.

Lietuvių gyvenime dr. A. Vileišis labai daug reiškė. Tai vienas iš pirmųjų Vilniaus lietuvių darbuotojų. Kur susirinkimas ar draugijos kūrimas – jį visur ir visuomet sutiksi: Savitarpiečių draugija; „Mokslo“; Zitiečių; Lietuvių kredito bankas; Lietuvių sąjunga mūsų teisėms ginti bažnyčiose; Nukentėjusiems dėl karo šelpiti draugija; miesto rajono gydytojo pareigos; laikraščiai: „Vilniaus žinios“, „Viltis“, „Aušra“, „Tėvynės Sargas“; brošiūrėlės apie užkrečiamąsias ligas – visur jo daug įdėta darbo. Be to, dar

buvo visų Centro komiteto bendrabučių bei prieglaudų gydytojas.

Balandžio 10 diena. Šios dienos mano darbai: nuo 6 iki 7 val. kanoniški poteriai, Katedroje apie valandą klausiau išpažinčių. Nuėjau į Didžiąją prieglaudą. Čia išibrovusi šiltinė – guli 17 vaikų ligonių ir jau mirusi tarnaitė Marija Žukauskaitė. Šešių išklausiau išpažinties, septyniems daviau šv. Komuniją ir trims silpniems suteikiau paskutinį šv. aliejumi patepimą. Atlaikęs mišias už mirusios vėlė nulydėjau Marijos kūną į Rasų kapines.

Mokytoja Cirtautaitė atvežė keletą vaikų į Vilnių pas tėvus iš Rūdiškėje likviduotos prieglaudos. Pietūs. Frizieris. Apankau senelį kun. K. Staševskį. Jis paraližuotas. Ką nepasakys iš savo praeities – tuojau verkia. Pažadėjau duoti keletą svarų duonos ir ko kito.

A. a. dr. A. Vileišį 6 val. lydime iš namų į Šv. Mikalojaus bažnyčią. Žmonių daug susirinko ir sunesė daug vainikų. Asistuojant kun. J. Tumui ir kun. V. Jezukevičiui, kan. J. Kukta eksportavo į Šv. Mikalojaus bažnyčią ir čia pasakė trumpą prakalbą. Lydint gatvėmis lietuvaiteis gražiai giedojo Visų šventųjų litaniją.

Balandžio 11 diena. Antakalnio vaikų prieglaudos sargas Mačionis kreipėsi į Švietimo komisariatą ir prašė paskirti jam prieglaudos daržus. Mat jis tuose daržuose seniau per 20 metų dirbdavęs savo naudai. Negalėdamas daug priešintis, nuvykęs į Komisariatą ir aš pavedžiau valdžiai spręsti šį klausimą.

Turėdamas kiek laisvo laiko pasiryžau surašyti prie a. a. dr. A. Vileišio karsto sudėtą vainikų užrašus:

1. Didelis žolynų vainikas. Ant kaspinų užrašas: „Veikliam Lietuvaičių tarnaičių organizatoriui A. Vileišiui. Zitiečių draugija“.

2. „Doktorowi A. Wileiszysowi od przyjaciół“.

3. „Dr. Antanui Vileišiui, Vilniaus lietuvių dvasios gaivintojui artistų J. Vaičkaus teatro nutilusi siela“. Labai gražus vainikas.

4. „Gerbiamajam dr. Antanui Vileišiui nuo Vilniaus moksleivijos“. Atrodo brangus.

5. „Uoliam Sandarbininkui dr. Antanui Vileišiui žiauraus karo metu. Lietuvių Komite-tas“. Už vainiką sumokėta 240, už kaspiną 50 rub.

6. „Didžiai Gerbiamam Dr. A. Vileišiui nuo Lietuvių „Ateitininkų“ Centro Tarybos“. Tai, manau, buvo visų didžiausias, gražiausias ir bene bus brangiausias vainikas.

7. „A. A. Antanui Vileišiui Šv. Mikalojaus vaikų prieglauda“.

8. „Tėvynės Mylėtojui Dr. A. Vileišiui nuo Vilniaus lietuvių“.

Šitas vainikas skyrėsi nuo kitų tuo, kad kaspinas buvo trispalvis ir karališkai atrodė. Eisenoje jį nešė po kitų mažesnių pirmoje vietoje. Visų akį į save traukė.

9. „A. A. Dr. A. Vileišiui Didžioji vaikų prieglauda“.

10. „Dviklasės mokyklos. Dr. A. Vileišiui“.

11. „Brangiam Draugui A. Vileišiui, Epidemijos aukai. Lietuvių Sanitarės Pagalbos Draugija“.

12. „Dr. A. Vileišiui. Mokslo Draugijos Komitetas“.

13. „Gerbiamam Tautiečiui nuo Palevičių“.

14. Skardinis ir skujinis kryželis. Vieną nešė mažesnis, kitą didesnis vaikelis. Graži simetrija. Tai Grincevičiūtės.

15. „Brangiausiam Broliui ir Dėdei nuo Jono, Onos ir jų vaikų“.

16. „Iš Geriausiųjų Geriausiam Vyruui nuliūdusi žmona“.

Be to, dar buvo keli vainikai be užrašų. Visus nešė tvarkingoje rikiuotėje. Kiek žmonės prisimena, tai buvo iškilingiausios laidotuvs.

Balandžio 12 diena. 9.30 val. Šv. Mikalo-

jaus bažnyčioje pamaldos už a. a. A. Vileišio vėlę. Prie didžiojo altoriaus mišias laiko kun. V. Jezukevičius, tuo pačiu metu prie dviejų šoninių laikiau aš ir kun. V. Zajančkauskas. Lietuviškai ir lenkiškai pamokslą pasakė kun. J. Tumas. Taip norėjo E. Vileišienė. Į pamaldas buvo atvykęs pats gubernatorius Piotras Veriovkinas ir keletas lenkų. Palaidotas Rasų kapinėse, Vileišių koplyčioje.

Prie kapo kun. V. Jezukevičius tarė atsisveikinimo žodį. Kalbėjo taip susijaudinęs, kad nebegalėjo užbaigti savo prakalbos. Iš tos bėdos aš jį išgelbėjau tardamas garsiai Amen. Ir tuo prakalba buvo baigta. Po jo kalbos prabilo Mokslo draugijos Medicinos sekcijos atstovas dr. V. Nagevičius. Jis priminė, kaip dr. A. Vileišis įtemptai darbavosi; kaip dr. Antaną beveik kasdien galėjo sutikti einantį Antakalnio gatve, lankantį suterėnas ir menkutes bakūžėles ir nešantį medicinos pagalbą vargo žmonėms, nes jų čia daugiausia sirgo.

3 val. kooperatyvo „Laimė“ valdybos posėdis. Vakare 5 val. Šv. Mikalojaus bažnyčioje moksleivių išpažinties.

Balandžio 12 d. pradėjo veikti zitiečių valgykla. Ją šelpė Centro komitetas. Išduota nemokamai, kol užsidarė, 5099 pietūs, už nedidelį atlygį – 10476, iš viso 15575. Knygnėlis – 386 knygos. Juo naudojosi 37 nariai.

Balandžio 13 diena. Verbų sekmadienis. Oras ūkanotas. Zitiečių draugijoje kalbėta, kad prie draugijos reikia sudaryti atskirą narių sekciją daržams nuomoti, kad rudenį turėtų savo nariams daržovių. Gali būti sunkūs laikai.

Balandžio 14 diena. Politikos klausimais visokių nesąmonių žmonės prikalba. Lenkai nori papirkti vokiečius duodami jiems du ir net keturis milijonus markių (obostais) Venkui, kad tik Vilnius atitektų lenkams. O bolševikai papirkdami vokiečius nori paimti Kauną.

Balandžio 15 diena. Didysis antradienis. Apsiniaukę. Šiandien jau nekalba, kad vokiečiai bolševikams parduoda Kauną, nes lietuviai patys priešinasį ginklu prieš įvairius priešų puolimus.

Vilkickaitė jau kelias dienas trempia kojas pas valdininkus prašyti leidimo atidaryti Šv. Kazimiero knygyną. Pil. P. Mašiotas jau pasižadėjo ryt tą „kunigų knygyną“ atidaryti, tik, sako jis, „reikės perkrėsti“. Vakare aš pats su P. Mašiotu asmeniškai kalbėjau. Jis prašė nurodyti žmogų, kuris neturėtų „ilgų rankų“, nes, girdi, šiandien kam duosi pinigų prekėms pirkti, tai tik žiūrėk – su pinigais ir žuvo.

Didžiosios prieglaudos auklėtiniai atliko rekolekcijas ir Velykinę išpažintį, kurios klausė kun. kan. J. Kukta, V. Jezukevičius, V. Zajančkauskas ir aš. Vaikučių dorovės pagrindas sveikas.

Iš zitiečių skalbyklos mergaitės išėjo į sodžių maisto produktų pasiieškoti. Čia dėl brangumo ir jų stokos negali nusipirkti.

Iš Katedros diedas pasitraukė dėl mažos algos ir maisto stokos. Kiti sveikesni diedukai kalba, kad geriau eiti į Šv. Petro ir Povilo kapines, ten bus geresnis uždarbis: iškasi vieną duobę – 40 rublių per dieną turi, o pasitaiko ir daugiau iškasti. Gauni 80 rub.

Balandžio 16 diena. Didysis trečiadienis. Jau kiek šilčiau. Paukšteliai sučiulbo gyviau. Žalios, didelės musės skverbiiasi per langus į mano kambarį. Štai ant mano stalo jau gėlių žiupsnelis. Tai Antakalnio prieglaudos vaikučiai atnešė. Ačiu jums, mano paguoda.

Vakare Katedroje Tamsioji Aušrinė. Klierikų nebėra nei psalmes skaityti, nei žvakutes gesinti. Kun. T. Brazys po suspensos Rūdiškyje „atostogauja“. Šioks toks mišrus choras. Prelatai skaito psalmes nesutartinai: vienas skuba, kitas lėtai, vienas aukštu tonu, kitas žemu. Žmoneliai meldžiasi ir laukia kokio išganymo. Tačiau „sed et cum clamavero, et rogavero, exclusit orationem meam“. Barabas R. paleistas iš kalėjimo, o kiti teisingesni dar jame sėdi.

Balandžio 17 diena. Didysis Ketvirtadienis. Eidamas gatve sutinku daug žmonių su skardiniais puodeliais ieškančių pigių virtuvių gauti šiltos sriubos samtelį, drąsesnis išmaldos paprašo.

Tęsinys kitame numeryje

Grafų Zubovų giminė Lietuvoje ir Latvijoje

Tarptautinis projektas Šiaulių „Aušros“ muziejuje

Austrijos imperatoriaus Pranciškaus II raštas, kuriuo Platonui Aleksandravičiui Zubovui ir jo palikuonims suteiktas Šventosios Romos imperijos kunigaikščių titulas

Praėję 2007 m. buvo derlingi grafų Zubovų giminės jubiliejinėmis datomis: Platonui Aleksandravičiui sukako 240, Nikolajui Dimitrijevičiui 175, Vladimirui Nikolajevičiui 145, Dimitrijui Nikolejevičiui 135, Vladimirui Vladimirovičiui 120 metų jubiliejai. Šie jubiliejai tapo impulsu dar kartą atsigręžti į grafų Zubovų giminės istoriją Lietuvoje. Grafų Zubovų giminė tebėra išlikusi mūsų istorinėje atmintyje. Zubovai buvo ženklūs tiek Rusijos, tiek Lietuvos praeityje. Giminės ūkinė, kultūrinė veikla Lietuvoje, jos rezultatai, materialūs ir dvasiniai paveldas žavi iki šiol. Giminės pradininkas Lietuvoje buvo Platonas Zubovas, suvaidinęs svarbų vaidmenį ir Rusijos politiniame gyvenime. XVIII a. pab. jis buvo svarbi Rusijos politinio gyvenimo figūra, imperatorės Jekaterinos II paskutinis favoritas. Už sėkmingą abiejų tautų Respublikos aneksiją Platonas Zubovas gavo didžiulius turtus – Šiaulių karališkąją ekonomiką, Jurbarką, įsigijo Plungės, Kretingos valdas. Po brolio Valerijono mirties 1804 m. Platonui atiteko ir Jekaterinos II dovanos broliui Valerijonui – didžiulės teritorijos dabartinėje Latvijoje su Rundalės pilimi.

2007 m. gruodžio mėn. Šiaulių „Aušros“ muziejuje vyko tarptautinė konferencija „Grafai Zubovai. Paveldas ir veikla Lietuvoje ir Latvijoje“. Joje buvo analizuota grafų Zubovų giminės veiklos, materialaus ir dvasinio paveldo problematika ne tik Lietuvoje, bet ir aptarti panašūs procesai Latvijoje (buvusioje Kuršo) kunigaikštystėje. Konferencijoje perskaityta 12 Lietuvos, Latvijos ir Rusijos istorikų ir muziejininkų pranešimų. Senujų aktų archyvo Maskvoje pranešėja iš Rusijos Natalija Bolo-

tina apžvelgė archyve saugomus Zubovų fondus. Juose rasta nemažai istorinės medžiagos apie Šiaulių ekonomijos dovanojimą Platonui Zubovui ir vėlesnį jos valdymą. Kita pranešėja iš Peterburgo, Rusijos meno istorijos instituto, Tamara Ismagulova parengė pranešimą apie Ivaną Andrejevičių Jakobovskį, buvusį Zubovų tarną ir jo atsiminimus. Rundalės pilies muziejaus dailės skyriaus vedėjas Janis Baltinš palietė Zubovų veiklos ir paveldo problematiką Latvijoje ir konkrečiai aptarė Valerijono, o po jo mirties (1804 m.), brolio Platono Zubovo gyvenimo ir veiklos laikotarpį Rundalėje. Gausiai konferencijoje dalyvavo Lietuvos istorijos instituto mokslininkai: dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė, dr. Rimantas Miknys, Olga Mastianica. Dr. R. Šmigelskytė-Stukienė aptarė Platono Zubovo dalyvavimą Lenkijos-Lietuvos valstybės padalijimuose ir jo ryšius su Kosakovskiais rengiant Rusijos intervenciją į abiejų tautų Respubliką. Dr. R. Miknys nagrinėjo Zubovų dalyvavimą Šiaulių miesto savivaldos reikalų sprendime, apibūdino jų reikšmę miesto reikių realizavime. O. Mastianica apžvelgė Zubovų giminės moterų Aleksandros Olsufjevaitės-Zubovienės ir Sofijos Bilevičiūtės-Zubovienės indėlį į Šiaulių miesto mergaičių švietimo istoriją. Habil. dr. Algirdas Banys aptarė Zubovų giminės indėlį į Lietuvos žemės ūkio ir ypač gyvulininkystės intensyvinimą, agrarinės kultūros ugdymą. Zubovų veiklą ir paveldą Plungėje aptarė Žemaičių dailės muziejaus direktoriaus pavaduotoja Jolanta Skurdauskienė. Ji teigė, kad Zubovų statyba Plungėje pasižymėjo kompleksiskumu ir apėmė ne tik bažnyčią, dvarą, bet ir miestelį.

Zubovų dinastijos dvasinį paveldą Šiaulių krašte aptarė Vitalija Pociūtė. Ji teigė, kad Zubovai, gyvendami Lietuvoje, nuėjo ilgą savimonės kelią ir ilgainiui Lietuva tapo tikraisiais jų namais, kuriuos jie puoselėjo ir globojo. Zubovai rūpinosi lietuvių tautos kultūra, švietimu, demokratija, puoselėjo labdaros tradicijas. Giminės švietėjiška veikla turėjo tęstinumą iš kartos į kartą ir tik sovietinė okupacija nutraukė šias tradicijas. Sofijos ir Vladimiro Zubovų vardo mokyklos istorijos mokytoja Alina Šivickaitė pristatė Zubovų vardu pavadintą mokyklą ir pasakojo apie XX a. pr. įsteigtas slaptąsias mokyklas Zubovų dvaruose. Paskutiniuosius konferencijos pranešimus skaitė Zubovų giminės aniniai – Dalia Zubovaitė-Palukaitienė ir Gintaras Kazimieras Slavinskas. D. Palukaitienė pristatė tėvą, išvalgų architektą, architektūros istoriką Vladį Zubovą. G. K. Slavinskas pasakojo apie savo sudarytą ir vis papildomą Zubovų giminės genealoginį medį.

„Aušros“ muziejuje Ch. Frenkelio viloje buvo surengta ir tarptautinė paroda „Grafai Zubovai Lietuvoje ir Latvijoje“. Parodoje buvo eksponuotos, grafų Zubovų dinastiją Lietuvoje ir Latvijoje menančios, istorijos ir kultūros vertybės iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos ir Rusijos muziejų, kultūros paveldo institucijų ir Vladžio Zubovo archyvo. Stengėmės surasti ir parodyti įvairiose šalyse ir įvairiose „atminties“ institucijose saugomas Zubovų paveldo vertybes. Unikaliausi parodos eksponatai buvo Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje saugomi XVIII a. pab. pergamantai. Tai Rusijos imperatorės Jekaterinos II ir Austrijos imperatoriaus Pranciškaus II raštai apie Aleksandrui, Platonui, Dimitrijui

Zubovams suteiktus Šventosios Romos imperijos grafo, Šviesiausiojo kunigaikščio ir kitus titulus. Dokumentų originalai buvo eksponuoti trumpai, tik per pirmąją parodos savaitę. Eksponavome ir kitų unikalių eksponatų ir kultūros vertybių. Rusijos senųjų aktų archyvas (Maskva) suteikė galimybę eksponuoti Rusijos carienės Jekaterinos II laišką P. Zubovui. Rundalės pilies muziejus (Latvija) eksponavo P. Zubovo rezidencijos Rundalėje eksponatus – XVIII a. židinio fragmentus – malachito ir marmuro detales. Latvijos valstybinis istorijos archyvas pateikė parodai unikalių P. Zubovo turtų paveldėjimo liudijimų. Lenkijos nacionalinis muziejus (Krokuva) parodai pagaminio Napoleono Ordos piešinio „Zubovų dvaras Šiauliuose 1875 m.“ kopiją. Tai bene ankstyviausias Didždvario (taip dabar vadinamas Šiaulių miesto centre esantis dvaro pastatas) vaizdas. Parodoje pristatytas visoje Lietuvoje – Šiauliuose ir apskrityje, Plungėje, Kretingoje, Raudonėje ir kitose vietovėse išlikęs turtingas Zubovų giminės paveldas – dvarų, pramoninių pastatų, parkų, kultūros objektų liudijimai iš Šiaulių „Aušros“, Žemaičių dailės, Kretingos, Jurbarko, Joniškio ir kitų Lietuvos muziejų rinkinių.

Šiuo metu „Aušros“ muziejuje yra ruošiamas spaudai leidinys „Grafai Zubovai Lietuvoje ir Latvijoje. Parodos katalogas ir mokslinių straipsnių rinkinys“. Skaitytojų dėmesiui siūlome vieną iš būsimos knygos straipsnių. Tai Lietuvos istorijos instituto darbuotojos Olgos Mastianicos straipsnis apie Zubovų indėlį į mergaičių švietimo istoriją.

Parengė konferencijos ir parodos kuratorė, „Aušros“ muziejaus istorijos skyriaus vedėja Iena NEKRAŠIENĖ

Zubovų dvaro rūmai Šiauliuose. 1875 m.

Žiemgala ar vis tik Žemgala

Vaidutis RIŠKUS, Kaunas

Išnykusi žemgalių gentis dabar pas mus dažniau vadinama žiemgaliais, o jų buvusi paplitimo teritorija – Žiemgala. Latvijoje netoli Žagarės gyvenę mano seneliai, ten 1896 m. gimęs tėvas Stanislovas Riškus ir jo broliai bei seserys tą kraštą, kuriame jie pragyveno visą arba bent didžiąją savo gyvenimo dalį, visuomet vadindavo tik Žemgala. Pirmąjį pavadinimo skiemenį jie, kaip ir latviai, tapatino su žeme; palygink – Kurzeme (Kuršo žemė), Vidzeme (Vidžemė). Taigi, Žemgala mano seneliams ir tėvams, o Zemgale latviams – tai žemės galas, pakraštys.

Ir dabar Latvijoje yra dvi vietovės pavadinimu Zemgale – apie 13 km į pietvakarius nuo Jelgavos centro ir Daugpilio r. prie pat Lietuvos sienos ties Turmantu bei dveji Zemgali – apie 6 km į šiaurę nuo Lietuvos – Latvijos sienos maždaug ties Vaineikiais (Joniškio r.) ir kairiajame Dauguvos krante netoli Jekabpilio.

Kai kurie mūsų kalbininkai aiškina, kad Žiemgala - tai Žiemų (suprask šiaurės galas, pakraštys). Tuomet latviškai ji turėtų vadintis

Ziemelgale. Be to, latviams toks pavadinimas būtų nelogiškas, kadangi Žemgala jiems ne šiaurinis, bet pietinis žemių galas.

E. Gudavičius savo 1998 m. išleistoje monografijoje „Mindaugas“ 34 kartus mini tik Žemgalą ir žemgalius¹. 1998 m. Žagarės jubiliejinėje konferencijoje jis skaitė pranešimą, kur taip pat vartojo tuos terminus. Tačiau pranešimą išspausdinęs žurnalas² tuos vardus pakeitė į Žiemgala ir žiemgalius.

Istorikas Ernestas Vasiliauskas teigia, kad žiemgalių migracijas į Lietuvą „liudija toponimai Žemygala“³. Šį teiginį laikau dar vienu paliudijimu, kad teisingesnis Žemgalos pavadinimas, kadangi Lietuvoje nėra nei vienos Žiemygalos, kuri turėtų taip vadintis, jei į Lietuvą būtų migravę ne žemgaliai, bet žiemgaliai.

Žemgalos vardo naudai liudija ir Henriko Latvio Livonijos kronikoje užrašytas lotyniškas jos pavadinimas – Semigallia (tariama Zemigalija).

Malonu, kad naujajame Latvių – lietuvių kalbos žodyne zemgalietis lietuviškai

įvardijamas ne tik žiemgaliečiu arba žiemgaliu, bet ir žemgaliu⁴. Pastarasis žodis laikomas archaizmu, tai yra senu žodžiu. Manau, kad seniai išnykusiai genčiai kaip tik labiau tinka senas jos pavadinimas.

Pažymėtina, kad ir akademiniame lietuvių kalbos žodyne yra ne tik žiemgaliai, bet ir žodis žemgaliai, kur prie jo pridėta citata iš kalbininko Kazimiero Būgos rinktinių raštų, iš kur buvo paimtas tas žodis. Po šių apeigų žemgaliai grįždavo į savo žemes ir ramūs pradėdavo arti, sėti⁵. Simonas Daukantas savo „Pasakojime apie veikalus lietuvių tautos senovėje“⁶ net 79 kartus mini tik Žemgaliją bei žemgalius ir pateikia trumputį vardo kilmės paaiškinimą: Žemgaliais vadinasi nuo to, jog jų žemė pasibėgė ir jūra prasidėjo⁷. K. Būgos (1879 XI 6 – 1924 XII 20) ir S. Daukanto (1793 X 28 – 1864 XII 6) teiktam terminui pirmybė dera pripažinti ne tik dėl to, kad jie buvo pirmieji žemgalių kalbos ir istorijos tyrinėtojai, bet ir dėl terminologijoje visuotinai pripažinto terminų pastovumo principo.

Žinoma, dabar, kai žiemgalių vardas

įrašytas į enciklopedijas ir knygas, veikia „Žiemgalos“ draugija bei leidžiamas „Žiemgalos“ žurnalas, to žodžio vartojimo neišvengsi. Tačiau derėtų pereiti prie senesnio ir teisingesnio pavadinimo. Galima pasidžiaugti, kad pietiniame buvusios Žemgalos gale gyvenantys joniškiečiai 2006 m. pradėjo leisti Joniškio krašto istorijos ir kultūros žurnalą „Žemygala“, o ne „Žiemygala“. Manau, kad periodinės spaudos ir knygų redaktoriai turėtų gerbti Būgą ir Daukantą, autorių nuomonę ir neperkrikštyti jų straipsniuose minimus žemgalius į žiemgalius pagal abejotinus etimologinius dabartinių kalbininkų samprotavimus. Būtų korektiška, jei redaktoriai paliktų autorių terminus, o savo nuomonę pateiktų pastabose. Tuo labiau, kad enciklopedijoje Žemgala ir žemgaliai įrašyti kaip lygiaverčiai Žiemgalos ir žiemgalių sinonimai, o ten pateiktas žiemgalių pavadinimo pagrindimas liudija ne žiemgalių, bet žemgalių vardo naudai: Žiemgalių vardas sietinas su liet. „žiemiai“⁸: žiemgaliai – „žemių krašto (galo) gyventojai“⁸.

1 Gudavičius E. Mindaugas, Vilnius, 1998, 359 p.
2 Gudavičius E. Žagarė XIII a. Žemgalos įvykių fone, Žiemgala, Nr. 2, 2002, p. 16-18.
3 Vasiliauskas E. Žiemgala XII-XIII a., Žiemgala, Nr. 2, p. 3-10.
4 Butkus A. Latvių-lietuvių kalbų žodynas, Kaunas, 2003, p. 790.
5 Lietuvių kalbos žodynas, t. 20, Vilnius, 2002, p. 342.
6 Daukantas S. Raštai, t. 2, Vilnius, 1976, p. 15-574.
7 ten pat, p. 12.
8 TLE, t. 4, Vilnius, 1988, p. 673-674.

Giedraičių miestelis minėjo 670 metų jubiliejų

Monika RYBELIENĖ, Molėtai

Paminklinę lentą atidengė bendruomenės centro pirmininkas Algirdas Cegelis, o šventino Giedraičių klebonas Algimantas Baltuškonis

Rugpjūčio 23 dieną tris dienas Giedraičiuose minėta miestelio 670-ies metų jubiliejaus šventė. Kaip pasakojo ilgametė Giedraičių mokyklos mokytoja Aldona Leišytė, Giedraičiai yra labai sena gyvenvietė pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose paminėta 1338 m. kunigaikščio Gedimino ir Livonijos ordino magistro dešimties metų prekybos sutartyje, kur pažymėta, kad tam, jog įvyktų taikus prekyvimas, saugumą reikia užtikrinti tam tikrose vietovėse, viena iš jų – Giedraičiai. Miestelio metinės kasmet pradėtos minėti nuo 1988 m. ir nuo tada kiekvienais metais rengiamos kartais didesnės, kartais mažesnės iškilmės. Bene vienos didžiausių prasidėjo praėjusį penktadienį šventiniu aktorės, dainininkės Larisos Kalpokaitės romansų vakaru, į kurį, kaip pasakojo vakaro organizatorė, Giedraičių kultūros vadybininkė Aleksandra Ignatavičienė, susirinko nepaprastai daug žmonių. Šeštadienį nuo ankstyvo ryto giedraitiškiečiai ir atvykę svečiai šurmuliavo miestelio centriniomis gatvėmis. Iškilmingą minėjimą prie paminklo „Giedraičiams – 650“ trankiomis melodijomis kviesdami visus burtis į vieną būrį pradėjo Molėtų menų mokyklos pučiamųjų orkestras, o šventės pradžią paskelbė Giedraičių seniūnas Vytautas Valansevičius. Pasveikinęs giedraitiškius su garbingu jubiliejumi ir palinkėjęs visiems ir to-

liau puoselėti bei mylėti savą kraštą, seniūnas šventės dalyviams pasakojo, kad nors pirmą kartą Giedraičiai rašytiniuose šaltiniuose paminėti 1338 m. lapkričio 1 dieną, tačiau jau nuo seno susiklostė graži tradicija Giedraičių

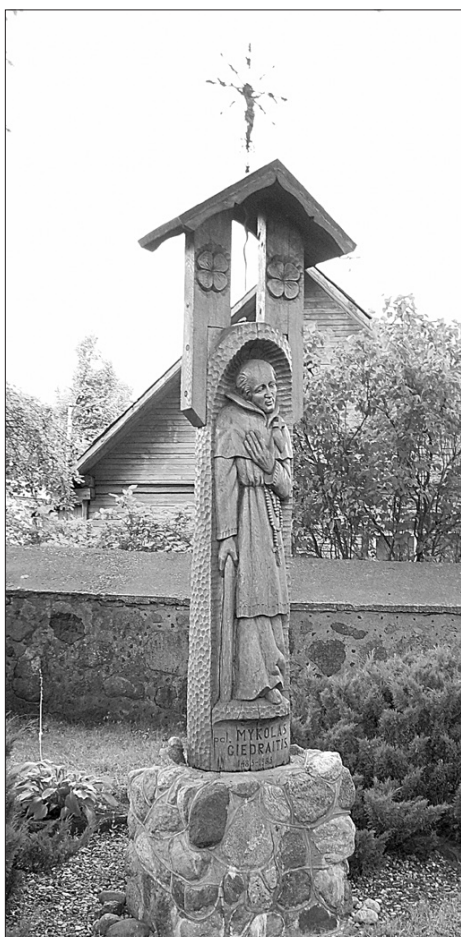

Renginio globėja profesorė Kazimiera Danutė Prunskienė ir Giedraičių bendruomenės centro pirmininkas Algirdas Cegelis

gimtadienį švesti prieš Šv. Baltramiejaus atlydus arba jų metu. Apgailėstauta, kad šiemet jubiliejaus šventimas sutapo su rugpjūčio 23 d., tačiau tuoj pat patikinta, kad šventės metu nebus pamiršta ir ši iškilminga bei daugeliui giedraitiškių labai svarbi data.

Giedraičių jubiliejaus minėjimas

Skambant dainai apie Giedraičius, iškilmingam vėliavos pakėlimui buvo pakviesta 2007 metų Giedraičių miestelio žmogumi išrinkta mokytoja, vargonininkė Asta Cicėnienė. Vilniaus gatve gražiai atžygiavę, šalia paminklo gėles padėjo Giedraičių šauliai. Kiek vėliau visi rinkosi dailiai sutvarkytame ir išpuoselėtame Giedraičių bendruomenės skvere, kur buvo atidengta paminklinė Giedraičių miestelio 670-ųjų metinių minėjimui skirta lenta, kurios autorius ir fundatorius – skulptorius Romualdas Rajeckas su žmona Valentina. Paminklinę lentą pašventinęs klebonas Algimantas Baltuškonis sakė, labai norintis tikėti, jog nuo šiol bendruomenės skveras taps daug sakraline vieta ir visus pakvietė į šv. Mišias, kurias kartu su klebonu laikė ir labai gražų pamokslą pasakė Vilniaus Bernardinų bažnyčios rektorius Julius Sasnauskas. Po mišių rinktasi prie Nepriklausomybės paminklo, kur stebėtas jaunųjų šaulių pasižadėjimas ir klausytasi Lietuvos šaulių sąjungos vado Juozo Širvinsko sveikinimo. Šventinis minėjimas neaplenkė ir Giedraičių A. Jaroševičiaus vidurinės mokyklos. Jos aktų salėje gausiai susirinkusius šventės dalyvius sveikino Molėtų rajono meras Valentinas Stundys.

Palaimintojo Mykolo Giedraitio medinė skulptūra Giedraičių bažnyčios kieme

- Kiekvieno miestelio gyventojui jo jubiliejinė data yra bandymas suvokti ryšius su savo žeme, namais, - sakė meras. - Iš čia kilusiems, garbus miestelio jubiliejus - tai puiki proga atnaujinti dvasinius ryšius su gimtomis vietomis. Džiaugiuosi, kad kelias dienas giedraitiškiečiai turės puikią progą pabendrauti su jau galbūt senokai matytais draugais, prisiminti gražią miestelio istoriją, pasiklausyti puikių koncertų. Giedraičių miestelis kiekvienam lietuviui svarbus keliais istoriniais aspektais – Giedraičiai yra dar dabar tebegyvenančios kunigaikščių Giedraičių giminės kilmės vieta, be to, ne veltui būtent šiame Molėtų rajono miestelyje yra tiek daug šaulių. XX a. pradžioje lenkų okupantai suklupo ties Giedraičiais, kur juos sustabdė aktyviai už Lietuvą kovojusieji kariai. Todėl Giedraičiai į Lietuvos valstybingumo istoriją įeina kaip ypatinga vieta. Tokia istorija gali didžiuotis tikrai labai retas Lietuvos miestelis. Gausiai į šventę susirinkusiuosius sveikino, o vėliau visus ir šventiniais pietumis vaišino ŽŪM ministrė Kazimira Danutė Prunskienė. Po sveikinimų buvo įteikti ministrės padėkos raštai labiausiai nusipelnusiems giedraitiškiams: bendruomenės centro pirmininkui Algirdui Cegeliui, klebonui Algimantui Baltuškonui, mokyklos direktorei Vilijai Petkūnienei, kultūros vadybininkei Ale-

Vėliavą prie paminklo Giedraičiams pakėlė 2007 metų Giedraičių žmogumi išrinkta mokytoja Asta Cicėnienė

metų jubiliejus – visų giedraitiškių šventė, kuri ilgam turėtų išlikti kiekvieno atmintį, - sakė bendruomenės centro pirmininkas.

Kalbinta šventės globėja – Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ministrė, profesorė K. D. Prunskienė dėstė, kad Molėtų krašto žmonių likimai jai visada buvo svarbūs ir ne vienam likimo nuskriaustam žmogui ji geranoriškai ištiesė pagalbos ranką. O paklausta, kodėl tapo Giedraičių miestelio 670-ies metų jubiliejaus šventės globėja sakė, kad Giedraičiai - labai gražus ir savo istorija garsus kraštas, o ši šventė – labai graži proga pabūti visiems drauge, tad, sulaukusi bendruomenės kvietimo prisidėti prie šventės, ji mielai sutiko.

- Vaikystėje, kai su tėveliu važiuodavome iš tėviškės į Vilnių, visada sustodavome čia, prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę. Šie prisiminimai ir šiandien man yra svarbūs. Be to, esu Seimo narė ir jau kelintą kadenciją atstovauju Molėtų rajonui, todėl globoju daugybę įvairių renginių, jautrių socialinių taškų – daugiavaikės šeimos, Molėtų vaikų globos namus... Tokia veikla užsiimu nuolat, nes, jeigu galiu padėti žmonėms – visada džiaugiuosi, - sakė profesorė.

Giedraičių ir Šv. Baltramiejaus bažnyčios istorija

Tęsiant pašnekesį su giedraitiške Aldona Leišyte sužinota, kad apie 1410 metus Giedraičiuose buvo pastatyta pirmoji bažnyčia, gavusi Šv. Baltramiejaus vardą. Tačiau, kur ji pastatyta - neaišku. Pasak pašnekovės, spėjama, kad ji galėjo būti toje pačioje vietoje, kur ir dabartinė bažnyčia. Po šimto metų bažnyčia buvo perstatyta. 1655 m. Rusijos kareiviai ją sudegino, o 1676 m. pastatyta laikina bažnyčia. 1809 m. J. A. Giedraitio pastangomis Giedraičiuose pastatyta katalikų bažnyčia, kurioje saugomais dailės paminklais paskelbta keliolika paveikslų, tarp jų – ir paties vyskupo portretas.

- Sunku tiksliai ką nors pasakyti, tik spėliojant, nes iki šiol negalime prisikalbinti archeologų, kad ištirtinėtų šimtmečių paslaptis slepiančius dabartinės bažnyčios rūsius. Iš rašytinių šaltinių tik žinoma, kad miestelis pradėjo kurtis jau apie 1510 m. Labai greitai, per ketverius metus, Giedraičiai tapo svarbiu traukos centru ne tik prekybininkams, - dėstė pašnekovė ir tęsė, kad apie netrumpą Giedraičių vietovės laikotarpį žinių mažai randama ir jau daug vėliau, kada miestelis labai aktyviai globojamas kunigaikščių Giedraičių, tapo apylinkės švietimo centru. Rūpindamasis liaudies švietimu, vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis daug dėmesio skyrė parapinių mokyklų steigimui, ragindamas klebonus jas

Giedraičių miestelis minėjo 670 metų jubiliejų

Monika RYBELIENĖ, Molėtai

Bendruomenės skvere atidengta naujoji - Giedraičių 670-osioms metinėms skirta - paminklinė lenta

Atkelta iš 10 p.

kurti kiekvienoje parapijoje. 1777 m. čia jau veikė parapiinė mokykla. Daug dėmesio skirta ir lietuviškų knygų leidybai. J. A. Giedraitis tapo pirmuoju lietuvių katalikų vyskupu. Jis išvertė į lietuvių kalbą visą Naująjį Testamentą, kuris išleistas buvo 1816 m. Vilniuje jo paties lėšomis, tarpininkaujant protestantiškajai Biblijos draugijai, vyskupas buvo jos nariu. Išėjo tiems laikams palyginti dideliu – 5 tūkstančių tiražu. Taip pat jis vertė į lietuvių kalbą bažnytinius raštus, rūpinosi pasaulietinės literatūros leidimu, rėmė rašytojus. Kunigams įsakė rinkti statistinius duomenis iš savo parapijų, buvo pradėjęs steigti labdaros namus, ligonines. 1831 metų pavasarį vyskupas J. A. Giedraitis paskelbė raštą, raginusį remti sukilimą...

- Vykdamas vyskupo J. A. Giedraičio priešmirtinę valią, po mirties jo širdis, kaip ištikimybės kraštui simbolis, perduota bažnyčiai. Žinoma, kad J. A. Giedraitis gimė vos keli kilometrai nuo Giedraičių ir ši vietovė jam visą gyvenimą buvo labai svarbi. Širdis buvo konservuota ir kurį laiką laikoma zakristijos garbingiausioje vietoje, tačiau ilgainiui kunigas pradėjo pastebėti, kad spiritas, kuriame laikoma širdis, nugaruoja, o pradėjęs aiškintis pagavo zakristijoną iš stiklainio spirity nupilinėjat. Kad nekiltų didelių konfliktų, sumanus kunigas vyskupo širdį įmūrijo presbiterijos sienoje, - pasakojo giedraitiškę ir tėsė, kad kitokie nei daugelis Lietuvos miestelių yra Giedraičiai ir dėl Giedraičių giminės vardo kilmės, mat spėjama, jog skirtingai nei kitų didikų, Giedraičių giminės pavardė kilo nuo vietos pavadinimo, o ne atvirkščiai.

Kovos už laisvę Giedraičiuose

Giedraičiai nuo senų laikų buvo neatsiejama visos Lietuvos dalis, mat, jeigu tik kur kas vykdavo, iš karto atsiliepdavo Giedraičių miesteliui. Neaplenkė šios vietovės ir didieji - 1831, 1863 metų sukilimai. Iš žmonių pasakojimų teko girdėti, kad 1831 m. sukilėliai traukdamiesi nuo Širvintų pusės slapstėsi keletą dienų Giedraičiuose pas žmones, bet buvo labai prastai ginkluoti – dalgiais, šakėmis, lazdomis ir dauguma jų greitai sugauti. Du bajorai sušaudyti, likusieji, kurie tiko kariuomenei, paimti, o kiti paleisti. Nesėkmingas atsitraukimas buvo ir per 1863 m. sukilimą. Traukdamasis nuo Širvintų pusės Alberto Minskio vadovaujamas būrys sustojo pailsėti už Giedraičių dvaro, tačiau naktį juos netikėtai užklupo caro kariuomenės vyrai ir visas būrys buvo žiauriai išžudytas. Dėl didingo istorinio palikimo Giedraičiuose šiandien turime daug paminklų. Šalia bažnyčios stovi XIX a. viduryje pagal Vilniaus universiteto profesoriaus K. Gregotovičiaus projektą pastatyta įdomi klasicizmo stiliaus varpinė, specialiai prie jos pritaikyta tvora, vartai. Miestelio centre galima pamatyti išpūdingą

Giedraičių kultūros vadybininkė (iš kairės) Aleksandra Ignatavičienė ir paminklinės lentos fundatoriai skulptorius Romualdas Rajeckas su žmona Valentina

Puikiai derantis kitąmet 200 metų minėsiančios Giedraičių Šv. Baltramiejaus bažnyčios ir XIX a. viduryje statytos varpinės ansamblis

paminklą „Karžygiams, žuvusiems už Lietuvos laisvę 1920 m.“, primenantį čia vykusias Lietuvos karių kovas su Lenkijos kariuomene. Prie Giedraičių buvo sulaikytas lenkų dalinio, vadovaujamo L. Želigovskio, užėmusio Vilnių, tolesnis veržimasis į Lietuvą.

- Svarstant, kodėl kautynės su želigovskininkais vyko Giedraičiuose, aiškėja, kad, jeigu jų tikslas buvo pasiekti ir okupuoti Kauną, tad vienintelis praėjimas iki jo tais laikais buvo per Širvintas ir Giedraičius. Juk vakarinėje pusėje ties Širvintomis trukdė didelė Alionių pelkė, rytinėje pusėje – didžiulis Asvejos ežeras, tad Giedraičiai kaip tik ir buvo tas tarpelis, pro kurį reikėjo prasiveržti norint okupuoti Lietuvą, - sakė A. Leišytė ir pridūrė, kad žiauriausios kautynės vyko netoli Bekupės dvaro; jų metu žuvo daugiausiai ir lietuvių, ir lenkų karių.

Beje, 1920 m. lapkričio 17-21 d. kovose prie Giedraičių žuvę lietuvių kariai 1933 metais buvo iškilmingai palaidoti miestelio kapinėse, jiems atminti buvo pastatytas paminklas pagal dailininko Antano Jaroševičiaus (1870-1956) projektą. Šis dailininkas 1921-1936 metais dėstė piešimą ir darbus Giedraičių progimnazijoje, aktyviai dalyvavo lietuvių liaudies dailės draugijos veikloje, išleido (1912 m.) pieštų kryžių albumą „Lietuvos kryžiai“. Minint jo gimimo 120-ąsias metines, Giedraičių vidurinei mokyklai suteiktas A. Jaroševičiaus vardas. Mokykloje įkurtame muziejuje galima plačiau susipažinti su šio dailininko gyvenimu bei kūryba. Jo kapas yra naujose miestelio kapinėse, antkapinis paminklas – irgi dailės kūrinys. Tiek miestelyje, tiek Giedraičių

apylinkėse yra ir daugiau lankytinų objektų. Atkūrus Nepriklausomybę, tai šen, tai ten išaugo kryžiai, koplytstulpiai, kiti paminklai partizanams, tremtiniais atminti, Giedraičių istorijos faktams prisiminti.

Vienuolis Mykolas Giedraitis ir keturi šios giminės vyskupai

Toki Giedraičių miestelį matome šiandien, tačiau žvelgiant platesniu mastu į Giedraičius, kaip kilmingos giminės ištakų vietą, suvoki, kad šis nedidelis miestelis Lietuvai padovanojo bene vienintelę iki šių dienų išlikusią lietuvių kunigaikščių giminę, per kartų kartas garsėjančią neeilinėmis asmenybėmis. Per keletą šimtmečių šeima išugdė ne vieną žymų dvasininką, daug prisidėjusį prie lietuvių kultūros puoselėjimo. Giminės polinkio į dvasinį gyvenimą ištakų, matyt, tikslinga būtų ieškoti dar vienuolio Palaimintojo Mykolo Giedraičio pasirinktame gyvenimo kelyje. Kuomet dar jaunystėje jo fizinis netobulumas lėmė pasinėrimą į dvasinį gyvenimą, vienaip. Pajutęs pašaukimą, o gal nematydamas kitos išeities, kaip susigyventi su savo negalia, mat jam sunkiai sekėsi prisiderinti ir prie kitų brolių gyvenimo, jis atvyko į regulinių atgailos kanauninkų ordino Bistryčios (apie 40 km šiaurės vakarų kryptimi nuo Vilniaus) vienuolyną ir buvo priimtas. Netrukus kartu su vienuolyno vyresniuoju nuvyko į Krokuvoje prie Šv. Morkaus bažnyčios įkurdintą ordino vienuolyną ir ten baigė naujokyną bei davė pirmuosius įžadus. Stiprinti pašaukimą jam padėjo nuodėmklausys Jonas. Krokuvoje Mykolas Giedraitis gyveno mažytėje celėje

Aldona Leišytė

prie bažnyčios. Daug laiko skyrė ilgai ir intensyviai maldai, buvo ištikimas ordino regulai ir griežtai laikėsi visų joje numatytų maldos praktikų. Savo celėje turėjo tik paprastus baldus ir būtinus buities reikmenis. Asketinis vienuolyno gyvenimas paveikė ir M. Giedraičio būdą. Krokuvoje prie Šv. Morkaus bažnyčios esantis vienuolynas pasižymėjo griežta regula. Ten buvo natūralu marinti savo kūną įvairiomis praktikomis. Valandų liturgija buvo atliekama net ir naktimis. Regulos laikymąsi prižiūrėjo vienuolyno vyresnysis.

Siekti dvasinio gyvenimo tobulumo M. Giedraičiui padėjo malda į Nukryžiuotąjį Jėzų. Jis ilgas valandas praleido prie kryžiaus bažnyčios centre (dabar tas kryžius yra centriniame altoriuje), mąstydamas apie kryžių, gilino savo meilę Dievui ir artimiesiems. Uoli meditacija atvedė M. Giedraitį prie kontempliacinės maldos, kuri visam laikui tapo jo negėstančio džiaugsmo šaltiniu. Savo dvasiniu gyvenimu priartėjo prie ribos, kurią pasiekdavo didieji viduramžių mistikai. Prieš mirtį jis prisipažino savo broliams, kad besimeldamas girdėjo šiuos Kristaus žodžius: „Būk kantrus iki pat mirties ir gausi garbės karūną“. Istoriko Alberto Kojelavičiaus raštuose buvo aptikta Krokuvos Akademijos aktų kopija. Ten rašoma, jog „viešosiose universitetinėse studijose Lietuvos kunigaikštis Mykolas Giedraitis įgijo laisvųjų mokslų ir filosofijos bakalaurą laipsnį“. Svarbu pabrėžti, jog M. Giedraitis buvo pirmasis studentas iš Lietuvos Krokuvos Jogailaičių universitete XV amžiuje. Regulinių kanauninkų ordinas išgarsėjo būtent dėl M. Giedraičio, nors ir iki jo ordino vienuolynuose gyveno daug pamaldžių vienuolių. „Bažnyčios enciklopedijoje“ M. Giedraitis įvardijamas kaip „brangus ordino perlas“. Mirė 1485 m. gegužės 4 d., palaidotas Krokuvos Šv. Morkaus bažnyčioje. Minint 500-ąsias mirties metines Giedraičių Šv. Baltramiejaus bažnyčios kiemelyje buvo pastatyta jam skirta skulptūra.

Panašu, jog M. Giedraičio apsisprendimas kilmės užtikrintas privilegijas iškeisti į vienuolio abitą bus tapęs lemtingu ženklu visai giminei. Juk Giedraičių giminės kunigų sutinkama daugelyje Lietuvos parapijų. Nemažai jų įvairių metu buvo kapitulų kanauninkais, prelatais. Ne vieno įvairių kartų Giedraičio, pasižventusio dvasininko darbu, gyvenimo istorija siejasi su Žemaitija. Net keturi Giedraičiai buvo Žemaičių vyskupais. 1576-1609 m. Žemaičių vyskupiją valdė Merkelis Giedraitis (1536-1609). 1778-1802 m. Žemaičių vyskupu buvo Steponas Jonas Giedraitis. Po jo Žemaičiuose vyskupavo (1802-1838) Juozas Arnulfas Giedraitis, o 1838-1844 m. pavyksupiu buvo Simonas Mykolas Giedraitis.

Autorės nuotr.

Istorinės legendos

Krivių pranašystės istorinėse legendose

Antanas KARMONAS, Ignalina*Tęsinys. Pradžia Nr. 16*

Išjojant didikui į Trakus su prievarta nešama nuotaka, aukuro krivis ištiesia rankas ir pavymui „palaimina“:

–Telydės prievarta Tave ir būsimus Tavo palikuonis iki nešlovingo galo...

3. Ir dar viena, ŠR Lietuvos pakraštyje užrašyta legenda apie kunigų kunigą Mindaugą. Vartų pilies kaimynystėje buvo pagrindinė senojo tikėjimo šventvietė. Visų dievaikių šventasis alkas – pagoniškasis panteonas. Lietuvių genties žmonėms – „visų šventų“ dievaikių garbinimo vieta. Priimant krikštą, Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Mindaugo įsakymu, toji senojo tikėjimo „visų šventų“ šventovė buvo išgriauta, o ant jos pamatų pastatyta krikščioniška maldykla.

Išardžius „visų šventų“ aukurą, prie valdovo Mindaugo priėjęs Krivių Krivaitis tarė:

–Galingasis Valdove! Kaip Tavo valia išnyko protėvių šventovė, taip laiko skraistė paslėps Tavo buveinę... giminę... O vardas Tavo..., tik krauju nuplautas, išliks...

Senoji lietuvių tikėjimo tarnai, palikę išgriautą alką, įsikūrė prie gynybinės pilies, kurios papėdėje buvo garbinamas vyriausias pagonių dievaitis Perkūnas. Dabar ši vieta vadinama Perkūno kalno piliakalniu.

Išgriauto alko vietoje iškilusių naujo tikėjimo maldos namus žmonės senu įpratimu ir toliau vadino senuoju, „visų šventų“ vardu. Krikščionybės skelbėjai, taikydami prie vietos sąlygų, bažnyčiai suteikė senosios kultavietės vardą ir pavadino Visų šventųjų vardu. O aplink ją vėliau išaugusią gyvenvietę pradėjo vadinti Švenčionimis.

Legendose minimi veikėjai – labai žinomos istorinės asmenybės. Visose legendose įpintos mistinės žynių pranašystės.

Pirmosios legendos mistinė dalis dvelkia optimizmu. Mokykliniuose vadovėliuose aiškinama, kad sapno aiškintojo krivio pranašystės išsipildė su kaupu. Aplink kalną išaugo lietuvių didmiesčiai. Jo šlovė, kaip staugiančio vilko garsai, pasklido į visas puses po pasaulį. Net bandoma kildinti Vilniaus miesto pavadinimo kilmę iš žodžio „vilkas“. Abiejų šių žodžių pirmieji skiemenys („vil-“) sutampa.

Antros legendos mistinė dalis tamsi. Pranašaujama atsakomybė už skleidžiamą prievartą. Grasinama kerštu. Ji mažiau žinoma plačiai Lietuvos visuomenei. Apie tai plačiau pasakoja tik pajūryje turistus vedžiojantys gidai. Birutės pagrobėjas, prievarta ją pasiskyręs į žmonas, vėliau pats patyrė daug prievartos. Kęstučio patirtą prievartą įvairiai vertina istoriniai šaltiniai. Ir jo mirtis iki šiol apgaubta įvairiais gandai. Brolvaikis Jogaila Kęstutį ir jo sūnų Vytautą įkalino Krėvos pilyje. Joje Kęstutis buvo nužudytas.

Jo ir Birutės palikuonis Vytautas Didysis, garbingai valdęs Lietuvą, irgi patyrė daug prievartos ir pažeminimo, buvo kalinamas Krėvos pilyje, iš kurios, persirengęs tarnaitės drabužiais, pabėgo. Sumanumo ir politinio išvalgumo dėka, Vytautas įkopė į Lietuvos valdovo sostą. Ilgai valdė Lietuvą ir siekė Lietuvos karaliaus titulo. Tas tikslas atrodė bus tuoj pasiekiamas. Buvo atsiradusi ir proga – Valdovo 80 –čio jubiliejaus iškilmės. Nukalta ir vežama buvo Vytautui karališkoji karūna. Deja... Atsirado trukdžių. Lenkai... Jie darė viską, kad Lucko suvažiavime 1429 m. iškilęs Vytauto vainikavimo klausimas nebūtų 1430 m. Vilniuje įvykdytas. Jie pagrobė iš imperatoriaus Zigmanto pasiuntinių vežamą Vytautui karūną...

Prieš iškilmės Vytautas jojo iš Trakų į Vilnių. Pasibaidė žirgas (gal kas pabaidė), jis nukrito. Mirė 1430 spalio 27 dieną. Netikėta Vytauto mirtis nutraukė vainikavimo pastangas. Tai buvo pats dramatiškiausias įvykis Vytauto gyvenime. Jo kapavietė iki šiol nenustatyta. Legendose minima Merkinės bažnyčia, Vilnius ir kitos vietos.

Antras Kęstučio ir Birutės sūnus Žygimantas, vėliau tapęs Didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu (1432 – 1440 m.), irgi patyrė prievartą – nužudytas.

Likimo ironija. Ir šioje legendoje žynių pranašavimai pildėsi. Kunigaikštį Kęstutį, privertusį vaidilutę Birutę sulaužyti duotus įžadus, ir jų palikuonis lydėjo prievarta ir beveik smurtinės mirtys... Kęstutaičių dinastija nutrūko. Kęstučio brolio Algirdo dinastija tęsėsi šimtmečius.

Trečiajame pasakojime minimos Krivių Krivaičio pranašystės irgi pildėsi. Karaliaus Mindaugo pralietas kraujas. Dinastija nutrūko – visi įpėdiniai išžudyti. Mindaugo domenas iki šiol nežinomas. Spėjamoji Mindaugo Vorutos pilis – dar vis istorikų diskusijų objektas. Ją bandoma lokalizuoti daugiau nei 15 -oje vietų.

1958 m. su dviračiu keliau po Naručio apylinkes. Girinių (Gudija) kaime, įsikūrusiame ant Miastro ežero kranto, išgirdau Jasiaus „čerovniko“ pasakojimą:

„Jest takoj skaz pro kniazia Mendogu (Mindaugą – A.K.). Mne pavedau dzed. Skaz takoj: „žigary propanuli (žyniai nustatė prakeiksmo terminą – A.K.) Mendogu bed, na tri semiorki let“. (Vertimas: yra toks sakymas apie kunigaikštį Mindaugą, man pasakojo senelis. Sakymas toks: žyniai nustatė (pasmerkė, prakeikė) Mindaugui prakeiksmo terminą trims septynetams metų – A. K.).

Posakį užsirašiau. Jo turiniu abejoju. Pasakotojas „skazo“ esmę perteikė sausu skaičiumi: 777. Tada manęs tas skaičius nesudomino. Domėjaisi lietuviškai skambančiu

Girinių kaimo pavadinimu. Sužinojau jo pavadinimo kilmės legendą.

Pasakotoją Jasių Girinių kaimo žmonės vadino „čerovniku, šeptūnu“. Aukštas, lietas, įsimintinos išvaizdos žilabarzdis senis. Ežero pakrantėje turėjo iš šakų nusipynęs palapinę. Šiltuoju metų laiku joje ilsėdavosi ir džiovindavo surinktas vaistažolės. Gamtos vaikas, kaimo žolininkas.

Po gero dešimtmečio (apie 1968 m.) su „skazo“ turiniu supažindinau užpalėną (Utenos r.) mokytoją, archeologą Antaną Namiką. Jis tarpukariu tyrinėjo Utenos krašto piliakalnių, šventvių. Su Juknėnų kaimo kilmės kunigu Vincentu Miškiniu, dirbusiu Strūnaičio parapijoje, norėjo tyrinėti Perkūno kalno piliakalnį, bet lenkų valdžia neleido jam atvykti į Švenčionių kraštą. Pokariu patyręs tremtinio dalią, nesidomėjo archeologija. Man padovanojo pluoštą ŠR Lietuvos „istorinių tezių“. O apie šį „sakymą“ padarė tokią išvadą:

„Žynių prakeiksme Mindaugui nurodytas terminas – 777 metai. Mistinis skaičius. Gal per tą laiką bus atskleistos paslaptys: karaliaus Mindaugo nužudymo motyvai, jo sūnų nužudymo aplinkybės, tėvo vardas, domenas, Vorutos pilies lokalizacija, karališkos karūnos likimas, jo brolio Dausprungo dinastija...“

Mano paskaičiavimais, tai būtų apie 2028 – 2030 metus. 1251 m. Mindaugas krikštijosi, o 1253 m. buvo karūnuotas Lietuvos karaliumi. Žynių pranašystės turėtų būti siejamos su pirmąją data. Prie jos pridėję mistinius 777 (tri semiorki let) gauname: 2028 metus. Tokie paskaičiavimai. Išsprusiam skaitytojui gal sukels juoką. Tačiau, jei tai pasitvirtintų... Sakym, pasitelkę tobuliausią techniką, restauratoriai iššifruoja laiko pažeistus istorinius šaltinius arba archeologai aptiktų autentiškus radinius, karūną...

Visose legendose minimos veiksmo vietos, su kuriomis veikėjai buvo susieti. Trakai ir Vilnius – gediminaičių domenai. Palanga – vaidilutės Birutės tėviškė. Karaliaus Mindaugo domeno istorijos šaltiniai nemini. Skaitytojui gali kilti klausimas, koks ryšys tarp šių legendų ir ŠR Lietuvos pakraščio. Esmė ta, kad legendose minimos veiksmo vietos. Vietos, su kuriomis istorinės asmenybės buvo tampriai susietos: Gediminas – su Vilniumi, Kęstutis – su Palanga (išėjo į Trakus), Mindaugas – su „visų šventų“ dievaikių žinyčia, Vartų pilim, Perkūno kalne stovėjusia pilimi.

Skaitlingose legendose apie Lietuvos karalių Mindaugą minimas tik ŠR Lietuvos pakraštys.

Kelis dešimtmečius vasaros atostogų metu rinkau ir užrašinėju sakmes, anekdotus, legendas, vietovardžius ir jų kilmės istorijas. Keliaudavau ne tik po ŠR Lietuvos pakraštį, bet ir prie jo prigludusį Latgalos pasienį bei plačias Gudijos apylinkes. Vėliau pradėjau rūšiuoti užrašus. Dabar tą medžiagą stengiuosi apibendrinti. Lygindamas istorines legendas, žmonių pavardžių ir vietovardžių kilmės istorijas, pastebėjau bendrumą. Daugelyje jų figūruoja su karaliaus Mindaugo vardu susijusi veikla, jo gyvenamo laikotarpio bei aplinkos žinomos istorinės asmenybės. Mindaugo artimieji.

Daugėliško ir Linkmenų (Ignalinos r.) gyvenviečių, Treniotiškės ažuolyno, Girdėnų ir Dajotiškės (Švenčionių r.) kaimavardžių, Stekiškės ir Perkūno kalno (Švenčionių r.) piliakalnių pavadinimai siejami su istoriniuose šaltiniuose minimais XIII a. kunigaikščių vardais: Daugeručiu, Lengveniu, Treniota, Girdeniu, Dajotu, Stekse ir Daumantu. Legendose ir vietovardžių kilmės istorijose minimi didikai tituluojami „ciesoriais, kunigų kunigais, milžinais“.

Tačiau daugiausia ŠR Lietuvos pakraščio

žmonių atmintis išlaikė pasakojimų, susijusių su Lietuvos karaliaus Mindaugo asmeniu, veikla, turtais. Net manoma, kad šiame krašte, netoli savo domeno, 1263 m. lapkričio naktį iš 13 į 14 d. jis buvo nužudytas. Tai minima kraštotyrinėje ir istorinėje literatūroje. Tų legendų visa pynė. Nėra Lietuvos teritorijoje kito tokio krašto, kuriame būtų taip plačiai pasklidę pasakojimai apie karalių Mindaugą.

Tai minima istorinėje ir ŠR Lietuvos žemių kraštotyrinėje literatūroje. Apie Lietuvos karaliaus turtus, paslėptus piliakalniuose, rašo Šarūnas Laužadis knygoje „Švenčionių krašto legendos“ (4). Istorikas J. Juodgalvis mini, kad Švenčionyse ant Perkūno kalno buvo sudaryta sutartis nužudyti Lietuvos vienytoją Mindaugą (5). G. Šileikis ir A. Visockis knygoje „Lietuvos istorijos datos“ rašo apie Mindaugo nužudymo vietą netoli Daugpilio. (6)

VDU Letonikos centro vadovas Alvydas Butkus rašo: „...esama legendos, jog Mindaugas buvęs palaidotas Agluonoje, Latgalos žemėje... J. F. Rivijus savo raštuose mini, jog 1618 m., šalinant seno bokšto griuvėsius Agluonoje, buvo rasta antkapinė plokštė, liudijanti Mindaugo kapą... Joje įrašas skelbė: „šioje žemėje ilsisi Mindaugas kunigaikštis lietuvis...“ (7). Latviai labai pagarbiai traktuoja šią legendą. Jie antrąją Mindaugo žmoną Mortą kildina iš latgalių. Atseit, Lietuvos valdovs vedybomis norėjo įgyvendinti kunigaikščio Daugėručio nepavykusį sumanymą valdovų vedybomis prijungti Latgalą prie Lietuvos.

Latgalos turizmo centro vadovas Janis Rutka atsiųstoje informacijoje rašo:

„Kontaktuota su Daugpilio universitetu. Jie nurodė, kad apie Karaliaus Mindaugo ryšius su Agluona tyrimai nepakankami. Turima žinių, kad yra kažkokia informacija Bazilikoje, tačiau jie jos kol kas neatskleidžia, nes tai jiems nenaudinga. Gal baiminamasi, kad sužinoję Mindaugo tikrąją kapavietę, žmonės ją labiau lankys negu Baziliką.

Apie ŠR Lietuvos pakraščio kaimavardžių kilmės sąsają su Mindaugo dvaru savo publikacijose rašo žurnalistas Leonas Meilus. (8) Su kunigų kunigo Mendogo (Mindaugo) veikla siejama ir Lentupio (Gudija) gyvenvietės pavadinimo kilmė. (9)

Rašytojas Leonardas Grudzinskas domėjosi pagoniškų apeigų ritualais. Lankėsi senojo mūsų tikėjimo šventvietėse. Išsamiau susipažinęs su minimo krašto vietinių žmonių papročiais, pagoniškais šventvietėmis, rašė:

„...krašte, vadinamame Švenčionijos vardu, Švento, Garnių ir kituose alkapalniuose, sako, žyniai daug metų aukojo aukas už nužudytąjį karalių Mindaugą...“ (10)

Apie karaliaus Mindaugo smurtinę mirtį ŠR Lietuvos pakrašty mini ir Gudijos kraštotyrininkai. (11)

Legendos byloja, kad karalius Mindaugas domenas – ŠR Lietuvos pakraštyje. Šiai versijai palanki ŠR Lietuvos „kilmingųjų“ vietovardžių kilmės istorija. Tokią hipotezę pagrindžia archeologinių paminklų gausa ir jų savitas išsidėstymas.

ŠR Lietuvos pakraščiu gediminaičiai mažai domėjosi. Gal todėl šiame krašte nežinoma ir legendų apie jį.

Pabaiga

1. Lietuvių kalbos žodynas. T. VII. –V., 1966. –P. 230.
2. Karmonas A. Istorijos mįslės. 2001, Utena. –P. 323.
3. Laužikas R., Mackevičius G., Mickevičius K. Kelias. 5 kl. –V., 2000 –P. 24.
4. Laužadis Š. Švenčionių krašto legendos. 1995 m.
5. Juodgalvis J. Švenčionių kraštas. –V., 1996. –P. 57, 130.
6. Šileikis G., Visockis A. Lietuvos istorijos datos. –V., 1998. –P. 34.
7. Butkus A. Mindaugas ir Latgalai. „Voruta“. 2007 –06 –23.
8. Meilus L. Nalivaikos. „Nauja vaga“ (Ignalinos r.), 2003 –07 –12.
9. Karmonas A. Istorijos... –P. 218, 382.
10. Grudzinskas L. Miestas su aukso bokštais... „Valstiečių laikraštis“. 2004 –08 –04.
11. Garbul A. Skarby sivyx valunou... Pastavy. 2002. –P. 63 –64.

LKP (TSKP), Maskvos remiama, kovojo prieš Lietuvos nepriklausomybę

Dr. Juozas ČAPLIKAS, Vilnius

Tėsinys. Pradžia Nr. 16

Taigi, pasibaigus įstatyme numatytam terminui veikiančioms partijoms įregistruoti, LKP (TSKP) jau buvo traktuojama kaip antikorupcinė organizacija. Maskva ir toliau formuoja savo ideologines įstaigas Lietuvoje. TSKP CK politinio biuro 1990 m. dar vasario 20 d. nutarimu įkuriamas Socialinių politinių tyrimų institutas prie LKP (TSKP). Jo direktoriumi paskiriamas K. Surblys. Toliau kuriami įvairūs komitetai bei organizacijos. Į Lietuvą demonstratyviai permetami nauji TSRS kariniai daliniai. Kariškiai aktyviai dalyvauja platformininkų rengiamuose mitinguose, iš lėktuvų mėtomi prieš Lietuvą nukreipti lapeliai. Jau laisvoje Lietuvoje veikė sukurti LKP (TSKP) organai: radijo stotis Tarybų Lietuva“, laikraščiai „Tarybų Lietuva“, „Sovetskaja Litva“, „Litva radzecka“, „Moral i pravo“, „Tiesos vardan“, „Na stražė pravopariadka“, „Na stražė naroda“ ir kiti. 1990-1991 m. veikė platformininkų teritorinės organizacijos. Jos nepripažino Lietuvos Respublikos atkūrimo ir nuo 1991 m. sausio mėn. 1 dienos veikė kaip antikorupcinės organizacijos. Tarp pirminių partinių miesto organizacijų ypač aktyviai veikė Vilniaus miesto partinė organizacija Nr. 1 „Centr“, kurios nariai buvo šiaurės miestelio kariškiai, socializmo ir jos ideologijos gelbėtojai.

1990 m. spalio mėn. 18 d. Spalio rajono plenumo buvo svarstomas klausimas „Apie partinių organizacijų veiklą, pasikeitusios politinės situacijos sąlygomis“. Pranešime pabrėžiama, kad svarbiausias dabarties uždavinys - dialogas Maskva – Vilnius. Vis dėl to pranešėjas nurodo, jog daugelyje partinių organizacijų jaučiamas pasimetimas, apatijos požymiai, būtina surasti priemonių aktyvumo didinimui. Turime įrodyti, jog mes ne grupelė žmonių, kad su mumis žmonės. Kalbėjęs Vilniaus m. sekretorius J. Butrimovič pabrėžė, jog pilnai pajutome ir supratome dabartinės padėties sudėtingumą ir pavojingumą. Šiandien visu rimtumu iškyla klausimas „arba arba“ (LYA. F. 17628, Ap. 3, B. 1, L. 2-3). Taigi platformininkai rankų nenuleidžia. Ir toliau dar deda viltis, kad Maskva padės kritiniu momentu.

LKP (TSKP) Vilniaus miesto komitetas, Dirbančiųjų socialistinė federacija ir Jedinstvo 1990 m. kreipėsi į vilniečius primena, kad 1919 m. virš Vilniaus suplevėsavo raudonoji vėliava. Šimtai tūkstančių vilniečių kovojo už iškovojimus. Todėl jokia jėga neprivers mūsų atsisakyti šių vertybių. Būkime solidarūs, pademonstruokime savo siekimus, laisvės, brolybės, socialinio teisingumo (LYA, F. 17627, Ap. 2, B. 1, L. 11).

1991 m. sausio 13 d. „Tarybų Lietuvos“ laikraštyje paskelbtas Lietuvos, Latvijos ir Estijos komunistų partijos sekretorių tarybos pareiškimas „Apie antidemokratinis žmogaus teisių pažeidinėjimus Pabaltijo respublikos“. Jame pabrėžiama, kad Latvijos ir Estijos liaudies frontų, Lietuvos Sąjūdžio ir jų sudarytųjų vyriausybės verčiami, ėmė restauruoti buržuazinę santvarką stiprinti totalitarinį, profašistinį režimą. Vis ryškiau ir garsiau skatinama griebtis karinės prievartos, raginama pradėti pilietinį karą, formuojami neteisėti kariniai būriai ir padaliniai. Šių respublikų partiniai sekretoriai mano, sakoma minėtame pareiškime, jog susidariusioje krizinėje Pabaltijo respublikų situacijoje TSRS Prezidentas ir AT privalo imtis visų priemonių, kad būtų užtikrintos tarybinių piliečių konstitucinės teisės ir laisvės. Šį pareiškimą pasirašė TSKP CK politinio būrio narys, LKP (TSKP) sekretorius M. Burokevičius, Latvijos – A. Rubikis ir Estijos – L. Annus. Manau, kad šiam „dokumentui“ komentarai nereikalingi.

LAY fonde 17627 yra net 226 saugomi LKP (TSKP) LK dokumentų vienetai, kuriuose labai vaizdžiai atsispindi Burokevičiaus ir jo bendražygių veikla jau Nepriklausomoje Lietuvoje. Antai K. Surblio ataskaitoje už

Sąjūdžio laikų lozungai

1990 m. veiklą nurodoma, jog labai aktyviai dirbo visuomeninį-politinį darbą jis pats, G. Manzurovas, J. Zinkus, A. Kondraška ir kt. Iš tikrųjų ypač aktyviai reikšėsi pats Surblys. Jis buvo TSKP CK komisijos ruošusios TSKP programą narys, dalyvavo rengiant svarbiausius partijos dokumentus, bendraminčių įvairiose pasitarimuose Maskvoje, Rygoje, Taline, Volgograde, daug kartų kalbėjo per Maskvos radiją ir televiziją. 1991 m. sausio 2 dieną su K. Surblio parašu iškeliauja raštas TSRS radijo ir televizijos pirmininkui Kravčenkai. Jame tiesiog maldaujama, kad per radijo stotį „Majak“ lietuvių kalba būtų transliuojamos specialios laidos Lietuvai, nes būtent ši radijo stotis gerai girdima visoje Lietuvoje, o tai padėtų konsoliduoti pagal jį visas pažangiąsias jėgas.

1991 m. sausio 14 įvyko K. Surblio kadrų pasitarimas, kuriame buvo pasakyta, jog padėtis Lietuvoje kritiška, gresia pavojus kiekvienam tarybų valdžios šalininkui. Todėl rekomenduojama panaudoti instituto darbuotojus laidoms per radijo stotį „Tarybų Lietuva“, nepanaikinti komendanto valandos (...), prašyti įvesti prezidento valdymą, uždaryti Kauno radijo stotį, per kurią skleidžiamos priešiškos pažiūros, duoti ryžtingą atkirtį Rusijos reakcinėms jėgoms, Jeltino šalininkams, atskubėjusiems į talką Landsbergiui. Būtent tokį raštą pasirašė K. Surblys.

1991 m. sausio 11 d. „Lietuvos demokratinių jėgų kongresas“ pareikalavo priimti TSRS prezidento ultimatumą, o M. Burokevičius paskelbė, kad jau sudarė „Lietuvos nacionalinio gelbėjimo komitetą“, kuris turėjo paimti valdžią iš savo rankas, o J. Jarmalavičius tą pačią dieną pranešė, kad minėtas komitetas jau ima valdžią iš savo rankas! Tiesiog šlykštu skaityti tokius platforminius klidesius. Toliau dar gražiau. Sausio 10 d. Radijo montavimo gamyklos kolektyvas reikalavo Lietuvos Vyriausybės atsistatydinimo, o sausio 11 d. „Vilmos“ nepriklausomybės priešininkų kolonos pajudėjo AT rūmų link skanduojami antivalstybinių šūkių. Iš šiaurės miestelio buvo pranešta, kad Vilniuje rengiamos karo pratybos, todėl gatvėse pasirodys sunkioji technika. Faktiškai tiesioginius agresyvius veiksmus kariuomenė pradėjo ankščiau, jau pirmoje dienos pusėje. Jie užgrobė Krašto apsaugos pastatus Vilniuje, Šiauliuose, Alytuje, Vilniaus geležinkelio mazgą, televizijos transliacijos centrą Nemenčinėje ir kt. TSRS kariškių, talkininkaujant platformininkams, kišimasis į Lietuvos vidaus reikalus nesiliovė. Lietuvos miestuose, keliuose judėjo karinių dalinių pajėgos, demonstruojančios savo galią. Buvo pralietas Lietuvos patriotų kraujas. Burokevičiaus bendražygiai brutaliai pasityčiojo net iš šventų tautai dalykų – iš 1991 m. sausio 13 d. žuvusių žmonių atminimo. Antai laikraštis „Tarybų Lietuva“ sausio 30 d. rašė, kad „tos tragedijos kaltininkai – Lietuvos respublikos parlamentas

sąmoningai išprovokavo kraujo praliejimą“. O Burokevičius teigė, kad sausio tragedija V. Landsbergio šalininkų buvo planuojama iš anksto.

1991 m. sausio 17 d. „Tiesos“ laikraštyje buvo paskelbtas LDDP Tarybos pareiškimas dėl tragiškų 1991 m. sausio 13 d. nakties įvykių. Reiškime nuoširdžią užuojautą žuvusiųjų šeimoms bei jų artimiesiems, sakoma šiame pareiškime... Tegul akistatai su Lietuva stoja vadinamasis nacionalinis gelbėjimo komitetas, vedęs tankus prieš beginklę minią. Tą pačią dieną LDDP Vilniaus miesto aktyvo susirinkime laiške TSRS prezidentui M. Gorbačioviui ir TSRS gynybos ministrui D. Jazovui buvo rašoma: ... Vietinė TSKP organizacija, pasitelkusi Tarybų Sąjungos kariuomenę, mėgino jėga nuversti teisėtą Lietuvos Respublikos valdžią. Pralietas nekaltų beginklių žmonių kraujas. Mes ryžtingai smerkiame šios nusikalstamosios akcijos įkvepėjus bei vykdytojus ir reikalaujame patraukti juos griežton atsakomybėn... Mes reikalaujame nedelsiant išvežti okupacinę kariuomenę iš užgrobtų pastatų ir atlyginti nuostolius.

1991 m. sausio 23 dienos „Tarybų Lietuvos“ laikraštyje buvo išspausdintas TSKP CK politinio biuro pareiškimas, kuriame pažymima, jog politinis biuras giliai liūdi dėl žmonių žuvimo, reiškia užuojautą jų giminėms ir artimiesiems. Įtempta padėtis Lietuvos TSR tebėra, Lietuva jau buvo laisva, ir todėl politinis biuras laiko būtinu štai ką pareikšti: tikrų patriotų, visų piliečių pareiga stoti į teisėtumo ir teisėtvaros kelią, atstatyti TSRS konstitucijos ir Lietuvos TSR konstitucijos galiojamą respublikos teritorijoje, pasiekti, kad būtų griežtai vykdomi TSRS liaudies deputatų suvažiavimų nutarimai padėčiai šalyje stabilizuoti. Suprantama, kad šis pareiškimas dar labiau paskatino platformininkų veiklą.

Po kruvinių sausio įvykių dar vis laukiama tarybų valdžios grąžinimo. Antai 1991 m. kovo 7 d. K. Surblys tvirtino: reikia pabrėžti, jog tarybų valdžia nepanaikinama. Ji netrukė savo egzistencijos, nesuyra, kaip įkyriai tvirtina įvairiausių pakraipų tarybų valdžios laidojimo šalininkai.

Burokevičiaus bendraminčiai ir toliau „dirbo“ išsijusę. 1991 m. gegužės 29- birželio 1 dienomis M. Burokevičius, V. Švedas, O. Burdenka, V. Antonovas susitikime su A. Lukjanovu, V. Pūgo ir kitais vėl Maskvoje svarstė „Lietuvos išėjimo iš krizės klausimus. M. Burokevičius TSKP 28 suvažiavime kalbėjo: laukiame ryžtingesnių prezidento ir šalies vyriausybės žingsnių atstatant TSRS konstitucijos veiksmingumą, taip pat ir tarybų valdžios institutų veikimą respublikos teritorijoje. O kalbėjęs V. Švedas kritikavo Maskvos neveiklumą. Jo žodžiais tariant, daugelį procesų respublikoje ir partijoje buvo galima nukreipti reikiama vaga, jeigu ck būtų perspėjamųjų organizacijų ir politinių priemonių.

Paskelbta Lietuvos nepriklausomybė dar labiau įsiutino platformininkus. Partijos Vilniaus miesto komitetų sekretorių tarybą kreipėsi 1991 m. balandžio 24 d. į TSRS prezidentą M. Gorbačiovą. Jame išdėstyti tokie reikalavimai: imtis energingiausių priemonių suverenitetui atkurti visoje šalies teritorijoje; skelbti persona on grata ir išprašyti iš šalies užsienio šalių diplomatus, demaskuotus vykdant ardomąją veiklą; pareikalauti, kad VSK iki galo atliktų visas savo funkcijas, išsipareigoti jį apvalyti visą Lietuvą ir šalį nuo užsienio valstybių agentūrų, antitarybinių emisarų, instruktorių ir patarėjų, užblokuoti kanalus, kuriais iš užsienio gabenami ginklai; nutraukti bet kokią pagalbą, finansavimą ir kreditavimą respublikoms, kurių vadovai pasuko separatizmo ir antitarybiškumo keliu, panaikinti joms lengvatas ekonominiuose santykiuose, visų pirma, šiuos reikalavimus reikia taikyti Lietuvos VRM. Neveltui sakoma, jog skęstantis ir šiaudo griebiasi.

„Tėvynės gelbėjimo fronto iniciatyvinė grupė“ kreipiasi į visus geros valios Lietuvos žmones. Kreipimesi sakoma: „Lietuva pavojuje! Tautinį atgimimą ir Lietuvos savarankiškumo siekį valdžion patekė politikieriai ir toliau vis labiau kreipia žalingą kraštui, visiems Lietuvos darbo žmonėms pražūtinga linkme. Mums gresia visuomeninė katastrofa. Mes kviečiame visus demokratijos šalininkus, abiejų komunistų partijos narius, lietuvius, lenkus, rusus, žydus vienyti, burtis į Tėvynės gelbėjimo frontą. Gelbėjime Lietuvą nuo fašizmo pavojaus, nuo ekonomikos, kultūros, dvasinio gyvenimo kracho (LYA, F. 17626, Ap. 2, B. 39, L. 2)“.

1991 m. „Tarybų Lietuvos“ laikraštis paskelbė LKP (TSKP) ck pareiškimą, kuriame su apgailėstavimu pranešama, jog 1991 m. liepos 20 dieną RTFSR Prezidentas B. Jelcinas išleido įsaką Nr. 2 „Dėl politinių partijų ir masinių visuomeninių organizacijų struktūrų veiklos nutraukimo valstybiniuose organuose, įstaigose ir organizacijose“. Šis dokumentas, sakoma pareiškime, yra ne kas kita, o grubiausias TSRS ir RTFSR konstitucijų, atitinkamų tarptautinių konvencijų bei susitarimų garantuotų žmogaus teisių pažeidimas... B. Jelcinas ir jo aplinkiniai savo veiklos metodiką tiksliai sekas V. Landsbergio ir nacionalseparatistų ankščiau naudotais veiklos būdais Lietuvoje. Bet mokinsy aplankė savo mokytoją – netgi V. Landsbergis neišdriso iš įmonių išstumti profsąjungas. Šis įsakas būdamas antidemokratinio pobūdžio, turi tikslą sąmoningai aštrinti Rusijos politinę padėtį, sužlugdyti visuomenės konsolidacijos konkretaus kuriamo darbo ir socialinio teisingumo pagrindų galimybes. Taigi, toks buvo Burokevičiaus partijos minėto dokumento suvokimas.

1991 m. naktį iš liepos 30-osios į 31-ąją buvo įvykdytas naujas ginkluotas teroro aktas. Lietuvos pasienio Medininkų poste žuvo šeši žmonės, du sunkiai sužeisti. Konservatyviosios Tarybų Sąjungos jėgos, taip pat Atkakliai vykdančios jų valią ginkluotos gaujos, nepaisė jokių civilizuotame pasaulyje pripažintų teisės normų. LDDP po šio įvykio pareiškime buvo pasakyta, kad „visa atsakomybė už šiuos banditiškus veiksmus Lietuvos pasienyje tenka Tarybų Sąjungai, kurios žinioje yra armija ir OMONas, pavaldūs šiai valstybei. Smerkiame jėgos politiką, tikimės, kad ją įtvirtins pasaulio demokratinių šalių bendrija“. (Nepriklausomybės žingsniai, V., 1994, p. 53).

Tarybų Sąjungos ginkluotosios pajėgos toliau demonstruoja savo jėgas. 1991 m. rugpjūčio 18 d. į Kazlų Rūdos aerodromą iš Maskvos atskrido pulkininko Liutkino penkių asmenų grupė, kuri buvo pergabenta į karinį Vilniaus Šiaurės miestelį. Ten jie sudarė operatyvines grupes, kurios turėjo vykdyti gautus iš Maskvos įsakymus.

*Jono Česnavičiaus nuotr.
Tėsinys kitame numeryje*

Vasaros keliai su M. K. Čiurlioniu

Dr. Egidijus MAŽINTAS, Druskininkai

Muzikinės kultūros sąvoka daugiareikšmė. Tačiau atsiranda bendra technokratinė idėja ieškoti kokios nors formulės, kuri galėtų tai apibūdinti. Tačiau jei muzikinė nacionalinė kultūra – ne tik intelektualinių, visuomeninių, gamybinų, bet ir dvasinių laimėjimų visuma, tai kokia formule galima apibūdinti vidinę žmogaus-menininko būseną, kurią atspindi individuali, energetiškai motyvuota dvasinė kūrybinė ugnelė arba įkvėpimo impulsas? Dabar gyvename periode, kai iš kiekvieno reikalaujama mąstyti pragmatiškai, analitiškai, vykdyti vadybinius projektus, reikalaujančius valios, didesnės energijos, atkaklesnio komercinio angažuotumo, reklamo, agresyvumo konkurencingoje aplinkoje. Todėl natūralu, kad tokiose peripetijose kultūrinės veiklos vadybininkai susiduria su valdišku abejingumu, neteisėtumu, negarbingumu, bailumu, sąmoningu melu, karjerizmu, pasitikėjimo stoka, apgaule. Kultūra tokių keistų trečio tūkstantmečio santykių kontekste patiria skaudų pažeminimą, o šie pasikumščiavimai deformuoja moralę, atitolina kultūrinio paveldo svarbą ateinančioms kartoms. Gyvybiškai svarbu, kad keičiantis laikams lietuvių tauta suvoktų istorinį muzikinės kultūros tęstinumą. Dvasinių kūrybinių patirčių ignoravimas atidengia nesuvaldomą materialinės galybės ir pramoginės masinės kultūros demonstravimo vąją. Daugybės kasdieninių buitės ar aplinkos daiktų įsigijimo motyvacijos nuolat linksniuojamų TV ir spaudos skiltyse, tarsi atitolina humanitarinę kultūrą nuo nuolat linksniuojamų reklaminių sąvokų, tarptautinių apibrėžimų. Nacionalinės etninės muzikinės kultūros specifika atrodo kaip mažareikšmė problema, kai sprendžiamas visos planetos ar ES likimas. Menininkai ir intelektualai tarsi susikerta su jiems siūloma tikrove, fantastiniu realizmu, stovi priešpriešiais dvikovoje su muzikinių modernių karkasų klonavimo vajais, plastikinėmis garso ir vaizdo instaliacijomis, vienadieniais fasadiniais projektais, praūžiančiais šalia susigūžusių pušynų rėksmingais ciklonais. Analitinis racionalus mąstymas tarsi perplešia menininkų romantinio pakilimo apvalkalą ir išmeta lauk poetizaciją, nerimą, sąžiningumą, kaip specifinį santykį su daiktu, įvykiu ar pačiu savimi. Menininko emocijos ir moralinės būsenos, atsidūrusios greta kompiuterizuotų skambančių mašinų, branduolinių elektrinių, naftos monstrų ar politinių, karinių blokų programų, nesulaikomai slenka į ironizacijos šešėlį, kaip mažareikšmiai pavidalai, bejėgiai ką nors pakeisti šiame sparčiai besikeičiančiame pasaulyje. Gyvenimo ironija sudaužia kaktomis – būtį ir nebūtį, gėrį ir blogį, juoką ir skausmą, bejėgiškumą ir daiktišką puikybę, virsdama viską apimančiu pasauliniu globaliu suvokimu, kupinu vadybinio įtūžio ir drebančio nuoširdaus skausmo. Todėl nacionaliniams renginiams ir iškiliems kultūros veikėjams pagarbos atkūrimas pareikalauja daugelio kruopštaus darbo metų. Santykiai tarp biurokratų ir kultūros samdinių, kaip viena iš dvasinio gyvenimo bendravimo apraiškų, negali gyvuoti ir plėtotis melo atmosferoje. Turime apgailestauti, kad vis rečiau tenka sutikti tikrai aukštos kultūros žmonių. Skaudu, kad tokių asmenų vis rečiau sutinkama nomenklatūrinuose valdžios ešelonuose. Pastaraisiais metais ypač pajutome, kad stokojama pilietinės sąžinės. Ne todėl, kad mūsų visuomenėje susikaupe taip daug ydų, negražių dalykų, ne todėl, kad daug seimūnų, valdžios vyrų ir moteriškių ar valstybinį darbą dirbančių partiečių, pasirodo, buvo įsipainiojusių į sukčiavimus, machinacijas, smerktinus poelgius, ir šie, „munduro garbė“ ginantys poelgiai, pernelyg ilgai buvo nebaudžiami, neviešinami.

Liucija Stulgienė ėmėsi sunkaus uždavinio – nuolat, metai iš metų, gilintis į iškilaus lietuvių menininko M. K. Čiurlionio gyvenimo ir kūrybos aspektus. Ir atrasti vis naujas tiesas. Šeštąją studijų savaitę (vyko

liepos 31 – rugpjūčio 5 dienomis Druskininkuose) mėgino šiuos visus reiškinius suprasti ir įvertinti. Atidarant „Vasaros su M. K. Čiurlioniu“ studijų savaitę, ją sveikino Muzikų rėmimo fondo direktorė Liucija Stulgienė, Druskininkų vicemerė Kristina Miškinienė, kiti svečiai, patvirtindami M. K. Čiurlionio, kaip pasaulio menininko, svarbą ir vietą meno pasaulyje. Mes, eiliniai žmonės, išeiname į gyvenimo sceną, pabūname joje – vieni ilgiau, kiti trumpiau ir pasitraukiame nuo jos. Ir per laiką, skiriantį gimimą nuo mirties, tikriausiai

Studijų savaitės „Vasara su M. K. Čiurlioniu“ atidarymas

Folklorinio ansamblio „Nendrelė“ dalyvės.

kiekvienas bent kartą paklausiamas savęs, kokia gi mūsų esybės prigimtis, kokia mūsų egzistencijos prasmė? Atidarymą įprasmino prof. Birutės Vainiūnaitės fortepijoninės muzikos koncertas.

Reikšmingi konferencijos (vadovas doc. dr. Rimantas Astrauskas) pranešimai atskleidė giliausius filosofinius, struktūrinius ir semiotinius M. K. Čiurlionio kūrybos aspektus. Buvo skaityti analitiniai Lietuvos muzikos ir teatro akademijos mokslininkų pranešimai: prof. dr. Gražinos Daunoravičienės „M. K. Čiurlionio modernizmas: kriptografija, numerologija, palindromai ir kt.“, doc. dr. Rimanto Janeliausko „M. K. Čiurlionio kūrybos proceso savaimingieji aspektai“, prof. dr. Eugenijaus Ignatonio „M. K. Čiurlionio ir V. Bacevičiaus fortepijoninės kūrybos interpretacijos klausimai“, Virginijos Unguraitytės (Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kauno fakultetas) „M. K. Čiurlionio Noktiurno cismoll redakcijų lyginamoji analizė“. M. K. Čiurlionio reikšmė ir vietą pasaulio mene pagrindė garbių viešnių iš užsienio darbai:

daugelio pasaulio universitetų garbės narė etnomuzikologė prof. Anna Czekanowska (Varšuvos universitetas) pranešime „Apie muzikinės poezijos konceptą“, dr. Radosveta Bruzaud (Paryžius, Sorbonos universitetas) „Polifonijos idėja M. K. Čiurlionio vizualiuose kūriniuose“, dr. Tamara Ismagulova iš Sanktpeterburgo, analizuodama naujais tapybos kryptis ir Čiurlionio kūrybą. Gilius psichologinius Čiurlionio kūrybos aspektus atskleidė filosofinės bei lyginamosios krypties tyrėjai (darbai) – prof., dr. Krescencijus

jos“, susitikimas – pokalbis su prof. Edvardu Riepšiu (Lietuvos žemės ūkio universitetas) ir Druskininkų garbės piliečiu menotyrininku Adelbertu Nedzelskiu. Visus konferencijos mokslininkų darbus vienijo bendra studijų savaitės esmė: Čiurlionio meno, dvasingumo bei intelekto prasmė ir problematika bendroje to meto ir dabarties pasaulio visuomenės situacijoje. Pristatyti leidiniai: reikšminga vargonų muzikos istorijai muzikologės ir vargonininkės Jūratės Landsbergytės knyga „Vargonų muzika Lietuvoje“, almanachas „M. K. Čiurlionis ir pasaulis“/ Čiurlionis and the World“ (sudarė ir parengė doc. dr. R. Astrauskas). Savo nacionalinės muzikinės kultūros, nacionalinio savitumo menkinimas – vienas kraštutinumas. Skaitydami XXa. vidurio fantastų knygas, kad trečiajame tūkstantmetyje visos kalbos ir kultūros susilies, o pasaulyje vyraus kelios kalbos, šios perspektyvos apžavėti skaitytojai kažin ar suvokė, kad tie „svajonių laikai“ ateis taip greitai ir kaip tai nuskurdins nūdienos pasaulį. Kalbos nugalėtojos praranda maitinančią aplinką. Kad ir modernistinis vienodumas negarantuoja nacionalinės muzikinės kultūros raidos. Todėl vargu ar yra manančių, kad kiek galima greičiau būtina naikinti įvairovę? Nesąžiningi žmonės, tvarkantys ekonomiką, ūkį, pridaro materialinių nuostolių. Nesąžiningi žmonės, atsakingi už kultūrą, pridaro tokių nuostolių, kurių negalima materialiai išieškoti. Ekonomikos spragas galima užpildyti, o nuostolio kultūrai dažniausiai niekuo negalima padengti. O tokių nuostolių ne be valdžios ir kultūros darbuotojų kaltės pridaryta apščiai. Jeigu mūsų kultūros klimatas nepasikeis, tai prasidedanti šalyje ekonominė depresija tęsis labai ilgai.

Konferenciją pratęsė ir papildė koncertai ir parodos, susijusios su M. K. Čiurlionio esmine kūrybos idėja – filosofiniu gamtos suvokimu, gilinimusi į pasaulio ir gamtos vienybės prasmę. Studijų savaitės dienomis pristatyta iškili dailininkės Ramunės Vėliuvienės darbų retrospektyvinė ekspozicija (V. K. Jonyno galerija). Sudomino prasminga jaunos fotomenininkės, Klaipėdos universiteto studentės Martynos Plioplytės 15 gilių, muzikalių, sudėtingos fototechnikos meninių darbų ekspozicija „Vandens iliuzijos“ (Sanatorija „Lietuva“), atskleidžiant prasmingą mūsų gamtos grožį, filosofiskai apmąstant jaunos moters dailę. Dailininkų sąjungos narės Eglės Petraitytės - Talalienės paroda (Mažoji galerija) sujungė brandžiausius menininkės tekstilės ir akvarelės darbus. Įvyko LID narės Alinos Myšalo dailės darbų parodos (Socialinių paslaugų centre), taip pat Vytauto Valentukevičiaus aktualių fotografijų ekspozicijos „Festivalio Druskininkų vasara su M. K. Čiurlioniu akimirkos“ (Druskininkų M. K. Čiurlionio muzikos mokykla) atidarymas, vyko Druskininkų moksleivių piešinių ir eilėraščių M. K. Čiurlionio kūrybos temomis konkursų geriausių darbų pristatymas, koncertavo Meistriškumo mokyklos smuikininkai.

Kiekvienos studijų savaitės dieną vainikavo muzika (koncertus vedė muzikologas Vaclovas Juodpusis). M. K. Čiurlionio namelyje ir muziejuje koncertavo Lietuvoje ir užsienyje gyvenantys jau pasiekę tikrą meistriškumą jaunieji atlikėjai. Vyko kompozitoriaus Fausto Latėno kūrybos vakaras „Skiriu Sofijai“ (SPA Vilnius „Sana“ salėje koncertą vedė pianistė Dalia Balsytė). F. Latėno kūrinius atliko styginių kvartetas Art Vio atlikėjai. Iškilus klasikų ir romantikų kūrinius atliko subtilus menininkų, konkursų laureatų Dailios Kuznecovaitės (smuikas, Vokietija) ir Leonido Dorfmano (fortepijonas, Vokietija) duetas, M. K. Čiurlionio vizijų nuotaiką improvizavo muzikinio plenero dalyviai pianistė Aleksandra Žvirblytė ir fotomenininkas Juozas Valiušaitis. Koncertavo kamerinės muzikos trio Dainius Puodžiukas (smuikas), Viktorija Zabrodaitė (fleita), Vilma Rindzevičiūtė (fortepijonas),

Tėvas ir sūnus

Ištrauka iš romano „Algirdas išjoja į dausas“

Vydas ASTAS, Vilnius

Tęsinys. Pradžia Nr. 16
Koks tavo vardas?

Andriaus palydovas, kilmingas ponas, sprendžiant pagal drabužius, matyt, artimas kunigaikščiui žmogus, taip pat nebuvo linkęs glėbesčiuotis ir seilėtis, tačiau, ir Skirgaila nenorėjo lengvai jo paleisti, atitraukdamas visų dėmesį nuo rimtų dalykų į juokdariškas išdaigas.

- Jums leidus, - pirmąkart prabilo Jogaila, ceremoningai linktelėjo, padarė maloningą mostą ranka ir atsisėdo į sostą. Pažvelgė į motiną, ir ši užėmė krėslą jam iš dešinės. Ilgėliau truko nebyliai priraginti Skirgailą, galiausiai šis įsitaisė kairėje. Aplinkui stūksojo keli budrūs sargybiniai. Jogaila parodė laisvus krėslus Andriui su palydovu, bet šie liko stovėti. - Taigi, mes pasiruošę dėmesingai išklaudyti jus apie reikalą, dėl kurio atvykote. Draugiškas tonas, be abejo, padidins tarpusavio supratimą.

Andrius grįžtelėjo į savo palydovą ir kažką pasakė nusikeikdamas. Tada žengtelėjo į Jogailą:

- Ten mano vieta, aišku tau? Aš turiu ten sėdėti, o ne tu!

- Yra taip, kaip yra, - išreikšdamas apgailestavimą skėstelėjo rankomis Jogaila.

- Neturi teisės užimti sostą, kol gyvi mes, vyresnieji Algirdo sūnūs. Dabar mūsų eilė! Ir vot kas, derži v ume, kaip sakoma: Liubartas, Dmitrijus ir aš - tai pusė visų Didžiosios kunigaikštystės žemių. Mes jėga. Mes priversime su mumis skaitytis kiekvieną. O kas tu? Iššokai kaip Pilypas iš kanapių. Kokie tavo nuopelnai? Kur tu pasižymėjai? Kokius laimėjai mūšius? Čia tavo motina pasistengė - naktimis suokė ir suokė tėvui į ausį, koks tu šaunuolis ir prisuokė...

- Prašyčiau be įžeidinėjimų, - sureagavo Julijona.

- Čia kažkas mus įžeidinėja, po velnių... - suvogravo Skirgaila.

- Žinojau, koks tu pataikūnas: pataikavai tėvui, gerinaisi Tarybos ponams, bet nemaniau, kad gali net mūsų nesiklausęs, čiupti valdžią, vos tėvas atšalo. Nemaniau, kad esi toks akiplėša ir podlecas. Taip, akiplėša ir podlecas!

- To jau per daug! - sukliko Julijona. - Ko tu drybsai, ko lauki? - šuktelėjo Skirgailai.

- Aš... aš... pakeliu mestą pirštinę ir kviečiu tave, Andriau, į dvikovą.

- Kvaily, pakviesk daugiau sargybos ir įkišk juos į šaltąją, kad prisimintų etiketą, - pamokė Julijona.

- Sargyba! - sugargaliavo Skirgaila.

- Tegu tik pamėgina mus paliesti, - perspėjo Andrius. Jis ir jo palydovas čiuposi už kardu.

- Palaukit, - sustabdė Jogaila pakilęs. - Gerai, Andriau. Ateik čia ir sėsk į sostą. - Visi nustėro. - Nagi, ateik, ateik. Drąsiau. Sėskis. Šitaip. Puiku. Kaip jautiesi?

- Kokie čia kvaili žaidimai, - gužtelėjęs atsiliepė Andrius jau iš sosto.

Aplinkiniai, netekę žado, laukė, kuo tai baigsis.

- Kaip jautiesi, Andriau? - prisispyręs klausinėjo to paties Jogaila.

- Kaip jaučiuos, taip jaučiuos, - išsisukinėjo Andrius nuo tiesaus atsakymo, bet buvo matyti - muistosi kaip nesavame kailyje.

- Gerai, įsivaizduokim, tu valdovas. Tu stačiatikis, aprusėjęs lietuvis, tau jau pinasi liežuvis kalbant lietuviškai, tu trisdešimt metų karaliauji Polocke toli nuo sostinės ir svarbiausių valstybės reikalų, neturi Vilniuje nei draugų, nei ryšių. Kas bus tavo atrama čia? Atkaksi čia su savo dvaru? Ir, apskritai, kas tave rema? Matau tik brolius Dmitrijų ir

Liubartą. Tai dar ne visa Rusia. O Lietuva, Žemaitija kaip širšės sukils prieš. Prasidės tokia velniava! Vaidai, nesutarimai, sąmokslai... Priešai tik to ir telaukia. Kryžiuočiai atkās Žemaitiją, lenkai Volynę ir Podolę, Maskva Brianską, Mcenską, Černigovą, paims savo įtakon Didįjį Naugardą, Pskovą, Smolenską ir slinks vis artyn, artyn. Totoriai spaus Kijevą, vadinasi Liubartą. Ar tu, tu išgelbėsi mūsų tėvo ir senelio palikimą, apginsi tėvynę? Imiesi tokios atsakomybės? Atsakyk! Jei taip, aš pasitraukiu!

Vienas po kito nuaidėjo du šūksniai. Julijonos:

- Tai neįmanoma!

Skirgailos:

- Atsikvošėk, Jogaila!

Andrius patylėjo, o patylėjęs prabilo nebe taip tvirtai:

- Aš nežinau. Nežinau, kaip man sektųsi... Bet pirmenybė tai man!

- Ar šiuo atveju svarbiausia pirmenybė?- tuoj pat užmetė kilpą Jogaila.

Andrius mąstė, sunkiai alsuodamas.

- Gerai, Andriau,- tarsi atlyžo Jogaila,- nebūtina atsakyti tuojau pat. Tu išvargęs po kelionės. Pagalvok iki rytojaus ryto. Kaip sakoma, rytas protingesnis už vakarą. Ir dar. Jūs, trys broliai, dabar nieko neprarandat, aš nieko iš jūsų neatimsiu, o padėt padėsiu visada. Tačiau stoję prieš mane į kovą, galit prarasti viską.

Suglumęs Andrius pasėdėjo nudūręs žvilgsnį, tada atsistojo.

- Gerai, pasikalbėsime rytoj.

Ir iškiūtino.

Jogailos trijulė negalėjo patikėti tokia taikinga pokalbio baigtimi, beveik pergale. Jie neišlaikę džiugiai suklykavo.

- Genialus ėjimas, - kriokdamas kvatojo Skirgaila.

- Vis dėlto reikėtų juos suimti ir neišleisti. Dėl visa ko,- pirmoji surimtėjo motina, netikėdama, kad Andrius iškart nusileis.

- Žinoma, kam paleisti vilką į girią, - palaikė Skirgaila.

- Ne, - tarė Jogaila. - Ne. Rytoj Andrius man prisieks.

Motina susižvalgė su Skirgaila, tarsi tardamiesi, ar nusileisti Jogailai, ar padaryti savaip ir Skirgaila paprieštaravo:

- Andrius kietas riešutėlis, kietas, che... Tai ne tie didikai, kuriuos apdorojom su motina, vienus papirkę, kitus pagąsdinę.

- Ką? Ką jūs apdorojot? Kodėl aš nežinojau?

- Tai dabar žinosi, che.

Meilutė Beta

Auksinis srautas vis gausiau tiško ant kambario sienos, paskui pasuko prie kitos, užpylė Jogailos veidą, akis. Jis atsimerkė. Andainykščių ūkanų nebuvo likę nė ženklų, lyg nutraukus purviną dangalą. Spindėjo, švytėjo skaisčius dangaus mėlis, skelbdamas nesulaikomą pavasario žengimą. Na, kaip, Jogaila, karaliau, atsigavai, pasiilsėjai, gal jau krutėt laikas? - draugiškai tarsi kuždėjo kažkas. Jogaila šyptelėjo - nuostabus rytas, dar trumpam užsimerkė, tikrai jautėsi žvalus ir pailsėjęs, sakytum išnėręs pagaliau iš nepaprastos paskutiniųjų dienų sumaišties, atlikęs prievolos, sutvarkęs būtiniausius dalykus, laimingai pradedantis naują dieną ir naują gyvenimo tarpsnį! Visi paskutiniųjų dienų įvykiai, ypač tie nemaloniai, staigiai, per naktį nugrimzdo į sąmonės dugną, prapuolė kaip ir ūkanos. Šlykšti pradžia, o kas dar bus toliau? Todėl būtina kuo skubiau palaidoti atsiminimus. Kažkurioje kertelėje dar kirba

nerimas dėl Andriaus? Na, reik manyt, su juo bus susitarta. Didysis kunigaikštis - Jogaila! Kunigaikščio kepurė, dar gerokai didoką ir tiesioginę, ir perkeltinę prasmę, jis, nors ir nenorėdamas, čiupo vikriai, suleido į ją nagus. Vardan ko? Kad smagiai pagyventų? Bet nesmagumų galima tikėtis daugiau. Kad įrašytų savo vardą greta tėvo ir senelio? Bet ar turi jis tikslą, vertą didžio vyro? Na, sakysim, turi, apie tai jiedu su Vytautu yra kalbėję, tikriau, paistalioję. O jėgų ar tam užteks?

Jogaila pasitikrindamas it lyną įtempė jauno kūno raumenis, žinoma, palyginus su Vytautu, jis niekada nebuvo toks stiprus, stamantrus, greitas ir vikrus, tiesą sakant, per mažai mankštinasi, išglebęs, tačiau šiaip nieko netrūksta, viskas vietoj, nei sužeidimų, nei lūžių (Vytautas, nutrūktgalvis iš mažumės, turi ne vieną), gali priimti iššūkius, kautis ir nugalėti, taip, nugalėti, pavergti, užkariauti, pirmiausia valia, šaltu apskaičiavimu, protu, lėtai, bet užtikrintai, tuščiai nešokinėdamas. Didžiulis kraštas, pasakiški turtai nuo šiol jo, pakloti po kojomis - imk ką nori: auksą, brangakmenius, žirgus, kalavijus, ką ten, imk pilis, miestus su viskuo, kas ten yra, su visais žmonėmis, visi turi jam paklusti, nusilenkti, visos moterys - atsiduoti, taip, visos, šalin drovumą ir susikaustymą, aš noriu ir to užtenka... Jogaila krustelėjo savo įnagi apačioje, pulsuojanči, gyvą, geidžiantį ir stryktelėjo iš lovos.

- Atvesk Betą, - paliepė tarnui.

Galbūt kada nors taip pat palieps atvesti Vytautienę... Gašlūs, bjaurūs, tai nuvejami, tai vėl išlandantys iš kažkokių olų troškimai...

Beta, Beta, žavi tavo šypsena, ačiū už sveikinimus, ak, tu irgi jau žinai - Jogaila jau karalius...

Beta, kilminga vergė, į nelaisvę pagrobta kažkokio lenkų šlėktos dukra, lūkuriuoja priešais, nežinodama, ko iš jo tikėtis, gyva pagunda, tarsi išlipusi iš tokiom dailiom kaip ji figūrom drožinėtos mažytės brangakmenių dėžutės, tik ką išsipraususi, rusvais kaip voverės plaukais, ilgom nuleistom kaip burės blakstienom, perliniais dantukais, besikilojančia krūtine, išsipučiančiom gal iš baimės šnervėm, žinoma, ji bijo manęs, žino, ko aš noriu, ko ne pirmą dieną siekiu ir vis susilaikau, kad išvengčiau prievartos, kad nelaikytų manęs siaubūnu, o atsiduotų gera valia, mėginu ją atšildyti, sužadinti joje nors kokią simpatiją sau, reikalas stumiasi be galo lėtai, ir aš pradėdu manyti, kad jau gana, po galais, tau laužytis, privalai paklusti valdovui arba... pasigailėsi, atiduosiu tave eržilams dvaro bernams, užteks ceremonijų...

Jo virpanti ranka lėtai nučiuožia jos plaukais (kas, po galais, tai rankai, ko dreba?), nuslysta petimi, krūtine, apjuosia liemenį, paglosto nugarą, sėdmenis, šlaunis. Ji nedrįsta krustelėti, neatsako į staiga paduslėjusio balso kuždesį. Jo kvėpavimas darosi tankesnis, bet ir jos taip pat, ypač kai nuberia bučiniiais jos paausį, kaklą. Pagaliau pagavo ir lūpas, įsisiurbė. Ji silpnai atsiliepia. Toliau vis sunkiau nenutrūkti nuo saito, negrabiiais tapę pirštai puola atraišioti jos marškinių raištelius pakaklėje, susipainioja, plėšia. Na, galų gale... Smailos krūtys styro kaip avinėlio ragiukai. Tada eilė sijonui, jo virvelės mazgui. Ji nepadedą, bet ir nekliudo, tarsi būtų sumedėjusi. Štai ir sijonas banguodamas nusmunka ant grindų, ir Beta išneria iš tos bangos tokia, kokią motina pagimdė, balta kaip vandens lelija. Lyg į tarpuragį smogtas, svaigdamas, raibuliuojant akyse, Jogaila, iš paskutiniųjų valdydamasis, švelniai patraukia ją už rankos į lovą. Tada nusitraukia savo apdarus - nebėr karaliaus,

dingteli, abu nuogi, abu lygūs ir panašūs į gyvuliukus... Dabar jau tas pats, ar ji nori, ar ne, ar jai skauda, ar ne, toliau valdytis nebėra jėgų, šėlsta kaip jo paminėtas dvaro bernas, kaip eržilas dūksta, niokoja ir niokojasi.

Kokia tu puiki! Ištirpau tavy, kažin kur nuskridau... O, pražuvusi vaikystelė!..

Gana tau žliumbti, jau viskas praėjo, nesmagu ir man, kad taip nesusivaldžiau, bet dabar būsi mano nuolat, kai užsimanysiu, būsi mano meilužė, aišku? Būsi išaukštinta tarp vergių, besinaudojanti valdovo malonėmis, niekieno nestumdoma ir neliečiama, apipilama dovanomis, matysi, tau visai patiks, kitos tau pavydės, šnibždėsis - už ką tau tokia laimė, kuo gi tu ypatinga. Žinoma, niekuo, juk tu tokia pat kaip visos. (Ak, Beta, Beta, dūsiaus Jogaila po mėnesio, mila, kochana, mokyk mane lenkiškai, o aš tave lietuviškai, ak, mano karo grobi, mano katyte, švelnus tavo prisiglaudimas, drėgnos, saldžios lūpos, kokio auksakalio tu taip dailiai išlieta, mažytė virpanti stirniukė, ak, tu mano besoti geismė, ak, tu mano Onute Vytautienė, ji - briedė, ji - išsirpusi kriaušė, tu - besiskleidžiantis žiedas, mylėdamasis su tavimi aš tarsi turiu ir ją, - iškrypėliškas vaizdinys, bet negaliu jo atsikratyti, man gera su tavimi, labai gera, ko ašaroji, ko bijai, tavęs aš nemesiu, niekas dabar neprivers, net motina, nebent tektų vesti, kitą, kurią išrinks, kokią nors karalaite ar kunigaikštę, tegu jas devynios!) Kol kas Jogaila galvoja - protarpiais balsu - apie tai, kaip laikys Betą: geriau būtų, jei motina nieko apie ją nežinotų, nes ims graužti kaip kinivarpa, todėl teks ją slėpti, saugotis, kad neužkluptų kartu, žinoma, ilgainiui, vis tiek viskas iškils į paviršių... Taigi, Beta, gyvensi kartu su tarnaitėmis, tvarkysi mano kambarį, daugiau nieko, jokių darbų, nenoriu, kad suskirstų tavo delnai, išsitampytų gyslos, išpamptų venos, noriu išsaugoti tave jauną, norėjau to paties ir su Nadia, rusaite, bet ji pastoj, persileido, vos išliko gyva, raškom savo negrabiom rankom jūsų žiedus, ir vien tik tam, kad nors kartelį įkvėptume jų aromato, o jūs vis tiek žydite, vis tiek traukiat artyn prie savęs, bet taip jau yra, taip nuo amžių, kad ir kaip gailėčiau tavęs, negaliu prilyginti sau, nei jei paleisčiau į laisvę, tu liksi su vergės dėme, aš - valdovas, kol kas nors nenusmeigs durklu... valdovas, o ką aš galiu -vesti tą, kurią mylėsiu? - ne, nieko nebus, dabar aš dar labiau supančiotas negu anksčiau, net pasijodinėti po apylinkes vienam nebebus galima, nei nueiti į smuklę, paūžti ten su draugais ir visai nepažįstamais, per dienas smirsiu posėdžiuose ir pasitarimuose, aptuksiu, įsimės dusulys, tiek to, nebusim, šiandien pirmoji teisėto valdovo diena, ir aš pradėjau ją gerai, su tavimi, Beta, tegu ir toliau taip viskas einasi, padarysiu dar daug gerų darbų, nuostabus, daug žadantis rytas, o dabar eik, išnyk, ištirpk, kaip ryto miglėlė, tarsi tavęs nė nebuvo... Manęs laukia valdžios sunkenybė, ji prislėgs vos užsidėsiu didžiojo kunigaikščio kepurę, bet po šitų palaimingų akimirkų ją bus lengviau išverti.

Pasigirdo beldimas į duris, atkaklus, primygtinis. Koks čia šmikis drįsta nuo pat ryto, supyko Jogaila, mat dar tebetįsojo lovoje, saldžiai snūduriuodamas.

- Atidaryk, atidaryk, - nekantriai šuktelėjo šmikis Skirgailos balsu.

Ir ko jį nelabasis neša? Jogaila paskubomis užsirišo skraistę ant nuogo juosmens ir atšovė skląstį.

- Andrius paspruko! - uždusęs pranešė Skirgaila. - O ką mes sakėm?

„Puiki“ žinia: iš pasakų šalies, iš padangių - zzzzzzvimbti žemėn ir tēkst veidu į purvą.

Štai tau ir pirmas valdovo darbas - sugauti neklusnųjį brolių, tegul ir kitos motinos.

Ir ką su juo daryti sugavus? Negi įkalinsi?

Giedras išaušo rytas, bet tik valandėlei.

Pabaiga

Vasaros keliai su M. K. Čiurlioniu

Dr. Egidijus MAŽINTAS, Druskininkai

Martynos Pliplytės foto darbas is ciklo „Vandens iliuzijos“

Atkelta iš 14 p.

Živilė Karkauskaitė (solo fortepijonas). Lyrinės nuotaikos liaudies muzika skambėjo Liaudies instrumentų ansamblio „Vaivora“ (vad. prof. Lina Naikelienė), lietuvių kompozitorių kūrinius ir Druskininkų krašto senąsias džiūgų dainas atliko folkloro ansamblis „Nendrelė“ (vad. Julija Čiurlionienė). M. K. Čiurlionis siekė, kaip pakeisti sąmonės būseną, kad galėtų gydyti ir atkurti holistinį žmogaus ir Žemės ryšį. Panašaus uždavinio ėmėsi menų akademijose ar kolegijose niekad nestudijavęs vietinis liaudies meistras, nustebinęs „Vasaros su M. K. Čiurlioniu“ studijų savaitės svečius: žmogaus atskirumas nuo gamtos ir jos naikinimas – tai savęs pačių naikinimas. Siekdamas nuosekliai įgyvendinti sisteminės kaimo sodybos pavertimo medinių ir akmeninių teatrališkų tradicijų dainuojančiu muziejumi, pirmiausia Antanui reikėjo susivokti praeities reiškiniuose, kaip išgauti platesnės baltiškos metasistemos medžiadirbystės kryptį, t. y. aiškiai ją aprėpti individualiomis

materialinėmis sąnaudomis, sunkiu fiziniu darbu, intuicija.

- Kodėl senovės baltai nepaliko savo tikėjimo paminklų ir šventovių?

- Todėl, kad senovės baltų tikėjimas buvo pati gamta ir nieko nereikėjo išrasti, statyti, - įsitikinęs doc. dr. Petras Bielskis. – Senasis baltų tikėjimas pirmiausia yra senoji baltų pasaulėjauta ir jis buvo visur, kur buvo žmogus. Kiojimo teatras yra ir buvo visur, kur žmonės dar jaučia gyvą etninio laiko pulsavimą, kur genetinis senosios dvasinės kultūros paveldas dar gali organiškai atsišaukti ir senosios raiškos formos turi būti dar suprantamos ir įskaitomos prasmės. Kiojimo teatras – ne pastatas, ne pragmatiškai suprastas daiktiškumas, o pirmiausia dvasinė nuostata. Tik suvokus tyrinėjamo kultūros reiškinių kontekstą, ryšius su supančia aplinka galima pradėti nagrinėti stambiu planu.

Tačiau vis daugiau žmonių pradeda jausti, jog jie yra neatsiejami nuo gamtos. Ši vienovės su natūraliu pasauliu koncepcija, kad mes

GROŽINĖS LITERATŪROS KONKURSAS

Amerikos Lietuvių Tautinė Sąjunga, Lietuvos vardo pirmą kartą Kvedlinburgo analuose 1009 metais paminėjimo proga ir tūkstantmečio jubiliejui pagerbti, skelbia romano konkursą.

Skiriamos trys premijos:

I-oji - 5,000 dol.

II-oji - 3,000 dol.

III-oji - 2,000 dol.

Tema kūrėjams: LIETUVAI – TŪKSTANTIS METŲ!

Mes didžiuojamės tūkstančio metų istorija ir šimtmečiais kurta tautine kultūra.

Laikas: Paskutinė kūrinių išsiuntimo data oro paštu 2009 m. birželio 30 d. Prašome nelaukti ir kūrinius siųsti anksčiau.

Kūrinius siųsti: ALTS, KONKURSAS

2711 West 71st Street,
Chicago, IL 60629-2005, USA

Teksto paruošimas: konkursui siunčiamas kūrinys turi būti ne mažiau 200 puslapių, parašytas spausdinimo mašinėle arba kompiuteriu, pasirašytas slapyvardžiu. Slapyvardis turi būti užrašytas ant atskiro užklijuoto vokelio, kur reikia įdėti savo kortelę su vardu, pavarde, adresu, telefono ir fakso numeriu. Tik laimėjusio rašytojo vokas bus atidarytas.

Nepremijuoti kūriniai negrąžinami.

Vertinimo komisija:

Danutė Bindokienė.,

Dr. Jonas Jasaitis,

Petras Palilionis,

Stasė Petersonienė,

Vytautas Volertas.

Premijų įteikimas: Lietuvių literatūros šventėje, Čikagoje, JAV, Kovo 11 -osios – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šventės metu.

„Voruta“ parduodama

- K110 Vilnius, Geležinkelio g. 16
- K145 Vilnius, Konstitucijos pr. 12
- K190 Vilnius, Gedimino pr. 7
- K200 Vilnius, Gedimino pr. 13
- K26 Vilnius, Sodų g. 22
- K44 Vilnius, J.Lelevelio g. 2
- K45 Vilnius, Gedimino pr. 19
- K48 Vilnius, Gedimino pr. 2
- K5 Vilnius, Sodų g. 22
- K6 Vilnius, Gedimino pr. 44
- K7 Vilnius, Gedimino pr. 31
- K78 Trakai, Vytauto g. 90
- K8 Vilnius, Gynėjų g. 1
- K85 Trakai, Vytauto g. 37
- K9 Grigiškės Kovo 11-osios g. 25a
- K91 Vilnius, Geležinkelio g. 4
- K369 Klaipėda, Taikos pr. 101
- K236 Kaunas, Laisvės al./ Ožėskienės g.
- K466 Panevėžys, Savanorių g. 5
- K558 Šiauliai, Tilžės g. 109
- K436 Marijampolė, Stoties g. 2
- K400 Alytus, Jotvingių g. 10
- K562 Palanga, Vytauto g. 94

Diskusijos, komentarai, nuomonės, problemos

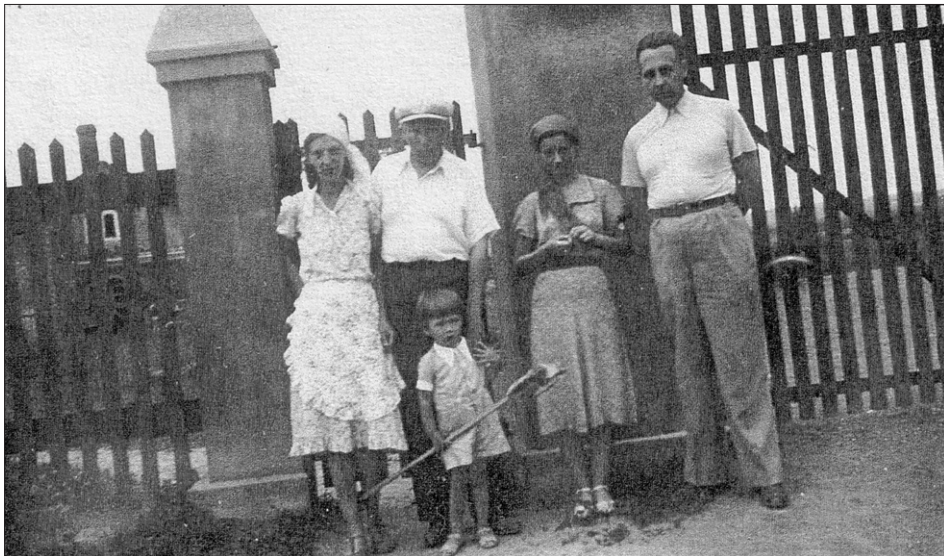
Kam priklauso privati žemė Lietuvoje?

Suvalkijos nacionalinis parkas: už ir prieš

Atkelta iš 7 p.

Tikiu, kad Vilkiškių valdininkai vieną dieną atsitokės ir supras, kad Lietuvai reikia Alvito dvaro, o ne trąšų sandėlio Alvito ežero apsaugos zonoje. Manau, pats laikas Vilkiškių rajono savivaldybės merui Algirdui Bagušinskui priminti, kad Lietuvos įstatymai galioja ir Suvalkijoje. Kad pats laikas baigti užsitęsusių ginčų dėl Alvito dvaro pastatų ir sugrąžinti juos teisėto savininko Donato Malinausko vaikiaičiui T. Stommai, nes 2009 metai ne už kalnų.

Jeigu Valstybės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos direktorė p. R. Baškytė prisidėtų prie Alvito dvaro pastatų sugrąžinimo teisėtam paveldėtojų T. Stommai, ir Alvito dvaro vientiso komplekso, kaip signataro Donato Malinausko gyvenamosios vietos prieš tremtį atkūrimo ir išsaugojimo, tada aš – už Suvalkijos Nacionalinį parką.

1939 m. Alvito dvaro vartai. Prie jų Donato Malinausko dukrė Marija Stommienė su vyru Viktoru, sūnumi Tadu ir vyro broliu Vladislavu bei jo žmona Jadvyga Dautartaitė

Trakų žemė

Trakų rajono laikraštis „Trakų žemė“

priima reklamą, skelbimus, pranešimus, sveikinimus, užuojautas.

Kreiptis tel./faks..:

8 528 55331

8 528 512 66

mob. 8 605 19302

arba el.paštą
trakuzeme@voruta.lt
voruta@voruta.lt,

Naujoji g. 16, Trakai

Voruta Visos prekių ženklų teisės saugomos 9 771392 067018	Prenumeratos indeksas 0135	Redakcinė kolegija: Dr. Arūnas Bubnys, dr. Kazimieras Garšva, Vytautas Gocentas, archit. Dainora Juchnevičiūtė – Vaivadienė, dr. Viktoras Jencius, dr. Napoleonas Kitkauskas, dr. Kęstutis Petrulis, Gediminas Paviržis, akad. prof. habil. dr. Antanas Tyla, akad. prof. habil. dr. Zigmantas Zinkevičius, Juozas Vercinkevičius (vyriausiasis redaktorius). © Voruta, 2008. Leidžiamas nuo 1989 m. spalio 24 d. Devyniolikieji leidimo metai. Rengėjas (leidėjas) – VŠĮ „Vorutos“ fondas, įmonės kodas 181392738. Direktoriė Aušra Virvičienė. Adresas: Naujoji g. 16, Trakai. Laikraštis išeina kas antrą šeštadienį. Apimtis – 4 sp. l. Rinko ir maketavo „Vorutos“ leidykla. Redakcijos adresas: Naujoji g. 16, Trakai, tel./ faks.: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66, mob. (8 605) 19 302. Vyriausiasis redaktorius Juozas Vercinkevičius, el. p. redaktorius@voruta.lt. Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius. Tiražas 1200 egz.	Ieva Jankutė, Lietuva Tadas Stomma, JAV Marija Remienė, JAV Bronius Saplys, Kanada Spaudos radijo ir televizijos rėmimo fondas Vilniaus krašto lietuvių sąjunga išeivijoje Laikams: „Voruta“, Naujoji g. 16, LT-21111 Trakai, LIETUVA. Tel. faksas: (8 528) 5 53 31; (8 528) 5 12 66. El. paštas: vorutosfondas@voruta.lt, voruta@voruta.lt. Interneto svetainė: http://www.voruta.lt Redakcija: Aleksandras Adamkavičius (vyr. redaktoriaus pavaduotojas), Martynas Buišys, Albina Trečiokienė (buhalterė), Aukšė Kėkytė, Birutė Žemaitaitė, Juozas Vercinkevičius
---	--	---	--